

Gamle Modum

ÅRSSKRIFT FOR MODUM HISTORIELAG 2019

34. ÅRGANG

Da rocken kom til Modum

Modum Historielag

Bli medlem og støtt vårt lokalhistoriske arbeid!

Betal kontingent kr. 100 til bankgiro 2270.03.02087
og få årsprogram tilsendt.

Besøk heimesidene våre www.modum.historielag.org

Der finner du mye informasjon og historisk stoff.

Følg også Modum Historielag på vår facebookside.

Bestill eldre nummer av **Gamle Modum!**

- Pris kr. 25 pr nummer
- Pris kr. 500 for alle årgangene fra 1986 til 2017
- Bestilles hos sekretæren
- Tematisk innholdsfortegnelse finner du på heimesida

En rimelig gave til enhver anledning!

Det nylig utgitte Modum Leksikon kan du også bestille
på samme måte.

Kontaktadresse e-post: liljatre@gmail.com

Historielagets styre i 2019:

Leder og sekretær: Eva Gundersen,

Bergaveien 2, 3360 Geithus, e-post: liljatre@gmail.com

Nestleder: Bjørg Randi Hovde, Vikersund

Kasserer: Jorunn Stubberud,

Hubrovegen 25, 3370 Vikersund, e-post: bjorunns@online.no

Torhild Grøterud, Vikersund

Otto Myrvold, Geithus

Tor Arne Vik, Vikersund

Signe Thunestvedt, Vikersund

Gamle Modum

ÅRSSKRIFT FOR MODUM HISTORIELAG 2019

34. ÅRGANG

I redaksjonen:

Jon Mamen
Erling Diesen
Aase Hanna Fure
Asbjørn Lind
Andreas Øvergaard
Erling T. Scheen

Gamle Modums adresse:

Jon Mamen
Fjerdingsstadveien 161, 3330 Skotselv
E-post: jon@mamen.no
Tlf. 32 75 30 65 / 924 59 284

Innholdsfortegnelse:

ARNT BERGET: Snarumskleiva: arnested for dyktige håndverkere	3	JON MAMEN: Ole Olsen: lærer, klokker, redaktør	29
ARNT BERGET: Fra tømmerhogst i Holleia til logging i Whistler Mountains	6	JON MAMEN: Mer om Nykirke-bygda	31
ARNT BERGET: Fjeldsagene – oppgangssagene i Henåa	9	ARNT BERGET: «Apebakken» ved fergestedet Laupet	33
UNNI VENKE HOLM/JON MAMEN: Forarbeidene til skolesystemet i Modum	11	ASBJØRN LIND: Da rocken kom til Modum	34
ARNT BERGET: Jonassen og presten	15	AASE HANNA FURE: Ullhaugtoppen: naturminne på Øst-Modum	38
ARNT BERGET: De gamle furuene og historier rundt dem	16	ARNT BERGET: Fattigdom	39
ERLING DIESEN: Birger Fjeldstad: motstandsmann fra Katfoss	18	JORUNN RAVNÅS: Strandgata i Åmot på 50-tallet	40
ARNT BERGET: Begravelse i ekstremvær	21	AAGE HANSEN: Modum private realskole 1918–19	47
JON MAMEN: Christoffer Jellum – morbror og rådgiver for Chr. Hornsrud	22	ERLING SCHEEN: Barndom og naboskap	51
ARNT BERGET: Snarvei til himmelriket	23	BIRGER HAMMERSTAD: Plakatkunst 1957	52
ARNT BERGET: Gamle danseplasser på Sysle og Snarum	24	TERJE RØSTE: Skibakker i Søndre Modum og hoppmiljøet der	53
THORBJØRN FORMO: Historien om en motorsykkel	26	ERLING SCHEEN: Volveieren	64

ISBN 978-82-999837-6-1

Forsidebilde: Vikersund ungdomskorps

Layout og trykk: Caspersens Trykkeri AS, Vikersund, 2018

Arnt Berget:

Snarumskleiva: arnested for dyktige håndverkere

Tømrer og møbelsnekker Even Stenersen.

Foto: Roar Moen

På Vestre Snarum oppunder Høgåsen, i ly av Knatten, ligger boplassene som gamle snaringer kaller «Kløyva». Den vesle grenda som i dag kalles Snarumskleiva, besto i 1865 av 4 små bruk utskilt fra gårdene Glømme og Nes. Den gang var nok beliggenheten mer sentral i bygda, med den gamle bygdeveien til «Nordvessia» og Krøderen utenfor stuedøra. Før Stryken bro ble bygd i 1912, gikk denne veien forbi «Kløyva», og på baksiden av Knatten og Snarum Koboltverk. Fra riktig gammelt av var dette også haltingenes vei til Drammen. Da gikk også Bispeveien forbi «Kløyva» og over åsen igjennom «Hovtrångdalen» til Sigdal.

«Kløyva» ble kjent for å være det første stedet i bygda der det ble dyrka poteter. Potetdyrkeren Kornelius Danielsen var så sterk at han ikke trengte hest i våronna, ble det fortalt på folkemunne.

«Kløyvsmedene»

Helgebråten er det bruket i «Kløyva» som ligger nærmest Glømme. Her bodde Gullik Pedersen. Han ble født i 1815 og var tømmermann og selveier. Det er det eneste vi vet om ham, men sønn og sønnesønn ble velrenommerte øksesmeder og hovslagere. Gulliks yngste sønn Godtfred født i 1863 begynte ganske ung å sko hester og smi økser. Smia lå på andre siden av

elva, på Prestegården i nordenden av Alteråkeren, der Snarums første kirke hadde stått. Den gang ble allslags kjøreredskap fra sleder til vogner laget av snekkere i bygda, mens meier og beslag måtte lages av bygdesmeden. Det var travle tider for Godtfred Gulliksen Kleven, så klokka 5 om morgenen klang det fra ambolten i smia på Alteråkeren. På spørsmål om hvorfor han starta dagen så tidlig, var svaret: «*Je må smi før solreven tar mi, eller je blir forstyrra ta bygdeslærv*». Smia var den gang et samlingsted der folk fikk høre nytt fra bygda.

Etter hvert ble det tungvint å bo i «Kløyva» når smia lå på den andre siden av elva, så Godfred solgte bruket og kjøpte gården Enden mellom Olafsby og Gubberud av Bent Prestegården i slutten av 1890-åra. Der bygde han seg ny smie og skostall opp mot Krøderbanen. Han var spesialist i herding av økser. Stemplett GG Kleven ble snart å se på mange tømmerhoggeres økser. Godtfred var sterkt overtroisk og mente at den skarpeste øksa han hadde lagd, var blitt herdet under et voldsomt tordenvær. Derfor satte han i gang med øksesmiing og herding straks det var tordenvær i anmarsj.

En moing som dro til Amerika på tømmerhogst, hadde hørt at der brukte de tve-eggede felleøkser, noe som ikke var i bruk i Norge. Han hadde liten tro på amerikanske øksesmeder, og fikk derfor «Kløyvsmeden» til å lage ei slik øks som han tok med seg. Øksa var også med da han kom tilbake til Norge, og finnes i dag hos en etterkommer.

Godtfreds sønn Georg ble med i smia straks han var konfirmert og overtok smia i 1930-åra. Denne drev han fram til pensjonsalder i 1965. Han var også kjent for å lage kvalitetsøkser og for å være en skøyer. En veivokter på Snarum var kjent for å tilbringe mye av arbeidstiden i smia, og spaden som han hadde på sykkelens bagasjebrett, var sjelden i bruk. «Kløyvsmeden» veddet 5 kr med en kompis på at han kunne finne ut hvor ofte veivokteren brukte spaden. Etter en måneds tid kunne han fortelle at veivokteren brukte spaden en gang i uka, og at han hadde funnet det ut på følgende måte: En dag, etter flere timers opphold i smia, måtte veivokteren ta seg en tur på «veslehuset» nede på gården i nødvendig ærend. Da benyttta smeden anledningen:

«Je sveisa fast spa'en has i bagasjebrette, men han kom fortsatt i smia hver dag ei hel veke. Da blei 'n søkk vekk, å sea har je itte sett 'n,» sa han.

Fem generasjoner snekkere fra samme boplass

Samme år som smeden flytta fra Helgebråten, flytta en annen handverkerfamilie inn i nabobruket Kleven g.nr 150, bruk nr. 3. Det var tømmermann Even Stenersen, født 1852 i Krødsherad. Han kom fra en håndverkerfamilie, der faren Stener Lybekk var sledemaker og den allsidige broren Halvor var både snekker, urmaker, spillemann og felemaker. Even og kona

Markus Kleven.

Foto: Roar Moen

Maren Madsdatter (født 1858 på Snarum) hadde 8 barn. Deres eldste sønn Steinar var også tømmermann. På det andre nabobruket, Nedre Kleven, bodde Marens bror Gulbrand Madsen med familie. Der var også eldste sønnen Ole tømmermann.

Even Stenersen hadde kommet til Snarum i 20-årsalderen som gårdsgutt på Saastad, og ble der kjent med Maren fra Hovdebakka, som var barnebarn av Ellef Christoffersen, smeden ved Snarumsverket. De gifta seg i 1878 og flytta til Krødsherad, der Even drev som tømmermann i 20 år. Deres flytting til Snarum og bosetting i Kleven ble starten på over hundre års snekker- og tømmermannsvirksomhet i fem generasjoner fra samme boplass. Anslagsvis ca. 500 bygninger er resultatet av familiens virksomhet. Even satte opp en rekke bygninger på Snarum og i nabobygdene, og flere av disse står i dag: Kirkebø hotell og skysstasjon er en vakker bygning som fremstår i dag slik den ble satt opp i 1902. Den er nyrestaurert av eier og snekker Roger Moen, som er Evens tippoldebarn.

Even satte opp Snarum ungdomsløkkale i 1903, et bygg som ble reist til en total kostnad på 2250 kr. Det rommer i dag barnehage i tillegg til å være forsamlingsløkkale. Et annet eksempel på datidens priser er

Hilmar Moen fra Geithus kjøpte seg en 1926-modell Chevrolet lastebil. Karosseriet ble laget av Steinar Kleven.

Foto: Roar Moen

en kontrakt fra 1907 som befinner seg i «Kløyva» hos Evens oldebarn Roar Moen. Den gjelder paneling utvendig og tilbygg av dobbel altan på kommunehuset, som også rommet sparebanken. Huset er i dag Krødsherads kulturhus (K4-huset). Panelet skulle ha midtbånd med utskjæringer og alle vinduer og dører måtte flyttes utover og listes. Altanen måtte pålegges takstein og ha utskjæringer, og det skulle settes inn doble dører til bankens lokaler. Alt dette skulle utføres for 330 kroner. Oppussing innvendig og oppsetting av skranke og hyller i banken samt reparasjoner i kjeller og hestestall skulle betales med 70 kroner! På sine eldre dager overlot Even mesteparten av tømmermannsarbeidet til sine to sønner Steinar og Markus, og drev selv mest med møbelsnekking.

Steinar gifta seg med dattera på gården Nord-Nes og flytta dit. Der lafta de opp flere tømmerbygninger som senere ble tatt ned for å bli satt opp igjen hos oppdragsgiver. Det hendte også at de lafta opp hus og hytter på tomta til det nedlagte Snarum Koboltverk. Etter hvert gikk Steinar mer over til møbelproduksjon ved siden av gårdsdrifta. På mange gårder rundt om i distriktet finnes de fremdeles flotte møbler etter den dyktige snekkeren.

Markus fortsatte med lafting av hytter og bolig-hus, men også oppsetting av reisverkshus. Han lagde også møbler, og var en munter kar som gjerne tok en sang, og den var ofte sjøllaga. Han skrev dikt, og morsomme betraktninger om livet og mennesker han traff på sin vei. Steinar og Markus hadde hver sin datter men ingen sønn som kunne videreføre snekkertradisjonen. Men generasjonen ble ikke snekkerfri

allikevel, for datteren Reidun gifta seg med snekker Hilmar Moen fra Geithus. Han satte opp ny generasjonsbolig i «Kløyva», sammen med svigerfar Markus. Disse to tok på seg snekkerjobber, både sammen og hver for seg. Rundt om i Modums skoger står mange hytter som Markus lafta opp.

I etterkrigsåra ble det etter hvert behov for bil hvis en skulle ta på seg jobber i større avstand fra hjemmet. Hilmar kjøpte en liten 1926 modell Chevrolet lastebil, men denne var lite egnet som familiebil. Derfor ble det pensjonist Steinars oppgave å lage et karosseri av huntonittplater slik at familien kunne tas med på tur.

To gutter, Roar og Bjørn var kommet til i krigsåra, og to jenter ble født i åra etter. Gutta begynte å snekkere straks de ble voksne, Roar i lære hos Markus og Bjørn hos Hilmar. Roar og kona Elsa fikk to sønner, og tradisjonen tro ble begge selvfølgelig snekkere. Da Solheimhus etablerte seg i Modum, ble Roar og Bjørn ansatt, og dette førte til at mange moinger valgte hus derfra. Fornøyde byggherrer rundt om i distriktet kunne bekrefte at var et bygg reist av «Kløyva-snekkera», var det jevngodt med et kvalitetsstempel. Bjørn er død, men rundt om i bygda finnes mange bevis på hans ferdigheter også som møbelsnekker. Det er kjøkkeninnredninger og seksjoner av ypperste kvalitet. Roar er pensjonist, og eldste sønnen Vidar har skifta yrke, så yngstemann Roger er som 5. generasjon alene om å representere «Kløyva-snekkera». Det gjør han med glans, i tillegg er han også en dyktig karikaturtegner og spikker trefigurer som har forbløffende likhet med modellen.

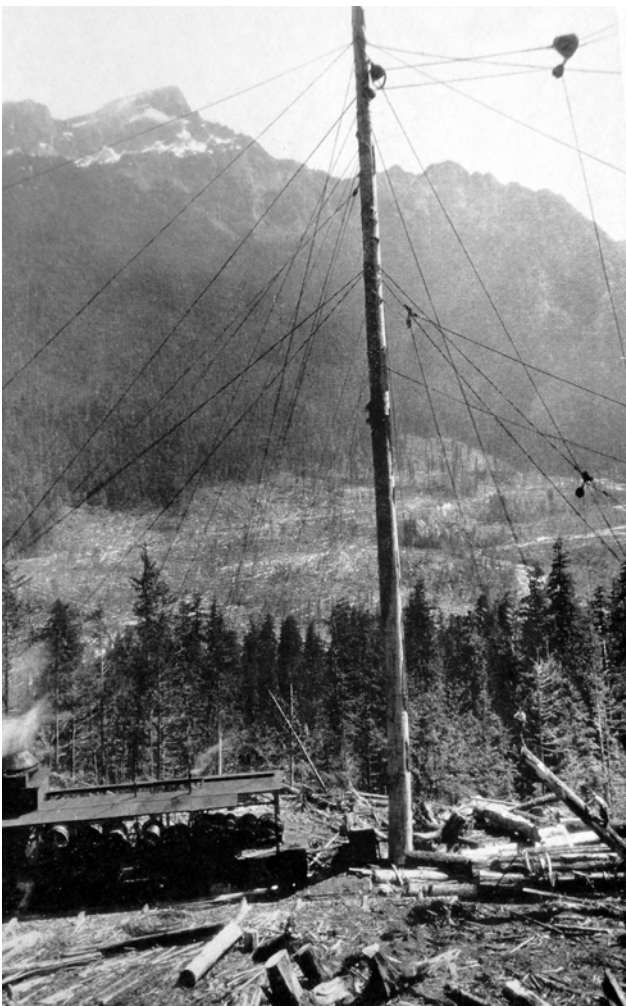
Arnt Berget:

Fra tømmerhogst i Holleia til logging i Whistler Mountains

John Skinstad fra Vikersund var på slutten 1960-åra med på snauhogst av et område i Whistler Mountains, der alpinøvelsene skulle foregå under Vancouver OL. Da hadde han allerede mange sesonger bak seg som skogsarbeider i Vancouver Islands villmark. Drevet av eventyrlyst forlot han Modum i 1956, den gang drømmen om et bedre liv i Amerika og Canada levde i mange.

En særdeles aktiv pensjonist

Da jeg oppsøker John i hans hjem på Brunnes for å høre om hans opplevelser, sitter vi i sofaen ved siden av hverandre, for hørselen er dårlig hos oss begge,

Fant de ikke et egnet spar tree, reiste de et.

Foto: John Skinstad

Reising av tre.

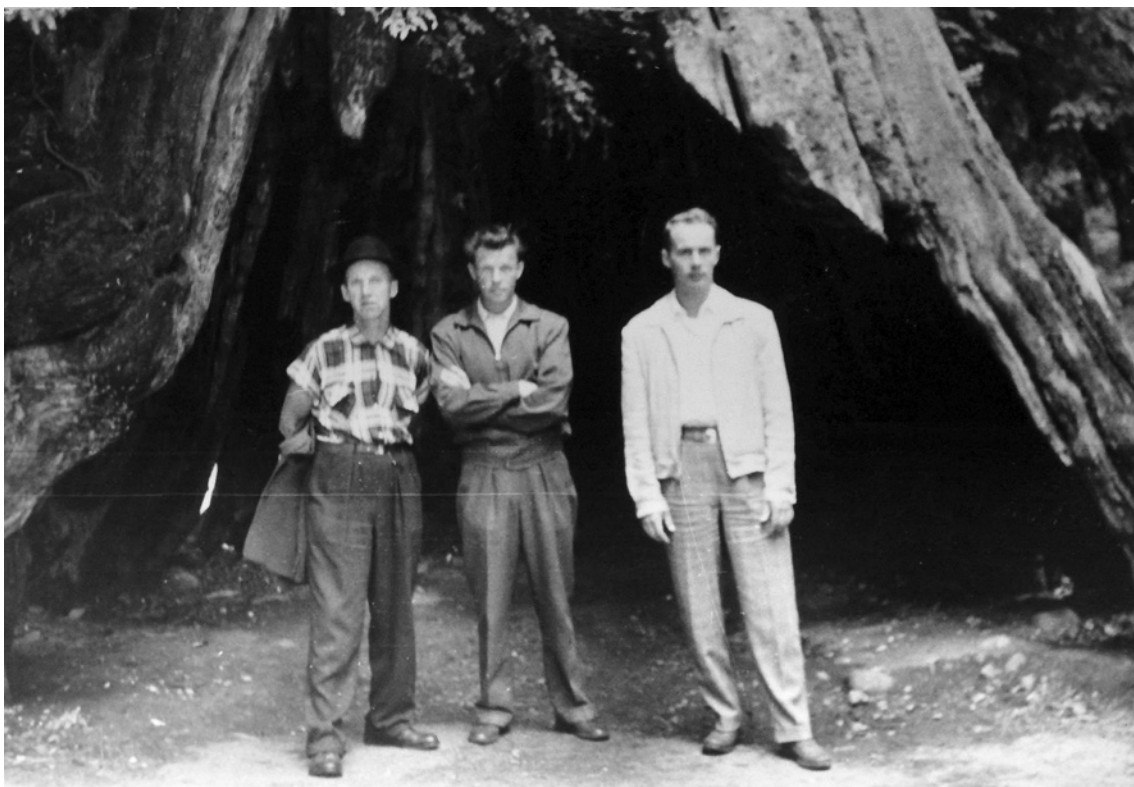
Foto: John Skinstad

John foran solide tømmerstokker.

Foto: John Skinstad

det har motorsager uten lyddempere sørget for. Tross sine 98 år er John like klar i tankegang og hukommelse som før. Men han sliter med et vondt ben, så det er slutt på de daglige trimturene, som han foretok til langt opp i 90-årene. Sommerstid var det gjerne sykkelturner til Sysle, og om vinteren med

John i midten sammen med to kamerater ved et kjempetre.

Foto: John Skinstad

spark på Bademoane. Jeg minnes en gang jeg besøkte ham for 7–8 år siden. Da var han i full gang med vedhogst og hadde fått ny motorsag i 90-årspresang! Tømmerhogst drev han med langt opp i 80-årene, likeledes dugnadsarbeid i Abelone-løypa og på Brunelokalet, så noen fulltidspensjonist har John egentlig aldri vært.

Ble langrennsløper tross alvorlig kneskade

Som 18-åring var han uheldig og fikk kløyvd kneskåla med øksa, og etter dette fikk han aldri bøyd kneet skikkelig. Allikevel ble det skogsarbeid som ble hans yrke, og han ble kjent som en «hardhogger». Det tunge skogsarbeidet skaffet ham styrke og kondisjon, slik at han ble en av distriktets beste langrennsløpere med deltagelse i Holmenkollen og NM. Han ble kretsmester og tok fem strake kretsmesterskap i stafett, sammen med kameratene Karl Kronen og Helge Tveføtrud. Men idretten var for John en hobby, og da det ble fristet med fri reise og garantert arbeid i Canada, slo John til, og dro «over» sammen med Olav Bakke fra Vikersund og Jens Bråthen fra Bingen. Det ble en lang reise, for den gang var det ikke bare å sette seg på et fly for å nå bestemmelses-stedet etter noen timer. Det var med tog til Bergen og videre med båt til England og ny båt til Montreal. Derfra med tog igjen tvers over det amerikanske kontinent til Vancouver og til slutt med fly inn i villmarksområdene på Vancouver Island, til en hogst-camp med digre brakker og eget kokkelag.

Hogsten foregikk annerledes enn i Norge

Forskjellige tømmerkompanier hadde ansvaret for hogst, vinsjing og kjøring. John var først med i et vinsjlag, men gikk over til felling, som var bedre betalt, men farligere. Hogsten foregikk i bratte åser, og trærne var mye større enn i Norge, 7–8 kubikk-meter var vanlig. De ble kvistet bare ved kappstedene og tømmeret ble dradd ned til velteplasser av stasjonære vinsjer i tommetykke vaiere. De ble trukket mot kvisten, og var nesten kvistrene når de kom frem.

Et såkalt spar tree (sparetre) ble brukt som høyeste forankringspunkt i vinsjekabeloppsettet. Da sparte de et egnet høyt tre i hogsten, der greiner og topp ble fjernet av en klatrer, noe som var en livsfarlig operasjon. Fanten ikke slike trær som egnet seg, kunne de reise et spar tree ved hjelp av vinsjer og bardunere dette.

Motorsag med meterlangt sverd

John forteller at sagene de brukte hadde 10 hk motor og at standardlengden på sverdet var 3 fot. På de aller største trærne, måtte de skjære ut klosser fra stammen for å rekke gjennom med sverdet og bruke jekk. Han husker at på det største treet han har felt, hadde rotstokken et toppmål på 2,7 meter, da må rotmål ha vært minst 3 meter. Det var et sedertre (Red Western Cedar), et treslag som kan bli over 1000 år gammelt og inneholder et stoff som gjør materialene nærmest vedlikeholdsfrie. Det er innlysende at felling av slike kjemper var farlig. Statistikken viser at logging var

Nord-Amerikas farligste yrke med flest ulykker pr. tusen arbeidere. Om livet i Campen forteller han at de hadde flere store brakker med kokkelag på opptil 100 mann på det meste. Kosten kan han ikke få fullrost; Det var rikholdig frokost med egg i en eller annen form, og det var rikelig med pålegg satt fram, slik at de kunne smøre seg niste til lunsj ute i hogstfeltet. Arbeidsdagen var slutt klokka 16, og da var det rett tilbake til campen for å dusje i egne dusjbrakker, før middag klokka 17.00. Middagsmenyen hadde flere retter å velge av, slik at det alltid var noe som falt i smak.

Hjemreise etter en felleulykke

Johns første Canada-eventyr fikk en brå slutt da et tre smadret brakka han oppholdt seg i. En av karene på fellelaget var uheldig og felte over brakka John var blitt igjen i, for å vaske opp etter lunsjen. De fant John bevisstløs og nærmest skalpert. Trolig hadde en bjelke sneiet hodet, for store deler av hodebunnen var flenget av og hang over det ene øret. En arbeidskamerat la hodebunnen på plass igjen, og satt i ambulansen og holdt den der helt fram til sykehuset. Der ble den sydd på plass med 37 sting. I tillegg hadde John flere bruddskader, så det ble et lengre sykehusopphold som endte med hjemreise til Norge. Utrolig nok har 98-åringen fremdeles hårveksten i behold etter skalperingen for 61 år siden.

Ny Canadatur

Etter tre år hjemme, var han kommet til hektene igjen og var klar for nye eventyr på Vancouver Island. Men i mellomtiden hadde han truffet Berit, som kom etter til Canada sammen med kjæresten til en av Johns kolleger. Disse to parene holdt dobbeltbryllup i Vancouver. John og Berit hadde skaffet seg leilighet i byen med både park og badestrand like i nærheten. Noe som var fint når sønnen vår Bjørn kom til, sier Berit. John ble månedspendler og reiste frem og tilbake mellom tømmercampen i Whistler Mountains og hjemmet med fly. Etter 4–5 uker i Campen, var han hjemme 2–3 uker før han dro ut igjen. I tørkeperioder med skogbrannfare eller ved streiker kunne det også

John i Holmenkollen.

Foto: John Skinstad

bli flere uker med fri. Fagforeningene var mange og mektige, slik at hvis sagbruksarbeiderne var i streik, ble det også stopp i tømmerhogsten.

Ble rammet av ny arbeidsulykke

Men nok en gang skulle en ulykke sette en stopper for tømmerhogsten. John var i ferd med å felle et 50 meter høyt tre, da en tørrtopp kom dalende og slo ham i bakken. Den hadde brukket av nabotreet og lente seg mot treet som han felte. John våknet på sykehus med to brudd på bekkenbeinet. Etter et lengre sykehusopphold hadde han fått nok, og ferden gikk hjemover. Da fikk han jobb på Katfoss fabrikk og var der til pensjonsalder. Men etter det drev han med tømmerhogst i mange år, for å gå uvirksom var ikke noe for arbeidsjernet John. Til slutt spør jeg om han har vært hemmet i ettertid av alle skader han har pådratt seg: «Ikke før nå de siste åra. Merkelig nok er det skaden jeg fikk i ungdommen da jeg kløvde kne-skåla som har voldt mest bry. Beinets svikter innimellom, så jeg mister balansen». Jeg forlater John med løfte om å komme snart igjen, overbevist om at mannen må være bygd av et stoff som de fleste mangler.

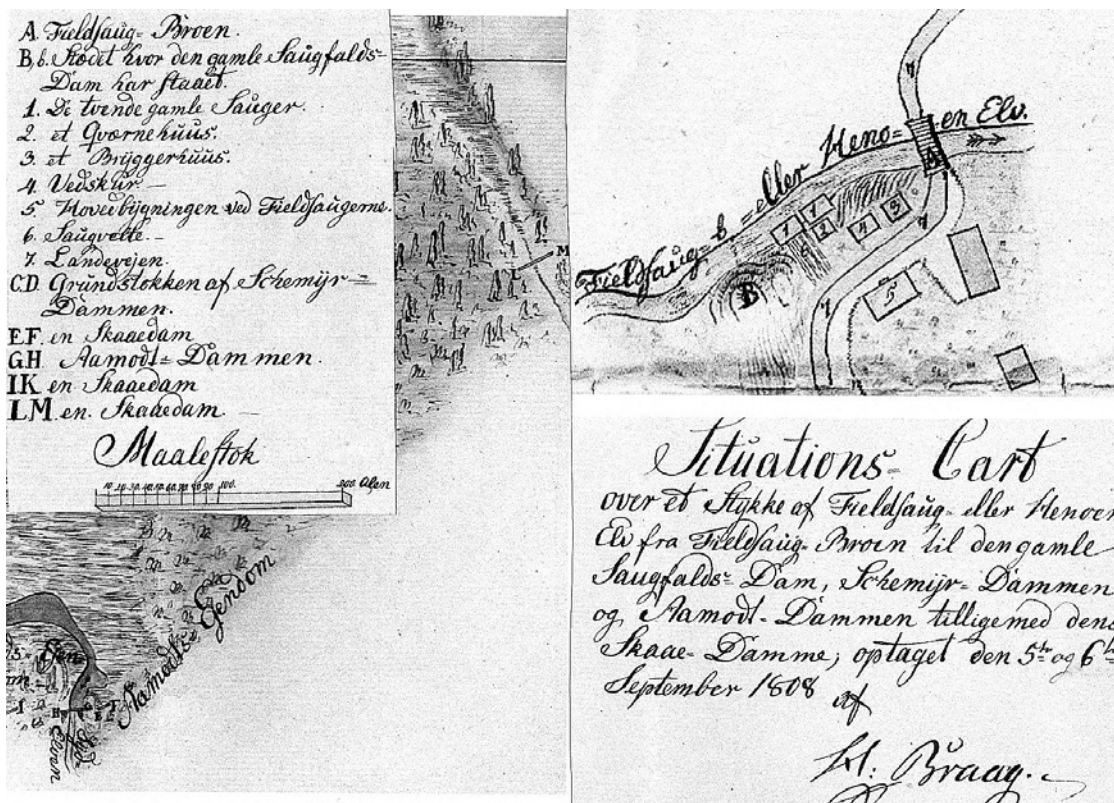
Arnt Berget:

Fjeldsagene – oppgangssagene i Henåa

Allerede i 1528 fantes det ei oppgangssag (vassag) i Henåa. Sagmester Bjørn Fjeld fikk da ei bot på to tylfter sagbord for deltagelse i slagsmål. Han var eier av bondegodset Fjeld, og den første sagbrukseier i Nordre Modum som vi kjenner til. Den første eier av gården Fjeld som er omtalt, er Orm Ormsøn i 1449. Henåa, som i forskjellige tidsperioder har blitt kalt Nord-elven, Fieldsaugelven, Fjeldsbekken og Henoen, er grenseelv mellom Modum og Ringerike. Bondegodset Fjeld med underbruket Henåen var en verdifull skogsgård med rettigheter til sag og møllebruk i Henåa. Dette førte til at pengesterke embetsmenn og trelasthandlere kastet sine øyne på eiendommen. Derfor er det stort sett slike folk som har stått som eiere av sagene, fra tidlig på 1600-tallet til nærmere 1900. Men det var ofte lokale bønder som var brukere av gården.

Prestens sag ble dømt ulovlig

Den pengesterke presten på Heggen, Michel Nilssønn, kjøpte Fjeld i 1617. Året etter ble sagbruket dømt ulovlig, fordi damstokken (fangdammen) sto på kongens grunn. I 1647 står sønnen, sogneprest Jens Michelssøn, som eier, men da er saga oppført på egen grunn. Jens Michelssøn solgte i 1662 Fjeld til fogden David Sinclair og Anders Gubberud. Gubberuds part gikk i 1673 videre til Lauge Pedersøn, som bygde en ny sag og nytt hus ved saga, der han bodde mens han drev sagbruket. Sinclairs part var en kort periode i Wilhelm Mechlensburgs eie. Men da denne døde, sikret kjøpmann Gabriel Bruun seg hans gods i Modum, som besto av Fjeld, Aamodt, Øderud, Presterud, Justad, Drolsum, Hellom og Tveten, for 4650 riksdaler. På denne tiden ble det skåret opptil 13400 bord årlig. Til saga og sagdrifta hørte det tre Aamodt-dammer, Skinnemyrdammen og fire

Deler av kart over Fjeldsagene.

Kart: Per Olafsky

fløtningsdammer inne i Holleia, nemlig Haugnesdammen, Krogstjerdammen, Løchedammen (ved Løken), og Knudedammen (ved Øyvannet). Tømmeret tok de fra egne og naboers skogområder, som i dag tilhører Mustadhølleia. Kaksen Gabriel Bruun sto i 1684 som eier av begge parter i Fjeldsagene.

Skogene kom i dårlig forfatning

Etter lov fra 1688 var Fjeldsagene såkalte privilegerte sagbruk som sto på egen grunn og skar tømmer fra egen skog. De hadde dermed rett til å eksportere trelast i likhet med Kongssagene. Mange bygdesager ble etter dette tidspunkt nedlagt, da de kun kunne skjære vankantede bord til lokale behov. At Gabriel Bruun hadde tynt maksimalt ut av både skogen og sagbrukene, kom fram under en besiktigelse i 1708 etter hans bortgang. Begge Fjeldsagene var helt nedslitt og gårdsskogene uthogd, det var bare Aamodt og Justad som hadde brukbar bestand av tømmer. Derfor var det nok liten produksjon ved sagene i en periode. Men i 1722 har Bruuns svigersønn Anders Smith sikkert rustet opp de nedslitte sagbrukene. Da ble det skåret 8800 bord ved den ene Fjeldsaga og 10500 ved den andre. Av dette er 13400 bord eksportert i følge regnskap for Drammen trelasthandlere, som er gjengitt i *Modums historie*, bind I. Året etter har den pengesterke Christian Klæboe på Kjølstad kjøpt seg inn og står som eier av Fjeld sammen med Smith, men det er usikkert om Klæboe hadde noen befatning med drift av sagene. Klæboe solgte sin part i Fjeld til Halvor Pay fra Drammen i 1727. Pay og Smith klarte å opprettholde full produksjon ved Fjeldsagene de kommende åra, trass i vanskelige tider, da de fleste Modumsager lå nede. Smiths svigersønn, Thor Evensøn fra Bråten på Snarum, var fra 1735 bestyrer på Fjeldsagene, han flytta senere til Hellum og ble stamfar til senere slekter som ble sittende på Hellum og Aamodt.

Nedgangstider for Modums sagbruk, men Fjeldsagene i full drift

Året 1745 lå nesten alle Modums sager ubrukte, fordi de mektige trelasthandlere benyttet privilegiene annensteds, hovedsakelig på Eikersagene, fordi disse

hadde kortere fløtingsvei til Drammen. Bare Fjeldsagene var i full drift, for Pay og Smith hadde fått overført annenstedsfra privilegier på 31700 bord. Pay og Smith var på den tiden de mektigste trelasthandlere i Drammen. De sagde i 1746 hele 183000 bord.

Etter Pays død blir hans part i Fjeld solgt til Amund Paulsen Fjeld i 1748. Ved Amunds død i 1757 ble parten overdratt til sønnen Gabriel Amundsen. Anders Smiths part ble etter hans død overført av enken til Anders' bror Gabriel Smith. Mye tyder på at Amundsen og Smith drev hver sin sag i åra framover, for i 1780 hadde enken etter Smith kongelig bevilling for å skjære 13400 bord på den ene Fjeldsaga.

En eier på Fjeld igjen

I 1786 ble Amundsen eier av begge parter i Fjeld, og den ene saken ble nedlagt og flyttet. Christoffer Uhlen (senere lensmann og stortingsrepresentant) fra Snarum, var Amundsens svigersønn. Han overtok Fjeld i 1796, men satte inn sin svoger som bruker av gården. Uhlen eide også Hovland og Dagsrud i tillegg til Ula der han bodde. Trolig er det Uhlen som i 1808 fikk tegnet kart over Fjeldsagene. Dette befinner seg på gården Olafsby på Snarum og viser beliggenheten til begge sagene, alle bygninger og dammer. Med sine store skogeiendommer var kanskje tanken hans å gjenreise Fjeldsagenes storhet. Dette kan ha blitt skrinlagt av Danmark-Norges deltagelse i Napoleonskrigene og krigen med Sverige, som førte til blokade av Norges eksport til England. England var jo den viktigste avtager av norsk trelast, så dette førte til krise i norsk trelasteksport, slik at flere fra den såkalte plankeadelen gikk konkurs. For lensmann Uhlen, som hadde mange jern i ilden, hadde det neppe særlig betydning. I bok om stortingsmennene 1815/16 står han som medlem av fem komitéer. Han var valgt inn blant dem som skulle behandle bergverk, sagbruk og tømmereksport. Av dem som skulle behandle forholdene i landvesenet, var han også.

Først ut i 1840-åra ble det igjen oppgangstider for sagbruksindustrien, men da var Fjeldsagene for lengst nedlagt. Sirkelsagene avløste de gamle oppgangssagene, og dampsagene var like om hjørnet.

Forarbeidene til skolesystemet i Modum

Da tvungen konfirmasjon ble innført i 1736, ble det starten på etablering av et skolesystem for allmuen på landsbygda. Loven ble vedtatt 23. januar 1739, tett etterfulgt av en forordning for klokkere og skoleholdere. Men før det var arbeidet med å forberede dette allerede i gang på Modum.

Anders Aal var sogneprest i Modum 1734–1754, og dermed den som ble ansvarlig for opprettelsen av skolesystemet i bygda. Det skriftlige materialet som er funnet i Riksarkivet om dette, er tre fundaser eller vedtekter, alle forfattet og underskrevet av Aal, pluss en del andre. Men først litt om Aals bakgrunn og konfirmasjon før skolen var på plass.

Anders Aal

Anders Aal var født i Ål 1685. Hans far var Niels Andersen, som da nylig hadde tiltrådt som sokneprest i Ål. Da unge Anders dro ut i verden, tok han bygdas navn som sitt etternavn. Høsten 1716 tok han teologisk eksamen i København. Da har han sikkert gått et studieforberedende kurs hjemme i Norge, før han dro til universitetet. I 1723 fikk Anders Aal kall som kapellan hos sokneprest Lars Eskildsen i Modum. Lars Eskildsen var fra Trondheim, født i 1667. Han ble residerende kapellan i Lier 1692 og sokneprest i Modum i 1712. Anders ble gift med hans datter Maren. Det var vel på samme tid som han ble kapellan hos Lars Eskildsen, i 1723.

Da Herr Lars døde i 1734, ble Anders Aal hans etterfølger i embetet. Roar Tank har gått inn i Anders Aals livshistorie i *Modums historie*, bind I, s. 171. Han finner den tragisk, på det personlige plan. Ekteparet fikk to sønner. Niels ble født 1726 og Lars i 1727. Lars døde i 1732. Han ble 4 år, 9 måneder gammel. Så døde altså svigerfar i 1734. Like over nyttår døde så ektefellen, Maren Larsdatter. Hun ble 39 år fem måneder gammel. Seks uker etter det igjen døde deres eldste sønn Niels, nesten ni år gammel. Tilbake på prestegården satt Anders, enkemann og barnløs. Der bodde hans svigermor Maria Hansdatter Tulle. Antakelig flyttet hun til Øvre Sønsteby. Anders Aal fikk sin svoger til kapellan i 1738. Han het Eskild Larssøn Tulle. Eskild Larssøn døde i 1752. Anders Aal døde i 1754.

Anders Aal fikk altså i oppgave å gjennomføre kong Kristian 6. forordninger om konfirmasjon og om skole. Den første konfirmasjonen ble holdt i Heggen kirke.

Anders Aal, sokneprest (1734–1754).

Foto: Drammens museum

Den første konfirmasjonen

I år 1736, den 13. januar, ble forordningen om konfirmasjon utsendt. Allerede samme år var en i gang med konfirmasjonsundervisning i Modum. I kirkeboka for 1736 forteller sokneprest Anders Aal om denne nyinnførte kirkeskikken. *Paa de Personer af Ungdommen som følgerlig d. allenaadigste Forordning af 13de Januari ejusdem Anni, efter adskillige private Examina paa efterskrevne Tider og Steder i deres Menighets paahør ere overhørte, i deres Daabs Naade Confirmerede, og til Herrens Bord første gang admitterede.*

Dette året ble det holdt vårkonfirmasjon i Heggen kirke, og høstkonfirmasjon i Heggen, Nykirke og Snarum kirker. Søndag etter påske, 8. april, ble åtte gutter og ti jenter konfirmert i Heggen kirke. 5. søndag etter Trinitatis, 1. juli, var de nykonfirmerte til alters. 19. søndag etter Trinitatis, 7. oktober, ble så et nytt kull på sju gutter og ti jenter konfirmert i

Heggen. De hadde første altergang onsdag 24. oktober.

I Nykirke var det konfirmasjon av to gutter og seks jenter 21. søndag etter Trinitatis, 21. oktober. Deres altergang fant sted 24. søndag etter Trinitatis, 11. november. I Snarum var det konfirmasjon 22. søndag etter Trinitatis, 28. oktober, for tre gutter og fem jenter, med altergang 2. søndag i advent, 9. desember.

Udi forbigangne Aar 1736 ere da confirmerede udi Daabens Naade og admitterede i denne Modums Menighet 51 Personer af begge Kjøen, bekrefter sokneprest Anders Aal.

Det å få skolen i gang var et større prosjekt, som tok lengre tid.

Det første konfirmantkullet i Heggen våren 1736:

- 1 Carl Carlsøn Bielgerud
- 2 Ole Gabrielsøn Overn
- 3 Jørgen Stenersøn Tangen
- 4 Christen Christensøn Drolsum
- 5 Gulbrand Larsøn Tandberg
- 6 Mogens Erichsøn Heggen
- 7 Arne Torgersøn Gubberud
- 8 Carl Pedersøn Oustad
- 9 Ragnild Knudsdatter Sass
- 10 Inger Trulsdatter Flannumeie
- 11 Birthe Tostensdatter Flannumeie
- 12 Ingeborg Pedersdatter Komperudeie
- 13 Maren Ingebretsdatter Kongsrud
- 14 Maren Hansdatter Sponeeie
- 15 Karen Jensdatter Vestre-Vigereie
- 16 Maren Carlsdatter Helgedalen
- 17 Dorthe Haansdatter Guulsrud
- 18 Magnill Davidsdatter Midtskoven

Vedtekter (fundas), 26. mars 1738

Skolekommisjoner ble formelt vedtatt opprettet i landet i 1741. Da *lov om Folkeskolen paa Landet* kom i 1889, ble *skolekommisjon* erstattet med *skolestyre*. Skolekommisjonens medlemmer ble valgt ut blant bygdas *beste* menn. Ifølge den første fundasen til Aal, datert 26. mars 1738, ser det ut til at en start på dette allerede var på plass, for han refererer i innledningen til den sammensatte høye kommisjon til skolevesenets innrettelse, og har fått pålegg fra denne. Det ser ut til at kommisjonen har satt opp 4 poster som de krever nærmere redegjørelse for, spesifisert nedenfor.

Post 1 dreier seg om hvor mange skolehus som behøves eller kan bygges, og kostnadene for dette. Han nevner ikke navn, men det har vært kontakt og rådføring med *adskillige gode og forstandige Folch i dette Modums Præstegield*. De ser snart ut til å ha kommet til at å bygge skolehus vil bli en uovervinnelig økonomisk hindring. Han diskuterer fordelene med omgangsskole. Skoleholderen får kost og losji på gårdene hvor skole holdes. Barna

blir spart for lang og krevende skolevei. Her nevnes angående økonomi at skoleholderen får kost og losji på gården hvor skole holdes. Barnas foreldre bidrar etter evne til skoleholderens lønn.

Post 2 er ganske kort om lønn og godtgjørelse som for eksempel brensel, til skoleholderen, uten at de er sikre på hva dette kan beløpe seg til. Spørsmålet er hvor pengene skal komme fra. Han nevner at skikken har vært at klokkeren har brukt å samle ungdommene til informasjon en stund forut for første gang de akter seg til *Herrens bord*, og vanligvis ikke tatt betalt for dette. Det er en fotnote i skrevet om at klokkeren forbereder til første altergang.

Post 3 Her spør Aal om det finnes noen godvillige sjeler som har tilbudt seg å sette i stand hus til skolehus, eller kanskje kunne oppmuntres av presten eller noen andre til det, og en oversikt over tilskudd til finansieringen eller hva som er i blitt lovt.

Her har han fått følgende svar:

Hr. Cancellie Raad Schwartz til Buskerud gaard har lovet å sette opp skolehus til en skolemester for barna til brukets folk, samt at barna fra gårder i omegnen også skal kunne benytte dette.

Post 4 Det ser ut til at denne dreier seg om finansieringen. Aal henviser til den foregående posten ang å sette i stand brukets skole, og håper at dette er svar på spørsmålet.

Undertegnede lover både med eksempel og vennlige formaninger til skoleholderne om å understøtte dette så høyt fornødne gudelige verk.

Modum Præstegaard d.26 Mars 1738

Anders Nilssøn Aal

Ansvarlig Sognepræst til Modums Præstegield under Brager nærs Proustie

Vedtekter (fundas), 15. mars 1742

Forberedelsene tar tid. Det går fire år til neste gang Aal har fått noe ned på papiret. Til gjengjeld er det nokså detaljert om hvor pengene skal komme fra. Allerede her viser det seg at å drive inn penger skulle bli et problem, noe også senere regnskaper viser, da skolen til slutt kom i gang, omtalt i *Gamle Modum, 2017*. Finansieringen skulle bli en tilbakevendende utfordring.

5. mai 1741 ble det utstedt nærmere vedtekter (fundas) om hvordan skolen skulle opprettes. *Placat og nærmere Anordning ang. Skolerne paa Landet i Norge*. Det er antakelig denne som danner grunnlag for Aals neste steg i etableringen av skolen. Det var tyngde over forsamlingen. Innledningen er slik:

Anno 1742 Den 15de Martij vare paa Holsrud udi Modums Præstegjeld, forsamlede Hr Justitz Raad og Amtmand Must, Provsten Wildhagen, er Syg og Sengeliggende, og ingen paa hans veigne indfandt sig, Saa var og nærværende Sogne-Præsten Hr Andreas Aal, Capellanen Hr Eschil Larssøn Tulle, Fogden Johan Urban Hochhaus og Sorenskriveren Gert Falch... de 2de bonde Lensmænd Johannes Raaen og Peder Skudderud og eftermelte 4re Dannemænd Amund Field, Niels Sønstebye, Hans Gunderud og Jon Braatten med flere for at overlegge og indrette Skolevæsenet her i Præstegjeldet i allerunderdanigst følge Deris Kongl Maj.ts Allernaadigste Forordninger. Hvor da med Forretningen saaledes blev fortfaeret.

Dokumentet består av 9 poster som er ganske detaljerte når det gjelder hvordan man skal få inn penger til skolekassa.

Post 1 er svært interessant. Her kommer det fram at Modums prestegjeld trenger 4 skoleholdere, hvorav 3 må være omgangsskoleholdere og den 4. holde en *staaende*, dvs. fast skole i Vassbotn, hvor det finnes et hus som kan kjøpes, og som passer til formålet. Huset består av stue med skorstein, et kammers uten ildsted og kjøkken med skorstein, samt kjeller og et lite fehus og forhus. Det ligger på Ihlens Ødegaard-Eje. Årlig grunnleie er 2 ort, og huset er verdsatt til 20 riksdaler.

Nå er det litt usikkert hvordan det egentlig ble med dette huset. Det er ingenting i senere regnskaper som tyder på huset ble kjøpt med midler fra skolekassa. Det vi tenker som sannsynlig, er at dette var en ledig husmannsplass (se: -eie i navnet). De som skulle ansette skoleholdere har funnet en som kunne inngå husmannskontrakt med Ihlen gård. I tillegg kunne han virke som skoleholder i de ukene i året hvor dette var aktuelt. Dette var i så fall ingen dårlig avtale for den som eventuelt fikk en slik avtale. Tveit skriver at for mange lærere sto en husmannsplass som den store drømmen, selv om det nok ikke skjedde så ofte at drømmen ble oppfylt. Bonden ville ha en som kunne arbeide mest mulig for seg billigst mulig. Men ifølge fundasen fra 1742 virker øvrigheta begeistret for ideen om å ta i bruk huset til skole, så det er ikke umulig at plassen tilkom en skoleholder. Uansett var ikke læreryrket en levevei. Det var basert på attåtninger store deler av året og noen privilegier, eller for å snu på det; skolen ble attåtninga. Det største privilegiet var å bli fritatt for militærtjeneste. Dette, pluss noen andre fordeler, kom inn med forordningen i 1739. Etter 1827 sto læreren igjen kun med fritak fra militærtjeneste.

At man var inne på å ta i bruk en plass til skolestue så tidlig i skolens historie på landsbygda, var spesielt, selv om den egentlig ikke ble en fastskole slik skoler ble senere. Det kan ha hatt betydning at det bodde mange mennesker her, og at det dermed ville bli lettere å samle mange barn innenfor et lite

område med kort skolevei. I Vassbotn var det fra langt tilbake i tid, stor aktivitet i forbindelse tømmertransport og trelasthandel, og annen virksomhet dette førte med seg. Vassbotn og omegn skal ha vært det området på Modum med høyest folketall før Blaafarveværket kom. Skoler tilknyttet verk og bruk var i en kategori for seg. Her var det verks- og bruks-eier som var pålagt å skaffe skolehus.

Det er ikke usannsynlig at det som senere ble gamle Stalsberg skole, ble bygd opp på samme plassen. Huset ble satt opp på slutten av 1800-tallet, og var i drift som skole til nye Stalsberg skole sto ferdig i 1924. Da ble den gamle gjort om til beboelseshus med to leiligheter, først leid ut, senere kjøpt opp privat fra kommunen. Huset står der fortsatt, ombygd og modernisert.

Post 2 Her er oppgitt bidrag fra en rekke navngitte personer.

Post 3 omhandler lyseholdspenger. Det var en avgift som måtte betales for å holde kirkene med lys. Noe av dette gikk som inntekt i skolekassa.

Post 4 Her er det detaljerte opplysninger om hvordan noen bidrag har kommet inn. Aal har samlet inn 26 rdl. 15 sk. Sorenskriveren har måttet gå rettens vei for å drive inn penger fra flere gårder. Christopher Olsen Sund på Øren har i forbindelse med en sak måttet inngå forlik med Sr Johan Hermansen og blitt ansvarlig for 70 rdl. til skolekassa. I samme sak har Joen Øren på sin sønn Christopher Jonsøns vegne, blitt dømt til å betale 30 rdl. Jon Stenersen Sønstebye er dømt til å betale 10 rdl. Mellom Sr Johan Hermansen, Gabriel Olsen og Jens Tingelstad er det inngått forlik, og Jens Tingelstad er dømt til å betale 10 rdl. til skolekassa.

Post 5 gjelder hvordan man skal behandle fattige barn hvis foreldre ikke kan skaffe dem mat så de kommer seg på skolen. Her blir bonden på gården hvor skole holdes, pålagt å gi barna mat mens de er på skolen. For dette skal bonden få betalt 4 s. pr dag fra skolekassa etter anmodning fra skoleholderen. Er noen over 14 år og så fattige som foran nevnt, og har behov for å gå på skolen, skal ikke skolekassa dekke dette. Da må de arbeide og tjene inn det de skylder når det ikke holdes skole, enten hos den som har fødd dem, eller et annet sted og betale tilbake til bonden.

Post 6 Her skal hver gårdoppsitter, enten han er fattig eller rik, betale en årlig sum til skolekassa på 24 s. Hver husmann, innerst og tjenestekar 8 s, hver tjenestejente 4 s. Derimot skal fattige gårdbrukere være fritatt for å underholde skoleholderen den tid han holder skole. Dette må besørges av de øvrige gårdbrukerne.

Post 7 Her er det avtalt med allmuen at enhver allmuens mann vil gi 1 s når han *communicerer* (går til nattverd).

Post 8 bestemmer at eventuelt årlig overskudd i skolekassa skal settes på rentebærende konto, til skolekassas beste og for allmuen i sin tid, til lettelse.

Post 9 setter opp datoer for terminforfall av skoleavgifta. Perioden starter 1. juli og forfaller etterskuddsvis 1. oktober. Deretter fortsetter det med forfall hver 3. måned.

Actum Anno Die et Loco ut supra

J. Must Wildhagen Anders Aal J.U.Hochhaus
G.Falch

Johannes Raaen R.Gabrielson Amund Poulsen Field
Niels Synstebj Hans Erichsen Joen Johansen

Vedtekter (fundas), 20. desember 1748

Ennå skal det gå noen år før skolen er etablert. Neste dokument er fundas fra 20. desember 1748. Her har sognepresten samlet en rekke menn på Heggen prestegård. I tillegg til sognepresten, kapellan Hr Eskil Larsson Tulle, samt de fire tilsatte kommisjonsmenn (her menes nok skolekommisjonen), Christopher Lang, Henrich Brunæss, Peder Bendixbye og Helge Gundhuus. Og to medhjelpere, Niels Aschim og Hans Gunderud.

Det kommer fram at det har vært atskillige diskusjoner mellom allmuen for å komme til enighet om å opprette et likt skolesystem i hele bygda, og det har vært vanskelig å bli enige. Det henvises til *Hans Kongl. May.ts Allernaadigste Forordningers befalende*, og derved besluttet det at skolen skal starte opp fra nyttår 1749 på følgende måte:

- 1: Anneksene Nykirke og Snarum sogn skal hver forsynes med en årlig omgangsskoleholder.
- 2: Det øvrige prestegjeldet, som er hovedsognet alene og består av 174 oppsittere, har de funnet formålstjenlig å dele opp i 3 skoleholdsdistrikter, eller skoleholdsdelinger, som til sammen skal forsynes med 3 årlige omgangsskoleholdere.

Distrikt 1: Inndelingen begynner fra bygdas nordligste gård, på østsida av fjorden som er Pilterud, dernest Kimmerud, Tandberg og videre på østsida til Gussestad.

Distrikt 2: Inndelingen begynner på gården Hoele, Sporpind, Schallestad, Midtschou og videre til Schreppen, samt Finnemarchen, sammen med vestre side av elva. Her fra Strand, Haug, Jelstad, Komperud, Formoe, Ovren, Jaer, Rustad, Sandager, Ammerud, Fossnæss, Dagsrud, Bøen, Bergjan, Aslachsbye, Scuderud, Schinstad, Hære, Hoeloe, Skratteberg og Røestøen.

Distrikt 3 og siste inndeling begynner på Giet-huus,

Kjølstad og videre resten av hovedsognet på den vestre sida av fjorden.

Hver skoleholder skal ha en årslønn fra 20 til 30 rdl. avhengig av kompetanse, men også billigste alternativ hvis det er brukbart. Skoleholderne skal følge dekret av 25. september 1744, som lyder slik: *Refer. (= referendum, vedtak) (til Stiftsbefalingsmanden og Biskopen over Aggershuus-Stift), ang. Ungdommens Skolegang. Direction over Skolevæsenet, samt fattige og Tugthuus-Børn, som sættes i Lære, m.v.* Skoleholderne skal ha en gjenpart av dette vedtaket, samt instrueres av skolekommisjonen. Det framheves at det er viktig at barn skal behandles likt. Og hver måned, 8 dager før skoleholderen flytter på seg, skal han melde fra til presten, slik at presten fra prekestolen kan meddele menigheten hvor ungdommen skal søke seg til skolen.

Når det gjelder skoleholdet og skoleholderens forpleining, er alle typer gårder nevnt; oppsitter (forpakter eller fester) og jordbruker, enten han bruker hel, halv, en fjerding eller en åttendedels gård, det være seg proprietær (storgård) eller avlsgård (underbruk under storgård), enten de bruker den selv eller ved andre, gjestgivere og gårder med husmenn som driver noen form for handel. Alle er forpliktet til å stille lokale til disposisjon og gi skoleholderen forpleining i 8 dager, enten de har barn eller ikke. Og det uten *Execution*. *Eksekusjon: Tidligere i sivilprosessen tvangsfullbyrdelse gjennom offentlig myndighet av dommer, forlik, mm. (Store norske leksikon).*

Dette fordi *ingen for dette høygudelige Verk* er forskånet med mindre de er så fattige at de ikke formår å underholde skoleholderen.

Til skoleholderens lønn skal enhver oppsitter og jordbruker årlig betale av jorda han bruker *naar den udi Landtoll er lagt* (skattlagt), en rigs-ort. (Ifølge Holdbergordbog, 4. bind, tilsvarte en rigsort 24 skilling). Hver husmann, innerst eller tjenestedreng skal betale 8 s. Tjenestejente eller datter som er konfirmert, 4 s hver. For å drive inn pengene henvises det *underdanigst* til *Tugthuusets Anordning 5te Capitels 9de Artic. Tiilige med Skatterne ved Tingene til Fogden efter Mandtallet motte betales*. Dette for å spare omkostninger som eventuell utpanting vil påløpe for den som stiller seg uvillig til å betale sin andel til skoleholderens lønn.

Strekker ikke allmuens andel til, er det *av allmuen godvillig vedtatt* at den som går til nattverd, skal betale 1 s til skolekassa, gjennom klokkeren.

Til slutt henvises det igjen til *Hans Kong. May.ts allernaadigste Forordningers befalende af oss allerunderdanigst og Hørsomst Efterlevelse*, som prestegjeldet har etterkommet etter beste evne, å bidra til den fattige og uformuende ungdoms oppdragelse i kristendommens saliggjørende kunnskaps undervisning. Det anmodes *underdanigst* om at *Deres Excellence, Høye Naadige Herrer* om å godkjenne disse vedtektene med

påtegning. Dernest skal dette kunngjøres for alle fra prekestolen til etterretning, i tilfelle noen skulle ville forandre eller motsette seg dette som følge av de mange storgårder og underbruk under disse i sognet, som eierne selv bruker uten oppsittere.

Heggen Præstegaard ut supra

Anders Aal Eschill Larssøn Tulle

Henrik Haralsen Brunæss

Peder Reyersøn Bendichsby Hans Erichsøn Gunderud

Helge Kittelsen Gundhuss Niels Aschim

C. Hansen Lang

Biskopens endelige godkjenning, 4. april 1749

Fundasen fra 1748 er aller nederst påført en *Resolution* (vedtak) datert Christiania 4. april 1749 og underskrevet av N. Dorph. Niels Dorph (1681–1758) var biskop i Akershus Stift 1738–1758, og Modum tilhørte dette stiftet. Her står det, oversatt fra gotisk og modernisert for lettere å forstå:

Da vi tidligere har godkjent den skoleinnretning (fundas) for Modums prestegjeld, datert 15. mars 1742, som vi har fått tilsendt med amtmannens, prostens, sogneprestens, fogdens, sorenskriverens og noen allmuemenns underskrift, kan vi ikke på denne nye innsendte skoleinnretning, som aller nederst har sogneprestens, kapellanens og noen sognemenns underskrift, finne annet å tilføye enn våre hjerteligste ønsker om at skolen måtte bli så vel i Modums prestegjeld, som ut i andre stifters sogn, velsignet med fremgang til ungdommens opplysning. Vi vil også sette pris på at man setter alt inn på at dette blir vellykket, for det skal være oss kjærert dersom denne nye innretning ikke får noen motsigelser.

Dermed var det klart for skolestart på Modum. Litt tid tok det å få de siste formaliteter på plass, men fra nyttår 1750 var skolen i gang. Mer om det kan du lese i *Gamle Modum*, 2017.

KILDER:

Riksarkivet i Oslo

Oslo stiftsdireksjon, SAO/A-11085/l/le/leb/L0001

K.Tveit: *Allmugeskolen på austlandsbygdene 1730–1830*. 1.3.

Skolens utvikling

Pedagogisk forskningsinstitutt, Universitet i Oslo. 1989

Store norske leksikon, diverse ordforklaringer

Modums historie, bind 1

Arnt Berget:

Jonassen og presten

Pastor Tråen, som bodde på Lofthus, hadde en gris som skulle slaktes og dro til Jonas for å tinge slakter. Jonassen lovt å komme dagen etter klokka halv åtte, men da måtte presten ha vannet klart. Presten hadde nok aldri vært med på slakting og undret på hva vannet skulle brukes til.

«Du får opp tili å koke skølevænn i mårra, hvisomatte du itte vil eta galten med busta på, svarte Jonassen.

Det hadde nok presten liten lyst til, så da Jonassen ankom Lofthus dagen etter, var skåldevannet klart. Snaringene, som kjente Jonassen godt, ga ham gjerne en slaktedram før slaktinga starta, men dette var

ukjent for presten. Han fulgte Jonassen til grisebingen og ba ham sette i gang. Jonassen glante på grisen som ikke var av de største og kom med følgende kommentar:

«Å fy fanken, denna spanderer jeg itno kule på, denna trår je ihæl!»

Så ble presten informert om at han måtte holde grisen slik at han ikke fikk sparket mens han tok blodet. Men trass i prestens anstrengelser sprella grisen og Jonassen flira og sa:

«Bære høll har je sagt, helles blir fleske skjemt.»

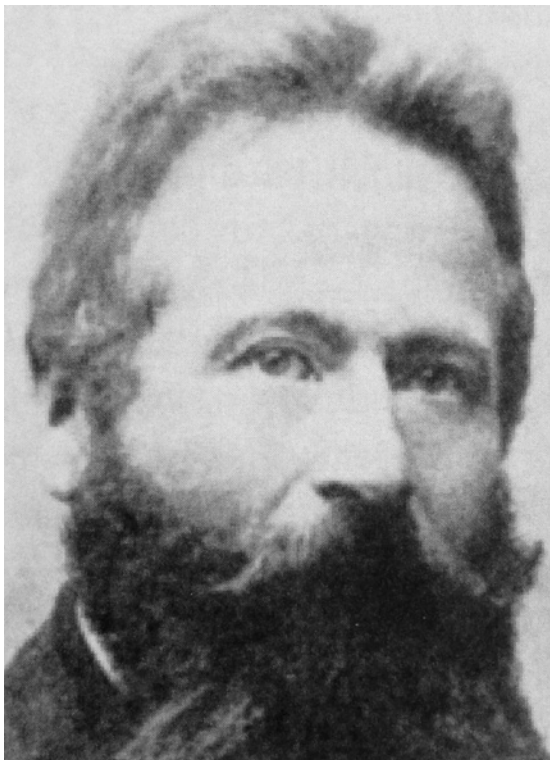
Arnt Berget:

De gamle furuene og historier rundt dem

Gamle trær som har stått i generasjon etter generasjon, skaper en viss ærefrykt hos oss mennesker. Fra gammel tid mente folk at gamle trær hadde sjel. Var det et tuntre eller et annet gammelt tre som sto nær ved hus eller seter, ble det gjerne ofret ved det. Det kunne være en kopp blod ved slakting, en skvett råmelk ved kalving eller en skikkelig dram på julaften. Når et slikt tre måtte gi tapt for tidens tann, mente mange at det betydde ulykke. Det oppsto ofte historier knyttet til disse kjempene, og hadde trær kunnet snakke, hadde det sikkert blitt mange flere. I Snarumsområdet finnes det flere historier knyttet til kjempefuruer, og vi skal se på noen av dem.

Bøensfuru

På østsida av Bønskolen, ved den gamle hovedveien ned til ferjestedet i Bøensevja, lå boplassen Bøensfuru. Den hadde nok fått navn etter ei gammel flott furu som ble kalt Bøensfuru. I følge Leif Helleruds bok

Lærer Jacob Andreas Samuelsen ba for Bøensfuru.

Foto: Modum kommunes fotoarkiv

«Folk og boplasser i Vestre Sponefjordingen», var første bosetter der først på 1800-tallet, og het Ole Iversen. Allerede den gang var furua ei kjempe, og godt over 200 år gammel. I slutten av 1930-åra målte den over 4 meter i omkrets og var et staslig syn med rett stamme og enorm krone. Men i løpet av krigsåra begynte kjempen å skranke. Tyritoppen ble stadig større, det ble konstatert hulrâte i treet, og det ble snakk om å hugge den. Men den kjente lærer og bygdehistoriker Jacob Andreas Samuelsen, som var nabo, ba for furua, og den ble stående. Det kom til å bli snøvinteren 1950–51, med snødybder på over 2 m, som knekte både lærer Samuelsen og den gamle kjempefuru. Lille julaften sovna Samuelsen stille inn i godstolen sin foran ovnen, etter at han hadde ordna med veden til jul. Noen dager senere, i nyttårshelgen, deisa kjempefuru i bakken. Enorme snømengder på de lange greinene ble for mye for treet. Det var svekket av râte. Råten umuliggjorde telling av årringer ved rota, men noen meter opp på stammen ble det telt 384. Så furua ble anslått å være over 400 år gammel. Den siste som bodde på den gamle boplassen Bøensfuru, var, ifølge Leif Hellerud, Erik Furu, som flytta derfra i 1890-åra. I nyere tid har Helge Kopland satt opp ny enebolig på den gamle boplassen.

Svendsbyfuru

På delet mellom Svendsby og Nord-Langerud sto den flotte Svendsbyfuru med rot diameter på over en meter. Hovedveien fra Vestre Snarum til Krødsherad gikk her igjennom grinda ved furua. Her lå også den første Svendsbyskolen, en tømmerbygning som ble tatt ned og fløta nedover Snarumselva, for å bli satt opp igjen som hovedbygning på Asbjørnhus. En ny skole ble da bygd i 1899 ca. 100 meter nord for den gamle. Den gamle skoletomta har i ettertid blitt kalt skoleekra. I 1916 ble det funnet en over 4000 år gammel steinøks der. Grunneierne ble ikke enige om hvem som egentlig eide den digre furua, men lærer Håkon Grøstad, eier av Svendsby, løste problemet ved å foreslå delt eierskap og freding av treet. Svendsbyfuru ble et begrep på «Nordvessia» som eierne var stolte av. I 1970-åra overlot Truls Sandum på Langerud gården til sønnen Ola, og bygde seg kårbygning ved furua som han var så glad i. Da huset ble solgt for noen år siden, ble de nye eiere engstelige for at kjempefuru skulle falle over huset, fordi det

Svendsbyfurua.

Foto: Arnt Berget

Bakkevollfurua.

Foto: Arnt Berget

ble oppdaget råte i den. Dermed ble furua felt, og «Nordvessia» fikk en severdighet mindre.

Bestemorfurua og Sundhaugmasta

Ulamarka har alltid vært kjent for sine kjempetrær, og historien om lensmann og stortingsmann Uhlen og tømmeroppkjøperne er velkjent. Disse hadde kommet fra Drammen for å se på Masteskogen i Ulamarka. Etter et par timers befarings og spørsmål om hva han skulle ha for mastetrærne, svarte Uler'n: «*Ingenting du, dom er itte tel salgs.*» Uler'n likte å vise fram kjempetrærne sine, særlig «Bestemorfurua», som sto like ovenfor gården, den var 5 meter i omkrets og 34 m høg. Da kjempeturua tørket og skulle hogges, ba han tjenestejenta lukke vinduet, slik at han slapp å høre øksehogga.

Oppunder Sundhaugkollen, der det senere ble hoppbakke, sto «Sundhaugmasta.» Dette kjempetreet ble hogd etter at Uler'n døde, og solgt til skipsbygger Omholdt i Skien. Den ble frakta på tre jernbanevogner til Drammen og videre til Skien med slepebåt.

Bakkevollfurua

Tidens tann, råte, stormkast og store snømengder har tatt knekken på de fleste av de gamle furuer, men Bakkevollfurua ruver fortsatt i landskapet, slik den gjorde for 200 år siden. Da er den nevnt i forbindelse med at det ble skutt en bjørn der. Allerede da var den 30 meter høg, men fikk da tyritopp, og lengdevæksten stoppa opp. Til gjengjeld har den lagt på seg litt i tykkelsen. Boring med tilvekstbor viser at bare de ytre 17 cm har frisk ved med synlige årringer så tett at de må telles med lupe, og disse representerer de siste 200 år. Innenfor dette er det hulrâte, så eksakt alder er umulig å vite, men er anslagsvis nærmere 500 år. Stammen er rank og kvistfri hele 20 meter oppover, med minimal avsmalning, og kubikkmassen er over 10 kbm. For 200 år siden sto den på en åpen voll ved setra til den før nevnte stortingsmann Uhlen (Uler'n). Etter det har setra blitt nedlagt, og det har stått to generasjoner med skog der. Nå er det Morud skog som eier området. Det er snauhogd rundt kjempeturua, så den står åpent til igjen. Noen frøtrær i nærheten har blåst ned, men den gamle kjempen står der ensom som en bauta og svaier knapt i vindkastene.

Birger Fjeldstad: motstandsmann fra Katfoss

Før krigen vokste det opp to karer i Katfoss som begge het Birger. Etter hvert fikk de også det til felles at de gjorde en heltemodig innsats i kampen mot nazismen. I *Gamle Modum* for 2009 skreiv Kåre Norli om Birger Rasmussen. Her kommer historien om Birger Fjeldstad.

Birger Johannes Fjeldstad blei født i Geithus 21. september 1916 som sønn av Karl Daniel Johansen Fjeldstad og hustru Camilla f. Johannessen. Birger hadde søskenene Alfhild Johanne, Gerd Ingerda, Dagmar og Rolf. Deres far var elektrikerformann på Katfos Cellulosefabrik.

Birger var sju år i 1923, og kunne følgelig begynne på den da flunkende nye Stalsberg skole. Birger var en av de ytterst få geithusungdommer på den tida som fikk en utdanning etter folkeskolen. Han gikk på Drammens handelsgymnasium. Han fikk jobb på Sundland Papirfabrikk i Drammen og deretter på Katfos på hjemtraktene. Pr. 1. januar 1939 fikk han jobb på Hunsfoss Cellulosefabrikk i Vennesla ved Kristiansand, og dermed forlot han Geithus.

Men så tilbake til ungdomstida i Geithus. Birgers hovedinteresse var idrett. Mitt søskenbarn Hilmar Larsen kunne fortelle at de hadde operert sammen både med fotball i Geithus Idrettsforening og på ski i Modum Skiklubb. Han het for øvrig ikke Birger blant kameratene. Han blei bare kalt for «Lulle».

Allerede i 1930 deltok Birger i et skøytelep i Geithus, og vant sin årsklasse på lengdeløpskøyter. Det blei for øvrig konkurrert på krøllskøyter også. Samme år deltok han i åpningsrennet i den nye «treningsbakken Myrabakken». I yngste klasse 13–15 år la man spesielt merke til Birger Fjeldstad, Bjarne Skinstad og Reidar Olsen. Det var ca. 400 tilskuere til stede i følge *Fremtidens* referat. I Modum Skiklubbs klubbrenn i Vei hoppet på Østsida samme år vant Birger klassen under 14 år. Birger var med på GIF-laget som blei kretsmester for junior i 1934: Foruten Birger finner vi på laget Ivar og Gunnar Raaen, Birger og Gunnar Bottegård, Willy Moen, Arne Kleven, Rolf Bråthen, Einar Tufte, Olaf Larsen, Ragnar Hansen og Kjell Wold.

GIF spilte i Norgesserien i åra før krigen. Vi tar med noen kamper de spilte i Oslo i 1938. I mai slo Geithus Strong 3–1 på Dælenenga. Birger scora to mål og David Løver ett. Banens beste var Kjell Wold. Venstre back Per Bottegård viste et kraftig og pålitelig spill. Center forward Birger Fjeldstad hadde fres i

skuddene, men det gode inntrykk blei noe svekket av utidig armbruk, står det i referatet. I august tapte Geithus 4–3 mot Frigg på Frogner stadion. Geithus var nær utligning, men det holdt ikke. Birger scora to mål og Kjell Wold ett. Best i løperekka var Birger Fjeldstad og Kjell Wold, mens Kåre Moen og Thorbjørn Andersen var best i forsvaret. Men så gikk det riktig ille på Ullevål i oktober. Geithus tapte 11–1 mot Gjøa. Birger scora trøstemålet.

Birger var også speider. I 1939 flytta han som nevnt til Vennesla. Han holdt seg gjennom hele livet orientert om hva som rørte seg på Modum. Således sendte han til *Gamle Modum* i 2001 et bilde fra en speiderleir i Filtvedt i 1938. På bildet så vi foruten Birger sjøl, gode, gamle geithusnavn som Thor Olsen, Knut Rasmussen, Aslak Formodalen, Frithjof Ruud, Odd Frøyd, Gunnar Iversen, Petter Thon, Evan Bye, Kristian Thon, Stian Blyberg og Ivar Olsen. Bildet sto i en artikkel av Odd Frøyd om livet i Katfoss på 1930-tallet. Som sørlending fortsatte Birger både med fotball og ski. Han var i følge referatet beste spiller i en kamp i august 1940 mellom Donn og Mandalskameratene. Donn vant 6-0, og Birger scoret 4 av målene. Som regel spilte han center forward også i Donn. Han spilte på kretslaget til Vest-Agder fotballkrets. Om vinteren stilte han i kombinert. Ved en anledning vant han sin klasse i kombinert og fikk damenes pokal som beste kombinerte hopper.

Krigen kommer til Norge

9. april 1940 blei Norge overfalt av Hitler-Tyskland. Mange ønsket å fortsette motstandskampen etter at krigshandlingene var over her i landet. Så i august 1941 dro Birger og fem andre sørlandsungdommer via en avledningsmanøver ut fra Kristiansand i ei 21 fot sjeke med kurs for Storbritannia. På forhånd hadde de «orga» tilstrekkelig med bensin fra et tysk lager på Kjevik flyplass. Karene hadde funnet ut at det beste de kunne gjøre var å melde seg til alliert tjeneste i England. Det var under overfarten alltid fare for at de kunne bli oppdaget av tyske fly eller båter. Men det mest dramatiske de opplevde var en flokk med brugder som var meget nærgående og i verste fall kunne ha veltet båten! Etter tre døgn nådde de den vesle fiskerlandsbyen Eyemouth i Skottland. Birger og en av de andre karene dro til London og gikk inn i Kompani Linge. De øvrige dro til Little Norway i Canada.

Birgers dagbok

Birger skreiv dagbok fra den dagen han kom til Storbritannia til den dagen han blei fløyet tilbake til Norge. Blant mye stort og smått han skreiv om, tar vi med en del. Han begynner med å skrive om overfarten. De hadde malt skjekta grå, gikk rett ut fra kysten om kvelden, og kom ut i tung sjø. Ei tid vurderte de å snu, men valgte å fortsette. En etter en blei de sjøsjuke. De holdt stø kurs, men var engstelige for å bomme på Storbritannia. Gleden var derfor stor da de først ante, men deretter helt klart så land i det fjerne. Mest handler dagboka om den militære opplæringen med tøffe utmarsjer, skyting med alle slags våpen, opplæring i «silent killing», bruk av kart og kompass, avstandsbedømmelse og mye annet som kan komme godt med i en krigssituasjon. Spesielt var det å skulle kaste seg ut i tomme lufta for første gang. Deler av det første fallskjermhoppet minnet Birger om et skihopp. Men «nedslaget» var jo nokså forskjellig da. En annen spesiell opplevelse hadde Birger da han skulle føre en tanks på mange tonn for første gang. Han hadde jo aldri sittet bak et bilratt! Men det gikk bra det også. I det hele greide Birger militærtjenesten bra. Han avanserte i rask rekkefølge til korporal og deretter til sersjant. Deler av tida i Storbritannia tilbrakte Birger sammen med sin navnebror fra Katfoss. Eneste moing han ellers traff, var Arne Lærum fra Vikersund.

Fra tid til annen filosoferte Birger om hvordan slekt og venner i Norge hadde det, om hvor lenge krigen skulle vare. Selvsagt tenkte han over om han selv ville overleve. Han følte seg nokså sikker på at det skulle gå bra. Men de opplevde noen sjokk. Ikke minst da nyheten kom om at deres egen leder kaptein Martin Linge hadde falt under Måløyraidet.

Men livet i utlendighet var ikke bare plikt. Det var også fritid. De hadde lengre permisjoner. Fotball hadde en bred plass hos Birger også på denne tida, både som spiller og som tilskuer. Så skriver han mye om engelsk øl, skotsk whisky og dansetilstelninger. Utlendigheten var ikke uten lyse sider. På lengre permisjoner dro karene til det skotske høylandet og til Lake District. Men London bød også på litt av hvert, tross bombingene.

Birger og hans venner fulgte ivrig med gjennom BBC om krigens gang. De allierte kjempet mot «ørkenreven» Rommel i Nordafrika. Russernes innsats på Østfronten imponerte dem. De gledet seg over bombingene av Gestapos hovedkvarter i Oslo. (De visste ikke at RAF bomma og traff nordmenn i stedet.)

Det blir alvor

Etter treningen og opplæringen var Birger klar til innsats. Natt til 26. november 1942 blei våpeninstruktør og fenrik Birger Fjeldstad med dekknavn «Per Berg» og sersjant og telegrafist Normann Gabrielsen med dekknavn «Jan Lunde» sluppet ned i fallskjerm ved Auversvatnet nordvest for Jeiskelid i Bykle, høyt oppe i Setesdalen. Jobben deres var å opprette et fast

Birger Fjeldstad (1916–2004), motstandsmann fra Katfoss.

Foto: Ukjent

radiosamband med England, finne høvelige slipp-plasser og plasser for lagring av våpen. Det var dårlig vær den natta de hoppa ut. Gabrielsen slo seg bevisstløs i fallet på det islagte vannet, men kom seg etter hvert igjen. Radiosenderen fant de i ei snødrive seinere på natta. De måtte sove ute i to netter i 20 kuldegrader. De tulla seg inn i fallskjermene. Omsider fikk de kontakt med folkene på fjellgården Jeiskelid, der de fikk mat og husly. Dagen etter fant de containerne med utstyr. De opprettet hovedkvarter i «Jøssingbu» ved Auersvatnet og etablerte radiokontakt med London. Birger hadde ordre om å melde seg for motstandsfolk i Kristiansand. Men da han kom dit 11. desember, sto hele byen på hodet. Gestapo hadde arrestert mange motstandsfolk. Dermed var det bare å komme seg oppover til Bykle igjen, fortest mulig. Det gikk ikke stort bedre 30. desember. Da kom det melding fra London om at Birger straks måtte begi seg til et nærmere angitt sted ved Flekkefjord for å forbedre mottagelsen av en hvalbåt med 40 Linge-karere. Disse commandosoldatene skulle gjennomføre et såkalt raid – et strandhugg – på stedet. Kompani Linge gjennomførte flere slike raid langs kysten under krigen. Det mest kjente – og tragiske – var Måløyraidet, der som nevnt Martin Linge falt. Selv om Linge-karene

gjennomførte de utroligste operasjoner under krigen, blei Birger på siste strekning fram til bestemmelsesstedet hindret i å nå fram på grunn av noe så trivielt som en overfylt buss! Bussen gikk bare to ganger i uka. Birger kom rett og slett ikke med. Han kunne jo ikke godt fortelle sjåføren hvor viktig hans ærend var. Karene planla også å etablere en hovedbase i et nedlagt gruvesamfunn.

Gestapo var etter hvert ganske nærgående oppe i Setesdalen, så karene fant å måtte forsvinne. Etter mye fram og tilbake kom Birger seg over fjellet nordover til Haukeligrend. Derfra fikk han sitte på med en tom buss som skulle ned til Dalen, ved enden av Telemarkskanalen. Fra Dalen dro han med ferje til Spjøttodden og videre med rutebil til Bø. Derfra tok han rett og slett toget til Oslo Vestbanestasjon. Fra Østbanestasjonen dro han til Tangen stasjon sør for Hamar, der gode jøssinger fulgte ham på en to-tre dagers skitur via Jømna i Solør, gjennom Finnskogen til Gravberget og videre til grensa. Vel over i Sverige fikk han ordre om straks å dra til Stockholm, dit han ankom 21. januar 1943.

Men Birger slo seg ikke til ro der. 2. juni samme år var han tilbake i Mossedistriktet. Her innledet han en omfattende aktivitet som instruktør «Reisende i stengun og håndgranater», blei det litt spøkefullt sagt om ham, selvsagt i all stillhet. Han opererte i Halden, Sarpsborg, Moss og Ski. Det blei sagt at Birger var en ypperlig instruktør med stor evne til å begeistre tilhørerne. Birger pekte ut fire slipplasser i området. Han var også kontaktmann mellom distriktet og Sentralledelsen i Oslo. Hans mål var å sette opp en avdeling med 300 elitejegere. Midt opp i dette dro han sammen med radiomannen Gabrielsen, blant mye annet også kjent som «Engelen», tilbake til Bykle for å finne igjen en etterlatt radiosender. De fant senderen, men den var så skadet at den ikke lot seg reparere. Men hovedbasen var Østfold, Distrikt 11, som da Birger dro videre, var blitt ett av de sterkeste milorg-distriktene på Østlandet.

Høsten 1943 var Birger en tur i Bærumsmarka. Han skulle være med å ta i mot et slipp natt til søndag 10. september. Men flere av fallskjermene blei hengende fast i tretoppene. Det var full krise. Neste dag var nemlig den første dagen nazimyndighetene tillot plukking av tyttebær, og det var ventet stort innrykk av tyttebærpellere fra tidlig morgen. Karene greide med nød og neppe å få ned fallskjermene og containerne og få dem tildekket. Så kom bærpellerne. De hadde heldigvis nesa ned i lyngen og baken i været. Men de hadde nok likevel undret seg på hva disse karene gjorde som var i skogen uten spann og bærpeller. Med dette store innrykket av bygdefolk kom nok et og annet tyskerne for øre. De kom innover, og det kom faktisk til skuddveksling, men Birger og hans venner kom seg unna.

I Nordmarka deltok han i ei gruppe som skulle forberede et eventuelt mottak av allierte soldater.

Helt på slutten av krigen tok Birger en avstikker til Lillehammer, der han trente opp ei sabotasjegruppe. Videre oppover i Gudbrandsdalen etablerte han tilsvarende mindre grupper. Også til Kongsberg, Notodden og Lifjell dro han for å instruere lokale motstandsfolk.

Fra juni 1944 til krigens slutt hadde Birger også jobben som leder av Sentralledelsens stabslag. Dette viser hvilken tillit han hadde i Sentralledelsen, ledet av Jens Kristian Hauge.

Noe av det siste Birger gjorde i Sverige, var å instruere norske offiserer som i krigens slutfase skulle beskytte norske industri- og kraftanlegg mot eventuell tysk sabotasje.

Birger var en av de Kompani Linge-karene som oppholdt seg lengst tid i Norge under krigen. Det var selvsagt meget risikofyllt, og han var oppe i flere situasjoner der det kunne ha gått riktig galt.

7. mai om morgenen ledet fenrik Birger Fjeldstad sin tropp over grensa fra Sverige. Noe av det første de gjorde var å avvæpne en tysk avdeling. Nå viste det seg etterpå at tyskerne måtte få våpnene sine tilbake, da det i kapitulasjonsbetingelsene sto at tyskerne i en overgangsperiode fortsatt skulle stå under våpen. Dette visste jo ikke fenrik Fjeldstad den 7. mai!

Birger blei avgitt til den britiske general R. E. Urquarth som liasonoffiser.

Umiddelbart etter krigens slutt deltok Birger dessuten i livvaktjeneste for de kongelige.

Seinere var han en av dem som holdt vakt over Quisling under rettsaken mot ham. Birger satt rett bak Quisling i rettssalen. I pausene passet han på ham i et hvilerom. Naturlig nok kom de da til å veksle noen ord. Det virket ikke som om Quisling innså at han hadde gjort noe som helst galt.

Birger blei dekorert med Krigskorset med sverd, som er Norges høyeste utmerkelse, dessuten med St. Olavsmedaljen med ekegren, Deltagermedaljen, Haakon VII's årsmedalje, H.M.Kongens erindringsmedalje og King's Medal for Courage in the Cause of Freedom.

Vi må vel kunne konkludere med at det alt i alt blei en betydelig krigsinnsats for en ung mann som hadde blitt vraket på sesjonen før krigen fordi han var nærsynt!!

Tilbake til Hunsfoss

Etter krigen gjenopptok Birger jobben ved Hunsfoss Fabriker, der han i 1949 avanserte til salgssjef. Han hadde et avbrudd på to år da han bygde opp firmaet Wallen Lambert Brothers' papiravdeling i Hong Kong.

I 1950 giftet Birger seg med engelske Angela Cecily Villis, som han hadde truffet i Hong Kong. De fikk to døtre. Anne Cecily i 1951 og Bente Angela i 1954.

Birger blei etter krigen aktiv i bedriftsidrettslaget på Hunsfoss i fotball. Han blei i 1945 utnevnt til æresmedlem i fotballklubben Donn i Kristiansand. Han var også aktiv i Heimevernet.

I 1986 var Birger og noen av kameratene hans fra krigens dager tilbake i Eyemouth, hvor han traff igjen noen av dem som hadde tatt dem i mot etter overfarten i 1941. Det var satt opp et monument på stedet til minne om alle som kom over fra Norge under rigen. Inskripsjonen står både på engelsk og norsk. Den norske teksten er:

De åpnet sine hjem og sine hjerter og gav oss håp

I et avisintervju i 1990 uttrykte Birger sin anerkjennelse til alle de navnløse deltagere i motstandsbevegelsen:

«Jeg vil aldri glemme mottagelsen jeg fikk rundt om i de mange hjem. De som drev med dekkleiligheter – det må ha vært hundrevis av dem – er motstandsbevegelsens hverdagshelter, som ikke har fått navnene sine i avisene. De risikerte dødsstraff for å huse oss «bolsjevikterrorrister», som tyskerne yndet å kalle oss. De var småbrukere, storbønder, direktører og alle slags andre yrker. Typisk for krigstiden er at folk spurte ikke om yrker, lønnsinntekt eller politisk oppfatning. Folk ble vurdert etter hvor gode nordmenn de var.»

En gang på 1990-tallet blei jeg personlig kjent med Birger på en litt pussig måte. Han hadde hørt en stemme i radioen som han mente prata på umiskjennelig geithusmål. Det var ganske godt gjort da jeg alltid prøvde å «normalisere» språket litt ved sånne anledninger. I alle fall, jeg fikk et meget hyggelig brev fra en kar som het Birger Fjeldstad, og som presenterte seg som gammel geithusing. Vi utveksla brev, vi prata på telefon og to ganger besøkte jeg ham og kona i Kristiansand, der de bodde som pensjonister. Da prata vi lite om krigen, vi prata litt om treforedlingsindustrien, men vi prata mye om livet i Geithus i gamle dager.

Også med sin gamle barndomsvenn i Katfoss og kollega i kampen mot nazismen, Birger Rasmussen,

holdt han kontakt. De hadde ukentlige telefonsamtaler til siste slutt.

Birger Fjeldstad døde 6. september 2004, 88 år gammel. Han etterlot seg sin kone Angela Cecily og de to døtrene, Anne Cecily og Bente Angela, med familier.

Hans barndomsvenn, navnebror og kampfelle gikk bort vel tre år seinere.

KILDER:

Birger Fjeldstad er omtalt i en lang rekke bøker. Blant andre disse:

Berit Eide Johnsen: *Motstandsbevegelsen i Agder*

Magne Haugland: *I natt gjelder det*

Knut Rynning Gjerde: *Bykle under krigen*

Kristen Torodden: *Frihetens flamme*

Jan Christensen: *Oslogjengen. Europas beste sabotørgruppe*

Knut Ree Lindman: *Motstandskamp og dagligliv i Mossedistriktet*

Jan Harald Holm: *Milorg. Distrikt 11*

Ivar Roset: *Sarpsborg 1939–1945. Okkupasjonstiden*

Arnfinn Moland: *I hemmelig tjeneste. Kompani Linge sett med britiske øyne*

Erik Fjermeros: *Fra krig til fred i Sogndalen 1940–1945*

Trygve Christensen: *Bærumsmarka under krigen*

Trygve Christensen: *Marka og krigen i Osloområdet 1940–1945*

Gunnar Sønsteby: *Rapport fra «Nr. 24»*

Arvid Johanson: *Grenseland i ufredsår*

Jon Vegard Lunde: *«Det var ei rar tid».*

Hjemmefronten i Gudbrandsdalen

Eiliv Odde Hauge: *Mannen som stjal Galtesund*

Ragnar Ulstein m.fl.: *Kompani Linge, to bind*

Wilhelm Moberg Nilssen: *I Milorgs tjeneste*

Arne Lystad: *Hjemmefronten i Sketve*

Peder N. Sandaker: *Milorg i Sarpsborgdistriktet*

Magne Lein: *Spioner i eget land*

Joh. N. Tønnesen: *Kristiansands historie 1914–1945.*

I krigens århundre

Flere av disse bøkene kan leses på Nasjonalbibliotekets hjemmeside

ANDRE KILDER:

Birger Fjeldstads dagbokoppteignelser fra krigens dager.

Oppbevares på Hjemmefrontmuseet

Hilmar Larsen, Birger Rasmussen, Wikipedia, diverse oppslag i

Fædrelandsvennen, Aftenposten, Fremtiden og Sørlandet.

Arnt Berget:

Begravelse i ekstremvær

Oskar Olander fra Ramfoss ble påkjørt av toget og drept i Hilsenbrekka den 12. mars 1927. Han ble begravd den 20. mars. De siste fire dager før jordfestelsen var det fønvind med regn og 8–10 varmegrader. Et voldsomt regnskyll satte inn mens begravelsesseremonien foregikk inne i kapellet. Det

begynte å rase jord fra kantene av den åpne grava, og da graver Knut Solli skulle undersøke dette, holdt han på å falle nedi grava. I panikk storma han inn i kapellet midt under salmesangen og ropte:

«Nå var 'e like før je havna nerri sjøl, så hvis di vil ha 'n i grava, må di komma me 'n!»

Christoffer Jellum – morbror og rådgiver for Chr. Hornsrud

Christoffer Jellum var en av Modums betydelige personer i siste del av 1800-tallet. Han var født i 1841 og døde i 1926. Slik blir livsverket hans oppsummert av Arnt Ruud: *Christoffer Jellum var ordfører i Modum, medlem av amtsskolestyret, forlikskommisær, direktør i Modum Brannkasse, medlem av Modum Sparebanks forstanderskap, medlem av herredsstyret i 23 år, derav 14 år som ordfører. Han var valgt til stortingsmann fra Buskerud i 1892–94, men søkte fritakelse fra å møte. Han flyttet i 1908 til Hønefoss og døde der i 1926. (Modums Historie IV, s. 332.)*

Ettermålet hans har med tiden skrumpet inn til fortellingen om at han ble valgt som stortingsmann i 1892, men søkte fritak fra å møte av helbredsgrunner, jfr. oppslaget om ham i *Modum Leksikon*. Der har han fått to likelydende oppslag, både som Jellum og som Kristensen). Jeg vil gjerne løfte Jellum opp fra halvglemselen og gi ham en hedersplass blant Modums foregangsmenn.

Slekt og oppvekst

Christoffer Christensen Jellum ble født i 1841, som yngste av barna av Christen Jellum og hans kone Kari Thorsdatter. Mor var fra Hellum. Christen Jellum arvet denne gården etter barnløse slektninger. Christens eldre søster var Gunhild Dorthea. Hun var gift med Anders Horsrud. Deres to sønner var Johan og Christopher. De mistet sin far tidlig, da Anders Horsrud døde i 1860. Vesle Christopher var da bare et halvt år gammel. Dorthea og sønnene flytta hjem til Jellum etter dødsfallet. Det er all grunn til å anta at Christoffer Jellum ble en farserstatning for sin lille søstersønn. Aldersforskjellen mellom dem var 19 år. Avstanden mellom Jellum og Horsrud er ikke mer enn om lag en mil, så kontakten kunne opprettholdes. Christoffer Jellum var en tilstedeværende morbror for guttene på Horsrud. Ved folketellingen i 1865 er de tilbake på Horsrud. Dorthea har da tatt over gården, trolig med støtte og råd fra sin bror.

Chr. Hornsruks beretning

Christopher Hornsrud har fortalt om sin oppvåkning til sosialt engasjement. Det skjedde på festen da tusenårsminnet for slaget på Hafrsfjord ble feiret. Den lokale festen sto i 1872 hos Gregersen på Breivik. Det var satt fram langbord med mye god mat. Så skjedde det at et rykte begynte å gå: Det er ikke nok

mat! Da begynte de som sto nærmest å forsyne seg grådig. De fylte lommene med godsaker. De som sto lenger unna, fikk ikke noe. Dette, sa Hornsrud seinere, var hans politiske oppvåkning.

Han forteller om hendelsen uten å trekke inn familien sin. Men det er klart at tolv-åringen Christopher var ikke der aleine. Han var sikkert i følge med morfar, morbror og med mor og bror. De voksne personene i familien har maktet å tolke det som skjedde og forklare grådighetens farer. Bak fortellingen aner vi tankegods som det vi finner hos Hans Nielsen Hauge og hos Marcus Thrane. Jeg har skrevet om dette i artikkelen: «Hvorfor ble Hornsrud sosialist».

Utdannelse og ekteskap

Christoffer Jellum fullførte folkeskole i Mælum skole-distrikt, og han ble konfirmert i Heggen i 1856. Presten ga ham karakteren «udmerket god» i kirkeboka. Videre gikk han 3 ½ år på Modum høiere allmenskole. Dette var en skole som bygda holdt i gang i ti år, 1853–63. Denne skolen er omtalt i *Modums historie*, bind 2, s. 305ff. Drivkraften bak skolen var residerende kapellan Christen Mamen Glückstad. Lokaler ble leid hos landhandler Nickelsen på Stalsberg. Deretter var Jellum elev på Buskerud amts landbruksskole og gikk ut der i 1862. I disse årene var landbruksskolen på Skollerud i Ådalen. Jellum var altså en vel utdannet mann til å ha vokst opp på landsbygda.

I 1864 tok Christoffer over gården Jellum etter sin far. Han giftet seg med Ingeborg Kristine Jensdatter Hovland, og de fikk fire barn: Christen f. 1873, Kaja Marie f. 1875, Jens f. 1878 og Ingvald f. 1881. Ved dåpen til Jens står *Handelsmand Christoffer Horsrud af Eker* oppført som fadder.

Kommunepolitiker

I året 1872 ble Christoffer Jellum første gang valgt inn i Modum herredsstyre. Harald-festen i 1872 fikk politiske følger. Inntil da hadde norsk politikk hatt som mål å sikre likestilling for Norge i unionen med Sverige. Fra denne tusenårsfesten kom kampen mer og mer til å dreie seg om å komme ut av unionen. Fra 1880 ble det stiftet venstreforeninger landet rundt. Folket på Jellum var venstrefolk.

I herredsstyret som ble valgt i 1883, ble Christoffer

Jellum valgt til ordfører. Samme år møtte som nytt medlem av herredsstyret hans søstersønn Christopher Hornsrud, 23 år gammel. Da hadde han nylig blitt kjøpmann i Vikersund. Det er all grunn til å tro at Jellum fremdeles var en veileder og mentor for unge Christopher Hornsrud i alt som hadde med herredet å gjøre. Like til 1897 var Jellum ordfører. I 1892 ble han altså valgt inn på Stortinget, men kom ikke til å møte der. *Modum Historie II*, s. 441ff forteller om herredets virksomhet mens Jellum var ordfører.

Roar Tank gjengir en uttalelse om Jellum fra 1916: *Alle så opp til ham og søkte råd og veiledning. En foregangsmann har han vært i så mange måter at alle på en eller annen vis er ham takk skyldig.* (*Modum Historie II*, s. 142.) Denne setningen er også gjengitt i *Modum Leksikon*. I 1887 ble Jellum enkemann. Han giftet seg på nytt med Ingeborg Paulsdatter Hallingby fra Ådalen.

Flytting fra Modum

I 1908 overlot Jellum gården til sin eldste sønn og flytta til Hønefoss. Ved Folketellingen i 1910 bodde Christoffer og Ingeborg Jellum på Kveltorp i Weien tellekrets, Norderhov. Hans stilling er fhv. gårdbruker, rentenist. Christoffer Jellum døde 1926, 85 år gammel.

KILDER:

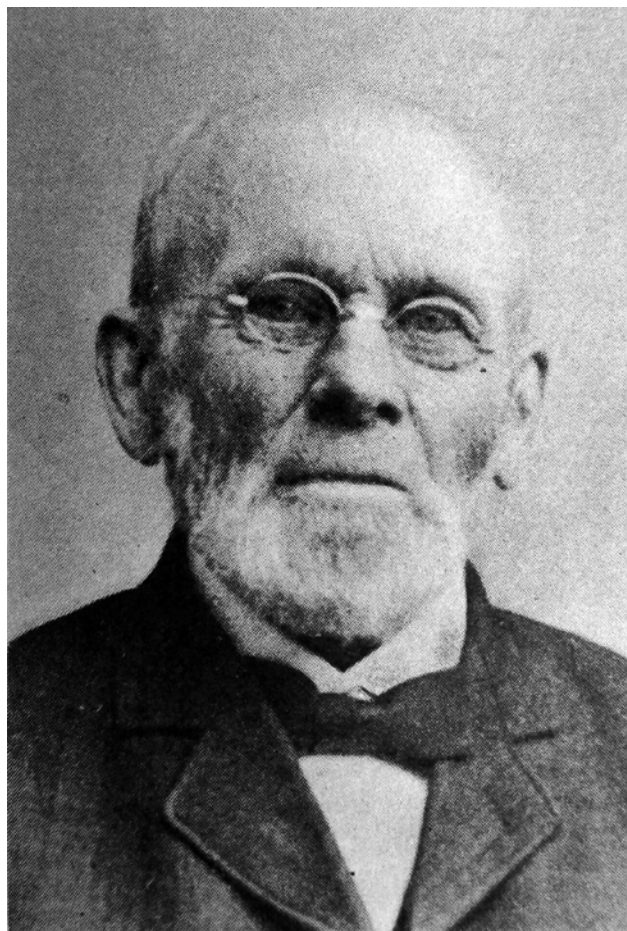
Modums historie

Modum Leksikon

Buskerud gård i 4000 år

Digitalarkivet, kirkebøker og folketellinger

Stortingstidende 1893

Christoffer Jellum (1841–1926).

Foto: *Modums historie*

Arnt Berget:

Snarvei til himmelriket

Gamle Knut Braaten på Snarum var kjent for å være god til å ordlegge seg og ble sjelden svar skyldig. Da et gammel låghalt fattiglem fra Ringerike som rekte rundt på bygdene, kom innom, syntes Knut synd på stakkaren og ga ham husrom for natta. Gamlingen ble værende på Braaten, og døde noen uker senere. Da følte Knut at han måtte ordne med begravelsen. Men presten skulle foreta jordfestelsen første messesøndag etter begravelsen. (Noe som var vanlig når det gjaldt fattigfolk.) Derfor syntes Knut at han måtte

hedre avdøde med en gravtale, som lød slik:

«*Fra Ringerike kom du, det sa du, og til Himmelrike vil du, det veit je. Men du skal få stå opp igjen tre dager før alle andre.*»

Denne gravtalen kom sognepresten for øre, og ved jordfestelsen første søndag, ble Knut irettesatt for dette. Presten spurte Knut hvorfor han lovet avdøde oppstandelse tre dager før alle andre. «*Jo*», sa Knut: «*Je, syns stakkaren trengte et forsprang, sea han er låghalt og går saktere enn alle andre.*»

Arnt Berget:

Gamle danseplasser på Sysle og Snarum

Fra gammelt av var det i Sysle-Snarum-området faste danseplasser i de fleste grender. Det kunne være ei lita slette eller et flatt berg, der ungdommen møttes til dans på lørdagskveldene i sommerhalvåret. Disse stedene ble også ofte brukt av den eldre generasjon på søndager når naboer kom sammen. Da brant de bål og kokte kaffe som ble fortært til medbrakte vafler, mens siste nyheter fra bygda ble diskutert. Det var også steder inne på skauen hvor de møttes midtsommers til bålbrekking og dans sammen med folk fra Sigdal og Simostranda.

«Tørrhoppen»

Den eldste danseplassen på Sysle er trolig «Tørrhoppen» på Skretteberg, g.nr. 72, b.nr. 5, Ringstein. Beliggenheten er et flatt jorde på nordsida og tett opp til gårdens hovedbygning. I 1920-åra var det også samlingsplass hvor folk fra Skretteberg-gårdene kom sammen på søndager og drakk kaffe. Som navnet sier, ligger den tørrlendt til, og er trolig en av bygdas aller eldste boplasser. Under registrering av gamle boplasser høsten 2002 sammen med Olav Sørensen, fant vi flintavslag og biter av leirkar. Dette førte til at arkeologer foretok utgravinger året etter. Kullprøver og funn tyder på bosetting både i bronsealder og i vikingtiden. Flintfunnene er fra steinalder, men vanskelige å aldersbestemme. Det ble konkludert med at «Tørrhoppen» inneholdt en rekke spennende funn fra forhistorisk tid, og at potensialet for flere funn var til stede.

Danseplass ble tysk observasjonspost og fikk navnet Stalingrad

Østenfor Skretteberg-gårdene på bruk nr. 41, Knausen, ligger «Åsvangberje», der Godtfred Gubberud bygde seg enebolig for et par tiår siden. Her var det danseplass helt fram til krigsåra, da tyskerne fattet interesse for stedet. Etter først å ha oppretta lyttestasjon på Røste, fant de Åsvangberje mer egnet, siden det lå høyere i terrenget. Dermed okkuperte de Tajeuset og barrikererte dette med gråsteinsmur og stokker med piggrådsperringer omkring. Herfra gikk det en vollgrav opp til et 12 meter høyt observasjonstårn, som ble reist på den gamle danseplassen på berget ovenfor.

Etter krigen ble arresterte NS-medlemmer og nazister satt til oppryddingsarbeid bevokta av lokale

På Skuterudsetra var det dans hver lørdag.

Foto: Modum kommunes fotoarkiv

HV-folk. Noen hevder navnet **Stalingrad** oppsto fordi russiske krigsfanger ble benyttet under oppbyggingen. Andre mener at det er fordi vendepunktet i krigen kom i Stalingrad. En tredje danseplass fantes også på Skretteberg, den lå nede ved elva på sørsida av Persbråtan på «Stabelsletta». På andre sida av elva var det også danseplass på «Bakarovnstråkka» på Skuterudflata. Begge disse plassene ble nok mest benyttet av arbeidere på Blåfargeverkets gruver. Skuterudflata var jo en gang Modums største tettsted, da 500 mann arbeidet i gruvene oppe på Skuterudåsen.

Kongehøl og dansesletter

Den vesle åsryggen «Bleiker'n» ligger på gården Hole, mellom riksvegen og Krøderbanen. Her var det danseslette og **Kongehøl**, der det ble saluttert ved høgtidsdager og spesielle anledninger. Slik var det også på **Hæretoppen**. På nordsida av dansesletta skjøt de «Kongehøl» når noe skulle feires. På gården Saastad på vestre Snarum lå dansesletta og Misjonberget, der det ble holdt møter før bedehusets tid, tett ved hverandre. Det ble fortalt at det en gang ble dansa på «**Saastadsletta**» til musikk fra den kjente spillemannen Anders Skredsvik. Men han sto visstnok på Skjeldbred, på andre sida av Snarumselva og spilte flatfele! Da var det nok enklere å skaffe til veie spillemann på «**Veltatangen**» under gården Langerud. På plassen Velta bodde Godtfred, som var dyktig trekkspiller, i tillegg til at han var snekker og flink til

å lage skier. Navnet Velta kom av at det lå store tømmerlunner her om vinteren i påvente av vårflommen. Når Gotfred dro opp til dans, lå det fullt opp av båter rundt Veltatangen. Ungdom fra hele bygda kunne samle seg her i varme sommerkvelder.

Danseplassen ble tiurleik

Store tømmervelter var det også på «**Høglaupet**» ovenfor Ramfoss, der det var dans etter at tømmeret var slått på elva. Her var Kristian Øyvolla, bror til Gudbrand Mohyttene, spillemann. Et artig poeng er at da danseplassen her ble nedlagt og flytta til idrettsplassen, var det fortsatt spill her. Tiuren overtok plassen og holdt leik her i mange år. Kristian Øyvolla var også ofte spillemann når det var dans på «**Femoen**» eller «**Evjutangen**» i Ula. Her spilte også «**Skinnfellen**» Det var mange danseplasser langs Snarumselva den gang den var en viktig ferdselsåre. Lengst nord på Skjelbredåsen mellom den gamle og nye riksvegen ligger dansesletta med det ufine navnet «**Fittentrilleriet**», hvor Jens Nyhus var spillemann. Sletta ligger like ved tre gravhauger som er nær 2000 år gamle. Disse ble gravd ut i 1954 i forbindelse med anlegg av den nye riksveien. Her er det også gjort funn av flintavslag og biter av leirkar og kvartsbryner, som er betydelig eldre. Det er nærliggende å tro at disse branngravene kan ha en forbindelse med bosettingen som ble avduket ved utgravningen på Skretteberg.

«**Dansarsletta**» er et flatt flaberg som ligger i skogen ovenfor Olafsbyberga, der jeg bor. Her var det dans i min barndom i etterkrigsåra. Som regel var det naboungdom som samla seg til musikk fra en sveivegrammofon. Men jeg kan også huske at Benjamin Sandberg, bestefar til den landskjente trekkspiller Håvard Svendsrud, spilte til dans her. Jeg minnes også hyggelige sammenkomster på søndager med kaffe og vafler.

Her var det danseplass helt til tyskerne overtok.

Foto: Gudmund Tajet

Danseplasser innpå skauen

På ei lita slette ved det bratteste stupet på «**Høggvarden**» var det tradisjon med bålbrekking og dans St. Hans. Det verserer historier om et par som dansa seg ut stupet og slo seg ihjel. Dansen her var en årlig foreteelse, som også trakk folk fra nabobygdene. Det samme kan sies om «**Skuterudsetra**». Her var det dans på låven i slåttan hvert år, hvor også sigdøler og simostrandinger møtte opp.

Tradisjon var det også for snaringer å ha midtsommerfest med bålbrekking og dans oppå toppen av «**Svartfjellgruvene**». Inger Valstad hadde et foto fra denne begivenheten der to karer ligger døddrukne foran en munter ungdomsgjeng. Hun fortalte at disse to var sendt i forveien for å ordne med bål og skulle koke toddivann. Uheldigvis hadde de også fått med seg det som skulle blandes i vannet.

Ved fotballbanen på Kløtgefoss ble det bygd dansegolv i mellomkrigsåra, og på Hilsenåsen på Snarum ble det satt opp ett i etterkrigsåra. På disse ble nok de siste utendørs dansetilstelninger i bygda arrangert, for etter hvert som motorsykkel og bil ble allemannseie, ble det Furumo sommerteater som trakk all ungdommen til seg.

Thorbjørn Formo:

Historien om en motorsykkel

TM'en på tur i Sigdal i 1935. Den unge «sjåføren» er nåringen Øystein Haug, men han var nok bare passasjer på turen.

Foto: Marie Fjerdingstad

Marie C. Fjerdingstad ble født 29.9.1890 i Wisconsin, USA. Hennes foreldre, Christoffer C. Fjerdingstad, født i Eiker i 1868, og hustruen Karoline, født på Fiskum i 1867, hadde, som så mange andre, reist til Amerika for å prøve lykken der. Den fant de nok ikke, for ifølge kirkebøkene ble Maries søster Klara født i Åmot i 1894. Den lille familien må altså ha kommet tilbake til Norge en eller annen gang mellom 1890 og 1894. I folketellinga fra 1900 finner vi at hele familien bodde i Lillaas, som er i Åmot.

Maries far, Christoffer, startet sin egen urmaker- og gullsmidforretning i Åmot. Forretningen lå der som dagens KIWI-forretning ligger, rett overfor Wold & Borgersen. I folketellinga fra 1910 finner vi at Marie står bokført som urmakerlærling. Vi kan vel med stor grad av sikkerhet fastslå at hun var lærling hos sin far. Christoffer dør dessverre allerede i 1913, av den tids store svøpe, tuberkulose. Marie overtok forretningen og drev den resten av sitt yrkesaktive liv.

Vi må anta at forretningen gikk ganske bra, for 21.3.1934 kjøpte Marie en ny motorsykkel, en DKW TM 250 av Kåre Borgersen i Åmot. I 1937 gikk Kåre

sammen med Thorbjørn Wold i firmaet Wold & Borgersen AS. På grunn av registreringsdatoen går motorsykkelen for å være en 1934 modell, men den er produsert i 1932. Registreringsnummeret var F-14734, og prisen var kr 880,-.

Per Ole Buxrud vokste opp som nabo med de to søstrene, Marie og Klara, og han kjente dem godt. Han forteller følgende om søstrene Fjerdingstad og TM'en: «Det var Marie som kjørte motorsykkelen, og Klara hadde plass bak henne. Når de fyra opp totakteren, husker jeg at det var voldsomt med røyk. De hadde nok for sikkerhets skyld nok olje i bensinen. Når de skulle til hytta på Øst-Modum, var det alltid spennende for oss guttunger. Det var nemlig ikke hver gang de klarte svingen på torvet i Åmot.»

Under innsamlingen av opplysninger om TM'en fikk Finn Ellingsrud tilsendt et fantastisk bilde fra Maries etterlatte. Det viser TM'en på tur i Sigdal i 1935. Da var motorsykkelen bare ett år gammel, og den framstår som blank og fin, selv om den er støvete etter grusveikjøringa. På førersetet sitter det et barn iført full kjøreutrustning etter datidens standard. Det

TM'en slik den så ut før restaureringen.

Foto: Finn Ellingsrud

var lenge et mysterium hvem dette barnet var, siden begge søstrene var ugifte og barnløse. Etter at *Bygdeposten* trykte dette bildet, kom svaret på mysteriet. Barnet het Øystein Haug, han var født i 1926 og var følgelig ni år gammel på bildet. Han var sønn av bestyrer Haug på Kooperativen. Familien hans leide en periode i annen etasje hos søstrene Fjerdingsstad. Søstrene var åpenbart glad i barn selv om de ikke hadde noen selv, og forholdet mellom Øystein og søstrene var så godt at han kalte dem for tanter.

Under krigen beslagla tyskerne, som kjent, stadig flere biler og motorsykler. Vi må tro at en tyskprodusert DKW var spesielt interessant for dem. Sykkelen til Marie sto gjemt i et gammelt, skeivt skur i hagen i uthuset. Marie skjønte nok etter hvert at det hastet å få sykkelen unna. Fire karer fra hjemmefronten, hvor Per Ole Buxruds onkel Stein Therkelsen var med, fingerte derfor et innbrudd. De tok med seg TM'en til småbruket Laupet oppe i åsen. Stein Therkelsen bodde der med sin kone Kari. Der gjemte karene den under masse høy i utløa. Etter et par dager begynte det å lukte sterkt av bensin, så TM'en ble plassert bak en stor stein oppe i skogen. Der sto den resten av krigen.

Da tyskerne dukket opp for å beslaglegge sykkelen, trodde de ikke på hennes forsikringer om at den var stjålet. Marie ble derfor arrestert 2.10.1944 for «unndragelse av motorsykel fra tysk rekvirering». Hun ble overført til Grini 6.10.1944 og satt der i drøyt fem måneder før hun ble løslatt 22.3.1945.

Marie tok sykkelen i bruk igjen etter krigen, fortsatt med registreringsnummeret F-14734. I

november 1958 ble sykkelen av en eller annen grunn omregistrert til F-51091, men fortsatt med Marie Fjerdingsstad som eier. I 1962 ble skiltene levert inn. I dag har sykkelen igjen sitt originale registreringsnummer, altså F-14734.

Litt historikk om TM 200/TM 250-modellen

1. april 1928 gjorde de tyske myndighetene motorsykler inntil 200 ccm avgifts- og førerkortfrie. Vi snakker altså om datidens «mopeder» i Tyskland. DKW-fabrikken var godt forberedt på denne endringen og var klar med en 200 ccm-modell, E 200. Takket være dette og sin nye samleband-produksjon var DKW med sine 43000 produserte motorsykler verdens største motorsykelprodusent i 1928. Så kom det store børskrakket i 1929 som førte til vanskelige økonomiske tider og stor inflasjon over hele verden.

Fabrikken hadde et stort tilbud av forskjellige modeller på denne tida. Det var 175-, 200-, 300- og 500 ccm- modeller. I tidsperioden 1930-33 kunne de levere 7 forskjellige 200 ccm-modeller, delvis etter hverandre og delvis overlappende, nærmest i et slags byggekloss-system.

Det var rørrammer eller pressede stålrammer, med to- eller tre-girs blokkmotorer eller med motorer med separate girkasser. Det var nok også sånn at fabrikken brukte opp overskuddsmateriell fra tidligere modeller i disse trange økonomiske tidene. Et eksempel på det siste er den sylindriske lykta på TM'en som bærer mer preg av 20-tall enn 30-tall.

TM-serien er altså delvis satt sammen av overskytende materiell. Den var følgelig litt gammeldags og

ble ingen salgs-suksess. Det ble kun produsert 850 stk. av TM 200. Det som er mer interessant i denne sammenhengen, er at det bare ble produsert 74 eksemplarer med 250 ccm sylinder, TM 250. Disse var nok lite interessante på det tyske markedet, siden man der altså måtte ha førerkort og betale avgift på dem. Det var ikke stor forskjell på ytelsen heller, TM 200 har 6 hk, mens TM 250 har 7 hk. Jeg antar derfor at disse 74 eksemplarene gikk til eksport. Dette styrkes av at jeg gjennom DKW-klubben i Tyskland ikke kjenner til noen eksemplarer der, mens jeg vet om 3 stk. i Norge.

DKW-importøren i Norge, With & Wessel AS, skrev følgende i et brev, datert 28. juni 1933, til sin forhandler Brun & Boije i Trondheim:

«Disse tilstande (her mener de nok inflasjon og pris-økninger) har tounget oss til nu fremover kun å selge fra lager uten å importere nye ordres. Vi har endda en hel del på lager, dog ikke større modeller og kan vi bortset fra den «Block 300» vi sendte i går fremtidig kun levere «Block 250» dessuten har vi adskillige «TM 250». Det er selvfølgelig intet iveien for at der kan optas ordres på de større modeller men må De da fra vor side regne med et pristillegg av ca. kr. 60,00.»

Dette brevet viser tydelig at «adskillige» TM 250 havnet på det norske markedet, uten at jeg vet det nøyaktige antallet. Det kan faktisk tenkes at alle de 74 eksemplarene var spesialbestilt for Norge og havnet her.

Nytt liv for TM'en

I 1982 overtok Finn Ellingsrud fra Geithus TM'en. Han kjørte forbi ett hus i Åmot hvor det sto et motorsykelvrak ved siden av garasjen. Sykkelen var relativt komplett, men ganske rusten og i dårlig forfatning. Finn kjøpte likevel sykkelen og gikk i gang med å skaffe deler og restaurere den. Harald Vik fra Simostranda restaurerte motoren, mens Finn gjorde resten. Det var ikke bare enkelt med deler til en så sjelden sykkel, så restaureringen tok 10 år, og resultatet ble veldig bra. Da restaureringen var ferdig, brukte Finn sykkelen en del, men etter hvert ble den bare stående. I 2006 solgte han derfor sykkelen til Gorm Syvertsen på Darbu. Der inngikk den i Gorms flotte samling av ti DKW – motorsykler samt en bil. Da Gorm bestemte seg for å avvikle samlingen sin i 2018, var jeg så heldig å få overta stafettpinnen. Jeg fikk overta TM'en. Motorsykkelen forblir altså i det området hvor den bestandig har vært. For tida står den utstilt på museet på Norsk Motorhistorisk Senter på Burud.

TM'en foran museet på Burud.

Foto: Thorbjørn Formo

Ole Olsen: lærer, klokker, redaktør

Oppvekst, utdanning og lærerstillinger

Ole Olsen (1848–1949) var en kjent skikkelse på Modum. Han var lærer, han var klokker (eller kirkesanger) og han var redaktør.

Oppvekst

Ole Olsen var født i Sel i Gudbrandsdalen 7. april 1848. Foreldrene var Ole Olsen og Anna Larsdatter. Faren var inderst. Seinere fikk foreldrene egen gård, Tollefstuen i Sel. Ole hadde en eldre søster, Mari, f. 1846. Hun er oldemor til Per Arne Dahl. Det var også flere yngre søsken.

Utdanning

Ole Olsen var en glup ungdom. Ved folketellingen i 1865 er han oppført som «fast elev ved Asker seminar». Da var han 17 år gammel. På seminaret er han benevnt som Ole Olsen Tollefstuen. Han tok avsluttende eksamen ved seminaret i 1867.

Lærestillinger

Deretter hadde han lærerstilling i Brunlanes, på Konnerud, i Kvikne og Nord-Fron. *Modums historie* forteller at han ble tilsatt som lærer i Modum i 1872. Muligens hadde han søkt og fått ansettelse uten å ta imot stillingen da, det kom seinere. Ved folketellingen i 1875 er Ole Olsen lærer og kirkesanger i Nord-Fron. Han bor på klokkergården Teige og er ennå ugift.

Familie

I 1876, 30. juni, giftet han seg i Skoger med Lovisa Olsdatter fra Konnerud. Hennes far var Ole Larsen Gomperud. Ole Olsen var nå nesten 28 år gammel. De to hadde nok møttes den tiden han var lærer på Konnerud. Deres første barn kom til verden i Nord-Fron. Det var Anna f. 1877. Hun ble seinere lærer på Stalsberg skole. Høsten 1879 ble Ole Olsen lærer i Lom. Her kom de tre neste barna til verden: Olivia 1880, Marie 1882 og Agnes 1884.

Til Modum

I 1885 kom Ole Olsen til Modum for godt. Han fikk lærerpost på fabrikkskolen i Geithus. Susenlund var både skolelokale og lærerbolig. Her kom Carl Ludvig til verden i 1890. To nye døtre fulgte: Helga i 1892 og Elisif i 1894.

I mai 1898 døde Lovisa, 41 år gammel. Hun døde av tæring, står det i kirkeboka. Ole Olsen satt tilbake med en stor barneflokk. Eldstebarnet, Anna, var 21 år gammel, og hun måtte hjelpe til. Nok en ulykke rammet da vesle Elisif døde av halsbetennelse like over nyttår 1899.

Møte med Amlund

I 1897 hadde Mathias Amlund blitt sokneprest i Modum. Olsen og Amlund kom begge fra Oppland. De fant tonen hos hverandre. Lærerstillingen på Granstad ble ledig da Jens Brekke døde i år 1900. Da hadde tre generasjoner Brekke vært lærere og kirkesangere på Heggen, i til sammen hundre år. Nå ble Ole Olsen tilsatt i denne stillingen. Han og familien flytta til Granstad.

Amlund var gift med sitt søskenbarn, Hanna Gustava. Hun hadde en yngre, ugift søster som het Anna Helene. Hun bodde til dels på Heggen og hjalp til der. Ekteparet Amlund hadde fått fire barn på nokså kort tid, så hennes innsats i heimen kom nok godt med. Ole Olsen på Granstad lærte henne å kjenne. 27. juni 1902 giftet så enkemannen på Granstad seg med Anna Helene Hansen. Hun ble barnas stemor og Ole Olsen ble Amlunds svoger.

Redaktør i Oplandske Tidende

Ole Olsen sa opp stillingen som lærer og klokker i 1910. Han ble medarbeider, og snart redaktør, i avisa *Oplandske Tidende*, som kom ut i Vikersund. Her gjorde han seg bemerket som en talsmann for Samlingspartiet. Dette navnet ble brukt etter at Høyre og Moderate Venstre hadde slått seg sammen. Olsen hadde vel selv tilhørt denne moderate venstregrupperingen. Olsen førte flere avisdebatter med Torgeir Vraa, som var redaktør av *Fremtiden*. Disse to hadde vært lærerkolleger på Modum, og de kjente hverandre godt. Jeg tror de hadde moro av å måle krefter med hverandre gjennom hver sin redaktørstilling.

Alderdom

I 1916 kjøpte Olsen en tomt under Hovde i Vikersund. Han kalte eiendommen «Solfeng». Der satte han opp et hus, og der fikk han bo resten av sitt liv. Ole Olsen hadde alltid drevet med hagebruk. Det var noe han kunne drive med også i sin alderdom. I 1923 gikk

Ole Olsen omgitt av gjester på sin hundreårsdag. Anna Olsen sitter ved hans side.

Foto: Ukjent

avisa *Oplandske Tidende* inn. Ole Olsen var 75 år og pensjonist. I 1948 fylte Olsen hundre år. Da han døde i 1949, skrev sokneprest Poulsen minneord i menighetsbladet:

Ole Olsen in memoriam

Modums eldste, fhv lærer, kirkesanger og redaktør av *Oplandske Tidende*, Ole Olsen, er død i den høye alder av vel 101 år. Han hadde den lykke å ha fått bevare sine åndsevner usvekket like til det siste. Hans hukommelse var så god at han ordrett kunne sitere de religiøse skrifter hvor han hadde gitt uttrykk for sine tanker.

Olsen var en særpreget religiøs personlighet, usedvanlig klar og logisk i sin tankeføring. Han var en granskerånd med en brennende interesse for de dypeste religiøse spørsmål. Samtidig hadde han en barnlig tro på Gud far og hans enbårne sønn, og frelsen ved ham.

Siste ord

Ved hans begravelse den 23. november, ble det gjen-gitt det aller siste han hadde skrevet, ikke lenge før sin død. Jeg tillater meg her i *Menighetsbladet* å sitere disse hans siste skrevne ord:

«Lykken består for oss mennesker i å omvende oss til Gud og få vår synd forlatt, innordne oss under ham og gjøre Hans vilje. – Det var stort det Jesus gjorde, det at han til vår frelse ville ofre seg. Vi kan aldri takke ham nok for det. Men for alt sammen må vi ikke glemme Ham som sitter på Tronen. Han som har skapt alt, eier alt og rår for alt, han som har satt frelsesarbeidet i verk. – Han er det som er vårt mål, ham vil vi hjem til.»

Med disse ordene «ham vil vi hjem til» slutter dette hans siste skrift. Det var hans ønske både for seg og andre. Nå har han sikkert for sitt eget vedkommende fått sitt ønske oppfylt. Vi lyser Guds fred over hans minne. Vi vil bevare ham i kjærlig og takknemlig erindring.

Eystein Poulsen

KILDER:

Modums historie, diverse
Torodd Kvåle: *Litt skulesoge frå Lom*, Oslo/Lom, 1979
Digitalarkivet, kirkebøker og folketellinger
Modum menighetsblad, 12/49

Mer om Nykirke-bygda

Om Tverrdalene og Nykirke-bygda

I *Gamle Modum* for 2018 skreiv jeg om Nykirke-bygda. Der trakk jeg linjene tusen år tilbake i tid. Det skjedde store og viktige begivenheter på denne tiden. Tanken om et rikskongedømme i Norge slo rot. Kristendommen ble etablert som samfunnets grunnlag. Det var nok også på den tiden at tinglagene ble etablert. Hos Snorre leser vi at alle tinglag langs kysten og så langt inn i landet som laksen går, skulle utruste og bemanne et krigsskip. Kanskje mitt viktigste bidrag til forståelse av Nykirke-bygdas historie ligger i å innse at denne bygda hørte sammen med Tverrdalene inntil reformasjonsårhundret. Først omkring 1570 ble Nykirke og Snarum overført fra Tverrdalene til Modum.

Dette er et forhold som lokale historieskrivere har kjent til, men ikke lagt vekt på. Th. Skatvedt skrev *Sigdals historie*, som kom ut i 1914. Han skriver i innledningskapitlet: «Av det foran anført fremgaar, at ialfald en del av Nykirke sogn og Simoas dalføre op til Sigdals prestegaard tidligere har vært sammenfattet under benævnelsen «Tverdalen», der hørte under Sigdal. Vi finner saaledes at den nyopførte landbruksskole paa Buskerud hovedgaard ligger paa gammelt sigdalsk territorium.» Men denne bemerkingen står aleine i verket. Også Roar Tank har med noen ord om Buskeruds tilhørighet til Tverrdalene i kapitlet om Buskerud, bind 3. Heller ikke han gjør bruk av denne kunnskapen.

Historikernes problem har vært at tilfanget av skriftlige kilder er snaut. De har hatt lite å bygge på. De har også hatt problem med avgrensingen. Hva tilhører Modum, og hva tilhører Sigdal i denne historien? Og når ble Nykirke og Snarum lagt til Modum? Historikeren P.A.Munch skrev at Tverrdalene besto av Sigdal, Eggedal, Krødsherad og Snarum. Han nevnte ikke Nykirke! Muligens har han regna Nykirke for en del av Sigdal. Denne utelatelsen har skapt problemer for historikere siden.

Jeg mener at her må en se ting i sammenheng og skue utover dagens kommunegrenser. Jeg mener også at en må kjenne terrenget og tolke det i sammenheng med de skriftlige kildene. Det var ved en slik omfattende tolking at jeg kunne peke på plassen Støas strategiske beliggenhet for tusen år siden. Der hadde Tverrdalene sin båt plass, mener jeg. Og Nykirke-bygda hørte til Tverrdalene. Ved å sanke inn en helhetlig oversikt, er det mulig å trekke konklusjoner.

Olav Sørensens manuskript til *Modums historie* i den eldste tid er gitt ut etter at jeg skreiv den forrige

artikkelen. Av han har jeg lært mye, og jeg vil gjøre bruk av hans tanker om tolking av gårdsnavn i Nykirke-bygda. Jeg merker meg at også han mener at det «mangler» en gammel gård nedenfor Setersberg. Men han har ikke koplet det tapte gårdsnavnet «Skrautvål på Nykirkeskogen» til denne mangelen, slik jeg har gjort.

Simostranda – det «egentlige» Sigdal?

Forrige artikkel handla mest om den søndre delen av Nykirke-bygda. Simostranda er den nordre og øverste delen. Simostranda går fra nedenfor Haugfoss og opp til den grensa som ble trukket omkring 1570. Kommer en rideveien fra sør, går grensa ved Setersberg. Jeg vil hevde at Simostranda egentlig går helt opp til Kolsrudfossen. Skillet som ble trukket ca. år 1570, og som nå er grensa mellom Modum og Sigdal på østsida, følger ikke naturlige grenselinjer. Mellom Kolsrudfoss og Haugfoss siger elva langsam og rolig. *Sige* er trolig grunnordet både i bygdenavnet Sigdal og i elvenavnet Simoa. I elvenavnet er rota utvida med et suffix til *sigm*. Men *sigmā* ble snart til *simā* eller vårt Simoa.

Fra urgård til matrikkelgård

På østsida av elva har vi alle gårdene fra Koplund opp til Solum, med Nes som et kjerneområde. Vi kan regne Nes for urgården på østsida. På vestsida er det gårdene fra Fossum opp til og med Åsterud. Her er det mulig at Bakke er urgården. Sørensen drøfter nærmere en mulig måte å forstå oppdelingen fra urgård til våre matrikkelgårder.

Sørensen mener at vi kan se på hver side av elva som to områder som for et par tusen år siden hørte sammen under en slags høvding. I løpet av de første tusen år etter Kristi fødsel ble disse store områdene delt opp i separate gårder, tilnærmet slik det er i dag. Gårdene med navn som ender på -rud er likevel ryddet etter år 1000 og opp mot svartedauens tid.

Tidligst utskilt regner en gårdene med navn som ender på -vin og -heim. På Simostranda er det ingen -vin-gård mens det er to gårder med navn på -heim (-um). Det er Fossum og Solum. Disse ligger i hver sin enda av Simostranda og på hver sin side av elva. En kan anta at disse gårdene ble etablert som egne enheter i løpet at de to-tre første århundrer etter Kristus. Gårdene med navn som ender på -stad, -land, -by regner en er utskilt opp mot vikingtid. På østsida har vi Koplund, Tingelstad og Øverby av denne typen. På den andre siden har vi Stærkaby, Bendiksby og Grefstad. Sørensen peker på at grunn-

*Luftfoto over
Simostranda og
Solumsmoen.*

Foto: Widerøe

ordet i Bendiksby er det kristne navnet Benedikt. Det kan vel tyde på at denne navnetypen er forholdsvis ung. Det er også gårdnavn som ikke har noen av disse endelsene. Tanberg betyr «torneberg», navnet Hulbak antyder at gården ligger skjult (sett fra elva). Lobben kan bety boplass ved rennende vann. Vestsida har flest gårder på -rud: Kollerud, Linnerud, Gunnarud og Åsterud. På østsida er Honerud og Dessarud slike navn.

Hvor gammelt er navnet Nes?

Nes må ha vært kjernen i bosettingen på østsida. Noen mener at navnet skal være fra den tiden da sjøen sto så høyt at åsen dannet et nes ut i vannet. Det er veldig lenge siden, og jeg tviler på om det kan stemme. Jeg vil heller peke på at elva bukte seg og dannet et markert nes ved Solumsmoen. Jeg tror det store Nes-området henter sitt navn fra dette neset. Navnet må være satt før Solum ble skilt ut fra Nes, la oss anta i tiden omkring Kristi fødsel. Vi kan gjøre et sideblikk over åsen til Snarum, så finner vi der også Nes-gårder. Der er det opplagt at elvbuktingen danner det neset som gir gårdene navn.

Sammenhengen mellom Nykirke/Snarum og de øvre delene av Tverrdalene

Tverrdalene ble trolig dannet som et tinglag for omkring tusen år siden. Tinglagene ble delt i fjerdinge. I Tverrdalene utgjorde Nykirke og Snarum den nederste fjerdingen. De tre andre var Sigdal, Eggedal og Krødsherad. Nykirke og Snarum henger sammen over åsen. Den gamle rideveien gikk over Setersberg, krysset Simoa ved Varhus og fulgte ryggen oppover mot Hulbak og Nes. Derfra gikk veien videre til Dessarud og opp Gampehue til Solumsetra. Der gikk den over mot Damtjern og ned til Snarum, enten nord

eller sør for Knarten (der hvor Stryken-brua krysser i dag). Fra Solumseter tok en annen vei mot nordvest over Kolsrudseter ned mot By og videre oppover Sigdal. Kanskje dette var den gamle rideveien fra Sigdal og utover i retning båt-plassen ved Støa.

Det fantes også en annen vei mellom Simostranda og de ytre områdene av Nykirke-bygda. Mellom Linnerud og Steinsrud går Stordalen, som sikkert var farbar i eldre tid.

Sørensen skriver at det er gjort ganske få oldfunn fra Simostranda. De historiske opplysninger som finnes i gamle dokumenter er heller ikke mange. Gårdsnavnene er vår beste kilde til å forstå bygdas utvikling. Når vi i tillegg veit at kommunikasjonen mellom de øvre deler av Tverrdalene og ned til det viktige området nedenfor Døvikfoss, gikk gjennom Simostranda, kan vi skjønne enda mer. Her gikk ferdselsåra. Alle nye impulser ble kjent her.

Haugfoss og Fossum

Haugfoss er et kjernepunkt i Nykirke-bygda. Haugfoss har nok fått navn etter Haug-gården opp fra Strand. Haug regnes også som urgård for sitt område, fra Strand opp til Overn, Jar, Jelstad. Overnbekken danner grense mellom områdene som lå til Haug og områdene som lå til Nes. Kopland fikk tilgang til et område under fossen. Enda har Kopland en kile som går ned under fossen, omtrent der den gamle malmveien gikk før det ble bygd bru ovenfor fossen. Det ser ut som om Fossum tidlig hadde etablert seg på begge sider av selve fossen. En kan stille spørsmål om Fossum opprinnelig lå under Haug. Sett fra Haug måtte Haugfossen og området rundt, være attraktivt. Gården Fossum ligger ganske for seg selv i forhold til gårdene oppover på Simostranda. Alt på slutten av middelalderen kom det sagbruk ved

Haugfoss. Fossum har hatt en stor plass i bygda, også for Blaafarveværkets tid. Videre ned mot Kongsfoss og utløpet av Simoa i Storelva danner Simoa grense mellom Nykirkebygda og resten av Modum.

Sammenfattende om Nykirke-bygda

Nykirke sokn er tydelig delt i to. I forrige artikkel argumenterte jeg for at grensa mot Eiker går så langt mot sør for å favne om båtplassen Støa. Dette svarer til behovet som var til stede da Tverrdalene skulle være et tinglag som holdt et krigsskip, eller leidangsskip. I denne bygda kan Tverrdalene ha hatt sin første kirke. I 1153 ble den norske kirkeprovinsen grunnlagt. En stor eiendom ved Døvikfoss ble da stilt til rådighet for Hamar bispestol. Her fulgte det med rettigheter til laksefisket. Det ble også gitt rettigheter i laksefisket til Hovedøya og til Nonneseter kloster. Buskerud ble etablert som biskopens gård. Gården

«Skrautvål på Nykirkeskogen», som er nevnt i et diplom på 1330-tallet, forsvant. Det første kirkebygget ble kanskje erstattet av et mer varig bygg og lagt nærmere Buskerud. Derfor navnet Nykirke.

Det har vært spennende og interessant å forsøke å forstå Nykirke-bygda. Jeg håper historikere vil ta opp tråden og arbeide videre med dette emnet. Jeg håper særlig at historikere med interesse for Eiker og for Sigdal, vil se nærmere på hvordan disse bygdene har hengt sammen i tidligere tider.

KILDER:

P. A. Munch: *Historisk-geographisk beskrivelse av Kongeriket Norge*

Roar Tank: *Modums historie*

Tormod Skatvedt: *Bygdebok for Sigdal og Eggedal, historisk beretning*

Gustav Indrebø: *Fjordung. Granskingar i eldre norsk organisasjonssooge*

Olav Sørensen: *Modums eldre historie*

Arnt Berget:

«Apebakken» ved fergestedet Laupet

Kasper Braathen het en omreisende lirekassemann fra Ringerike. Han farta rundt på veiene i Modum tidlig på 1900-tallet. Arne Hov husket at da han var ca. 8 år gammel, hadde Kasper spilt ved Prestegården på Snarum. Kasper sveiva fram musikk fra lirekassa, og hver gang han kom til steder det var feil på musikkrollen, kom det bare en blås fra kassa. Kjerringa som hadde bare ei tann i kjeften, var med og sang med tørr og skarp stemme om Olaves «Knuppar'n på Tajet». På hodet hadde Kasper en rund skalk som han samla inn penger i når konserten var over. Noen ganger hadde han med en apekatt som samla inn penger.

Kasper var ofte på Nymoen og spilte. Da gikk han en gang over Amundrud og Skuterudflata opp til vestre Snarum, der han ble rodd fra Hagabråtan over til Gubberudlaupet. Fergemannen som bodde i Hagabråtan, het Greger. Han hadde en gang vært utsatt for ei sprengningsulykke og fått ødelagt den ene foten og et øye. Synet var nok skralt, for han kolliderte med en tømmerstokk i elva. Båten fikk en vipp, og Kasper med lirekasse og apekatt havna i elva. Med Gregers hjelp kom de seg i land med lirekassa fylt med vann. Kasper måtte skru fra hverandre positivet og satt hele ettermiddagen med dette til tork i en solbakke sammen med apekatten. Derfor kalles bakken opp fra Laupet for «Apebakken».

Den omvandrende lirekassemanden Kasper Braathen fra Ringerike.

Foto: Modum kommunes fotoarkiv

Da rocken kom til Modum

En ny musikk

I 1950-årene skjedde det mye i musikklivet, i hvert fall i den musikken som ble rettet mot ungdom, og som ble spilt av ungdom. Musikken ble bl.a. mer rytmisk.

Et høydepunkt for mange var melodien «Rock around the clock» fra filmen *Blackboard Jungle/Vend dem ikke ryggen*. Det er fremdeles en av de mest populære rockelåtene, i hvert fall blant hvit ungdom. Der denne filmen ble vist rundt omkring i USA, ble det som regel opptøyer.

Den 20. september 1956 ble filmen vist i Oslo. Også der ble det tilløp til opptøyer. Det skyldtes trolig at en del berusede ungdommer blandet seg med dem som hadde sett filmen. Også i Bergen var det opptøyer.

I Modum-kinoen ble filmen trolig ikke vist. Det ble den i Drammen, uten at det kom til tumult. En del ungdommer fra Modum dro til Drammen for å se filmen der. Det fortelles at det var uvanlig mye ungdom ute i gatene denne kvelden. Norges fremste rockestjerne Per «Elvis» Granberg hadde i hvert fall en gang opptreden på Folkets hus i Åmot. Mange følte at de var med på noe nytt. Ungdommen hadde som sagt fått sin egen musikk, som mange følte var frigjørende. Det var snakk om et tidsskille. Og rockekulturen fikk sine lett synlige uttrykk. Bilder av idolene ble limt inn i bøker eller hengt opp på veggene. Mange fikk platespiller og plater. Noen fikk seg motorsykel eller til og med bil. Rockerne hadde sin egen kleskode med bl.a. tykksåla sko med nagler for guttene og flate sko og struttetkjørt for jentene. Norge hadde også rockere som var ute på turné.

Vikersund ungdomskorps (VUK) møter rocken

I et intervju i *Bygdeposten* 26. september 1958 uttalte lederen for Vikersund ungdomskorps (VUK), Rolf Nordmarken, at han ønsket å få flere tilhørere og yngre deltakere på korpsets arrangementer. For å oppnå det ville han arrangere en dansekonkurrans for rockere og en etterfølgende oppvisning på en stor konsert- og underholdningskveld i kinolokalet i Vikersund.

For det andre ville han at det skulle kåres en Modum-prinsesse. Det skulle velges ut fem «terner», én av dem skulle kåres til Modum-prinsesse på den store konsert- og underholdningskvelden Nordmarken så for seg.

Plakat som annonserer rockeoppvisning og prinsessekåring. Plakaten er laget av designeren Birger Hammerstad.

Danse- og hyggekvelder 1958

Høsten 1958 arrangerte Vikersund ungdomskorps på lørdager en rekke danse- og hyggekvelder for ungdom på lokalet Fram i Vikersund. Den første fant sted 4. oktober 1958. Modums eget band, «Ole Johnnys trio», spilte. Trioen bestod av Ole Jonny Gravbråten (trekkspill), Lorenz Risan (gitar) og Roar Hovde (batteri). Seinere ble det nye band hver lørdag.

På disse dansekveldene var det mange danseglade ungdommer. Noen hadde gått på danseskole hos Bjørg Nordhagen. Mange jenter hadde øvd på rommene sine. Det må også nevnes at mange var med på onsdagstreff på GILs klubbhus på Rolighetsmoen, der Lise Lotte Hovde sto for driften.

Mange av ungdommene ble etter hvert flinke til å danse. Hygge- og dansekveldene ble mer og mer populære. Det ble danset til de kjente rockelåtene. Vikersund ungdomskorps inviterte da til dansekonkurrans for rockere i lokalet Fram i Vikersund den

Her ser vi de tre danseparene som viste ungdommen i Modum hvordan man danset rock og swing. Fra venstre står Frank Fosbæk (Åmot) og Nina Bonde (Vikersund), Annar Bottegård (Geithus) og Tove Skretteberg (Geithus) og Inger Bromark (Geithus) og Ole-Jan Hansen (Åmot).

Foto: Vikersund ungdomskorps

18. oktober 1958. Her var det stor deltakelse. Det ble kåret et vinnerpar: Frank Fosbæk (Åmot) og Nina Bonde (Vikersund). Det ble valgt to par til, slik at det ble tre par som skulle ha oppvisning i å danse rock i kinoen på et stort arrangement den 27. november 1958. Juryen bestod av de tre musikerne i Ole Jonnys Trio. De stod også for musikken denne kvelden. Noen av dem som hadde oppvisning i kinoen, ble invitert til å ha oppvisning i Norefjellaget, en organisasjon i Oslo for ungdom fra Eggedal, Sigdal, Krødsherad og Modum.

Det ser ut til at det bevisst er valgt ut personer fra alle kanter av bygda.

Rocken var en ny og annerledes musikkform og måtte derfor vente seg reaksjoner. Dessuten hadde den jo noe opprørsk ved seg. Men noen åpen nedraking av rocken ble det ikke i Modum.

Rocken har i dag utallige varianter. De aksepterer ikke alltid hverandre. De som danset rock i Modum i 1958, vil hevde at deres form er den grunnleggende.

Kåring av Modum-prinsesse

Som nevnt skulle det også kåres en Modum-prinsesse. Gjennom 5 uker valgte man hver uke én kandidat («terne») til tittelen Modum-prinsesse. Kåringen ble gjenstand for en voldsom interesse.

- Den første ternen, Berit Bottegård, ble kåret 11/10. «Juniorkvartetten» spilte.
- Den andre ternen, Merete Riiber, ble kåret 18/10. «Show-Bajoa» spilte.
- Den tredje ternen, Aud Tretteteig, ble kåret 25/10. «Juniorkvartetten» spilte.
- Den fjerde ternen, Eva Dyrgrav, ble kåret 1/11. Moonglow-kvartetten» spilte.
- Den femte ternen, Anne Lise Kopland, ble kåret 8/11. «Dixie-Band» spilte.

Hele tiden ble det drevet en aktiv annonsering for arrangementene: «VUK åpner sine danseaftener», «VUK fortsetter sine danseaftener», «VUK fortsetter sine show- og danseaftener», «Fram er stedet hvor man morer seg», «Fram er stedet hvor en koser seg

Annar Bottegård viser sine ferdigheter ved å danse rock med to jenter: Inger Bromark (t.v.) og Gerd Mathisen (t.h.). Bildet er tatt på juleavslutningen på realskolen i desember 1958.

Foto: Asbjørn Lind

Ole-Jan Hansen danser med to jenter: Nina Bonde (t.v.), og Inger Bromark (t.h.).

Foto: Vikersund ungdomskorps

seg», «Fram er stedet hvor alle morer seg». Med dette enkle grepet lyktes korpset i å bygge opp en stadig stigende interesse og stor tilstrømning. Det at ternene ble utvalgt én etter én, bidro til å øke interessen. Dette var god markedsføring.

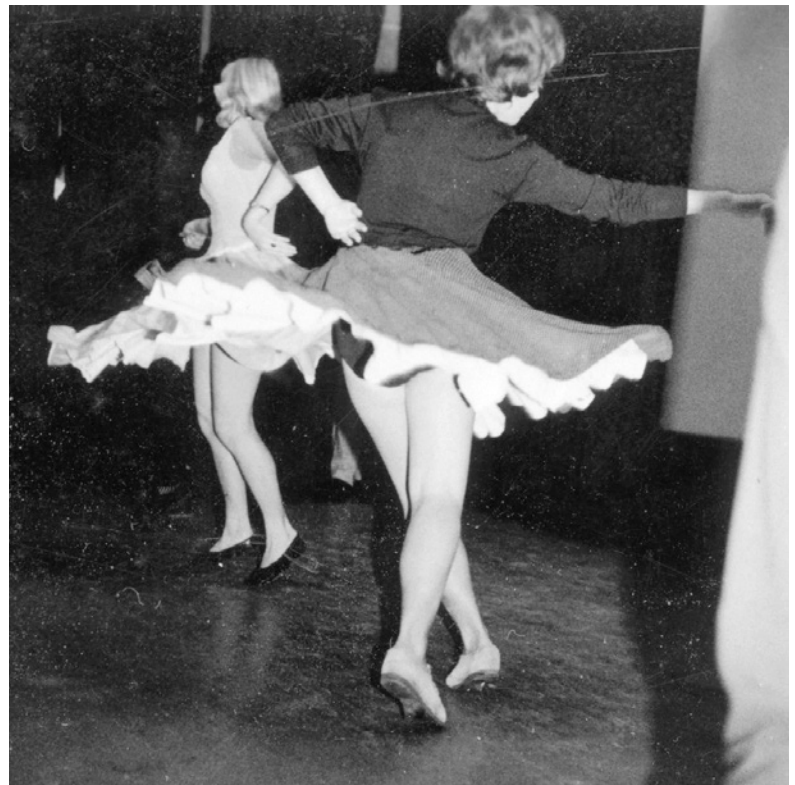
Kåringen av Modum-prinsessen foregikk på den store konsert- og underholdningskvelden i kinolokalet 27. november. Se plakat. Kåringen ble etter ternenes eget ønske foretatt av en jury på fem personer, derav én dame. Modum-prinsesse ble Eva Dyrgrav fra Geithus.

Bygdeposten skrev at prinsessekåringen ble fulgt med stor interesse, og at den ble større og større for hver lørdag som gikk. Bare en brøkdelen av ungdommene kom inn på Fram den 18. oktober. For ungdomskorpset var arrangementene meget vellykkete. Det var de for ungdommene også.

Noen mente kåringen var tull og fjas, men det ble nok avvist av de fleste. Ungdommene mente at de bare hadde hatt et enkelt, hyggelig og morsomt program. Det var ikke snakk om missekonkurranser med lettkledde jenter. Se fotografiet av jentene i fine kjoler. Ternene hadde også enkelte underholdningsinnslag.

Reaksjoner

Etter at perioden med hygge- og dansekvelder ble slutt, kom det er rekke anmodninger fra foreldre og andre om å fortsette med disse kveldene. Arrangørene hadde ifølge innsenderen «underholdt ungdommen lørdagskveld etter lørdagskveld og kåret Modum-

Det var ganske vanlig at to jenter danset sammen. Her ser vi Nina Bonde (t.v.) og Inger Bromark (t.h.).

Foto: Vikersund ungdomskorps

prinsesse og arrangert rockekonkurranser og oppført seg eksemplarisk.» En annen innsender skrev at «Vikersund fullstendig hadde tatt ledelsen når det gjaldt interessante og hyggelige arrangementer.»

Fra venstre: Anne Lise Kopland, Merete Thaulow Riiber, Rolf Nordmarken, Aud Tretteteig og Berit Bottegård
I forgrunnen: Eva Dyrgrav.

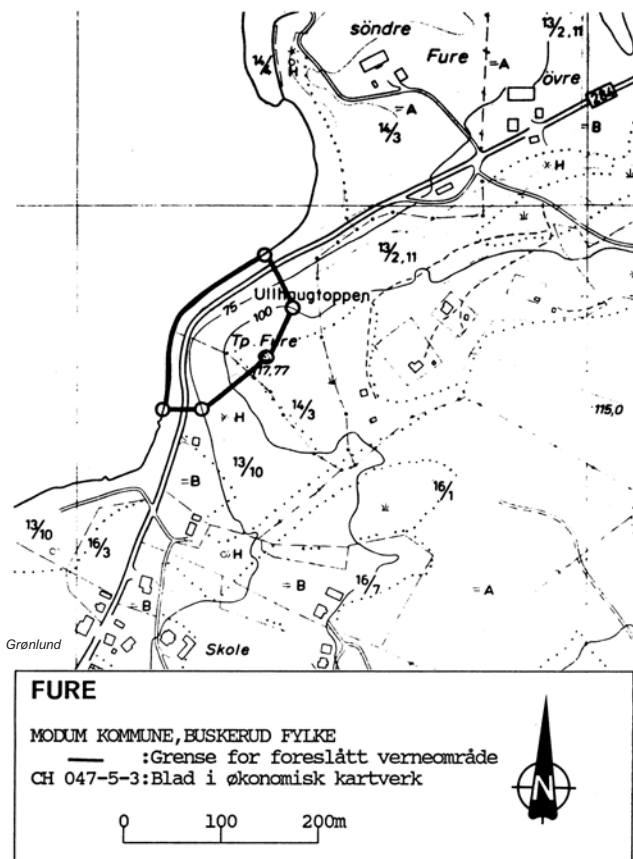
Foto: Merethe Thaulow Riiber

Nå hadde Rolf Nordmarken og Vikersund ungdomskorps realisert planene sine, og det hadde de gjort til gagns. Frammøtet var langt større enn arrangørene hadde tenkt seg. På den store konsert- og underholdningskvelden den 27. november med oppvisning av rockedans og kåring av Modum-prinsesse er det blitt anslått at det var over 400 tilhørere/tilskuere. De som hadde vært med på å danse rock og å kåre terner, hadde hatt et hyggelig og morsomt møte med rocken i dens pionertid. Det hadde tilhørerne også.

Utover i 1950- og 60-årene var det overalt stor interesse for å danse rock. Man ville lære seg *rockens turer*, men også prøve å lage sine egne. Noen år etter den tiden det her er snakk om, ble Modum-danserne invitert av danselæreren Johan Fasting til Rockehjulet i Mjøndalen. Han ville filme dem og studere dem, trolig med tanke på sin egen undervisning, men også med tanke på å studere danseformen rock. Mange vil nok huske Fastings dansekurs.

Slik kom rocken til Modum. Og noen rocker fremdeles.

Ullhaugtoppen: naturminne på Øst-Modum

Ullhaugtoppen på Øst-Modum er fredet. Det ble vedtatt da regjeringen i statsråd 15. januar 1988 vedtok en fredning av verneområdet ifølge verneplan for fossiler.

Det fredete område berører gnr. 13, bnr.10 og gnr. 14, bnr. 3 i Modum og dekker et areal på 11 dekar. Det fredede området ligger ved riksvei 284 og omfatter en bratt veiskjæring øst for veien og strandkanten nedenfor veien.

Veiskjæringen viser en breksje av ukjent opprinnelse. Breksjen består av alunskifer med biter av kambriske kalksteiner og prekambrisk grunnfjell. Breksjens alder og opprinnelse er ukjent. Lokaliteten må foreløpig betegnes som enestående. Det er lite vi vet om den. Den har høyt forskningspotensiale og vil bli brukt i feltundervisning.

Gassutblåsing?

I følge geologene kan det være en gassutblåsing fra jordas indre, eller noe som er kommet fra verdensrommet, f. eks. en meteoritt. Har det vært en gassutblåsing, er det en såkalt eruptivbreksje. Ved en gasseksplasjon kan en tenke seg at gassen med stor kraft slo et hull gjennom grunnfjell og kambrosilurlaget opp til datidens jordoverflate. Steinblokkene har så gnissa mot hverandre og falt ned i hullet igjen. Det har vært en lignende gassutblåsing i Schwaben i Tyskland.

Meteorittnedslag

En annen teori er at det dreier seg om et meteorittnedslag, slik som i Garnås i Hallingdal. Man mente helt til 1963 at det var en gassutblåsing. Da kom det en kraftverkstunnel gjennom breksja. Det ble da fastslått at det dreide seg om et meteorittnedslag for omtrent 650 millioner år siden.

Det er ikke bare Ullhaugtoppen som er geologisk interessant. Det ligger fire lignende fjellknauser langs strandkanten ved Furetangen, i rekkefølge fra syd: Ullhaugtoppen, Merrahaugen, Lindberget, Salberget og Hofsenberget.

En kalkballe

Ifølge verneforskriften er alle inngrep i grunnen forbudt, men det er gjort unntak for nødvendig vedlikehold av eksisterende vei. Det trengs alltid fjellrensk om våren for å hindre løse steiner å falle ned i veien. Jeg husker ved en fjellrensk først på 1950-tallet, 1951 eller 1952. Da var det kommet en stor fin kalkballe ned fra fjellet. Denne hadde veivokter Tandberg tatt vare på, plassert i veikanten for senere å ta den med hjem til pynt i hagen. Veivoktere den gang brukte sykkel, så han var avhengig av å låne hest og kjerre for å få transportert steinen hjem. Før han fikk det til, hadde realskolen i Vikersund botaniserings- og geologitur på Øst-Modum. Da bussen kjørte elevene hjem, stoppa de i Ullhaugsvingen. Noen spreke gutter fikk steinen inn i bussen og tok den med til Vikersund. Denne runde kalkbollen lå i mange år foran inngangspartiet på det som nå er Nordre Modum Ungdomsskole. Hvor er kalkbollen nå?

KILDE:

Utkast til verneplan for fossilforekomster i Oslofeltet 1985

Utsikt mot Ullhaugtoppen fra Fure, Østmodum.

Foto: Aase Hanna Fure

Arnt Berget:

Fattigdom

For 150 år siden var det en boplass kalt Eintangen på odden i sørenden av Sysletjern. I den vesle tømmerstua bodde ei enslig gammel kjerring som hette Marte. Hu levde mest på abbor som ble fiska i tjernet og bær som hu plukka i skauen, ble det sagt. Da alderdommen krevde sitt, og matauket ble for vanskelig, sulta Marte i hjel. Johannes Røstedalen dro da til presten Essendrop, som den gang var leder for fattigkommisjonen, og ba om penger til likferda.

Essendrop mente at det ikke var nødvendig å kaste bort penger til kiste for a Marte. Det måtte være bra nok å pakke henne inn i en gammel skinnfell.

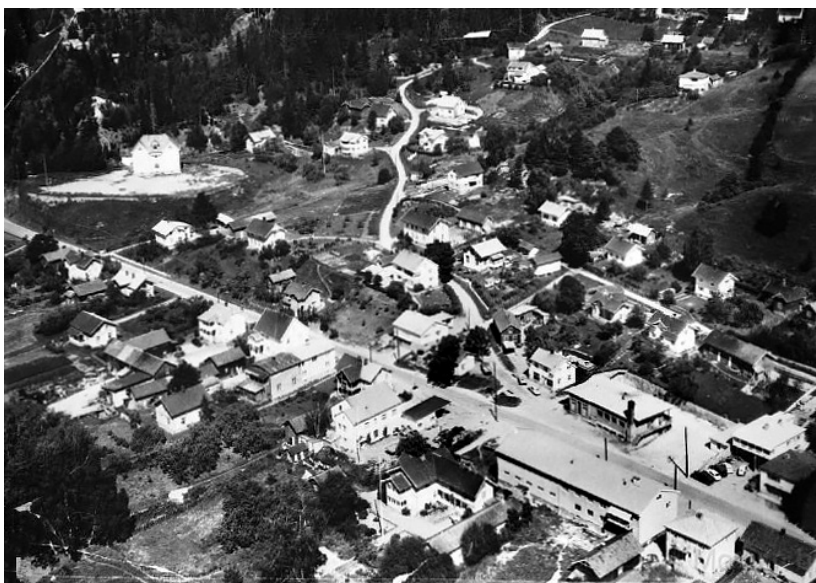
«Gjenne før meg», sa Johannes. «Hvis presten vil møte 'a Marte med ein gammal skinnfell omkring si på dommens dag.»

Dette var nok Essendrop lite lysten på, for det ble penger til Martes gravferd.

Jorunn Ravnås:

Strandgata i Åmot på 50-tallet

Dette er en «vandring» gjennom Strandgata fra Kongsfoss nederst i gata til Strand skole, som lå øverst i gata. Gata som den eksisterte på 50-tallet. Mange av husene står fremdeles, og jeg har tatt med dagens gatennr. på dem.

Strandgata, Åmot. Strand skole bak til venstre.

Foto: Modum kommunes fotoarkiv

KONGSFOSS/DOKTORGÅRDEN. (Strandgt. nr. 5)

Her bodde Reidun og Leiv Hedenskou med sine døtre. Reidun og Leiv var provisor/farmasøyter på Åmot Apotek, som lå på toppen ved Korketrekkeren. Edwarda Gasman var apoteker. Hedenskous yngste datter Liv var leder for Barnas Røde Kors. Hun samla barna fra nærområdet til møter i familiens ærverdige spise-stue.

I underetasjen hadde distriktslege Christian Ruud legekontor fram til ca. 1955. Dr. Ruud flytta da inn i sin nye bolig med legekontor på østsida. Ekteparet Ruud med sine 4 døtre hadde før bodd i den gamle, ærverdige hovedbygningen på Kongshaug.

Bygninger fra venstre: Olaf Gulbrandsen (skredder) og Lars Jellum (urmaker), deretter Arild Sandberg (smed) og Åmot Installasjon. Øverst i bildet Breidablikk (forsamlingslokale).

Foto: Arild Sandberg

Ca. 1958 blei bygningen kjøpt av Randi og Åge Knive, og Kongsfoss Pensjonat var en realitet. De hadde døtrene Ågot, Unni, Torill og Wenche. Vera vokste også opp i familien.

URMAKER JELLUM. (Strandgt. nr. 7)

Lars Jellum bygde selv huset. Det var ferdig ca. 1955. I 1. etg. holdt urmaker Jellum og friserdame Ella Stensrud til. Begge to dreiv sine virksomheter helt til de blei pensjonister. Ella Stensrud kom til arbeidet på sykkel helt til rundt 1995.

I 2. etg. kafé og legekantor. Kaféen blei først drivi av Lydia Tosterud, seinere av en slektning av Jellum. Legene dr. Aas og dr. Gundersen hadde praksis der.

I 3. etg. bodde Lars og Synnøve Jellum med barna Knut, Sunni og Ann Kristin. Fra ca. 1975 etablerte Vara Regnskapskontor seg i 2. etg. Firmaet blei etablert av Arne Ramberg og Einar Vangen.

ARILD SANDBERG. VIKA. (Strandgt. nr. 9)

Huset blei ombygd til meieri i 1896. Åmot meieri holdt til der til i 1937, da det nye meieriet opp i Strandgata var ferdig. Min far Arild Sandberg kjøpte stedet i 1938. Han dreiv smie, reparasjonsverksted og salg av ovner fra 1939 til 1973. Det var ei romslig smie, men når ploger, treskeverk og større gjenstander skulle repareres, blei smietråkka tatt i bruk.

Åmot Installasjon hadde sin forretning her fra ca. 1946 til ut på 1970-tallet. Forretningen blei starta av Trygve Røste. Den var salgs- og utstillingsvindu for Røste Lampefabrikk. Etter hvert som produksjonen tok seg opp etter krigen, blei det også solgt elektriske komfyrer, vaskemaskiner, radioer og sykler. Fra slutten av 50-tallet blei det også solgt TV-er.

I 2. etg. bodde Helene og Arild Sandberg, med barna Jorunn, Astrid og Solveig. I østleiligheten bodde Ellen og Ibb Skuterud med sønnen Ole Johan. Ellen og Ibb bodde her fra 1939 til 1998.

Åmot Installasjon hadde verksted i 2. etg. Her var det Nordbostad som virket. Han var en meget dyktig mann, med god teknisk innsikt. Han var litt spesiell, og vi ungene var nok litt redd ham.

En sidebygning som hadde vært stall og seinere garasje, blei rivi tidlig på 50-tallet. Her bygde Helene og Arild Sandberg fryseri. Det sto ferdig høsten 1953. Det var det første fryseriet på Åmot. Like etter blei det fryseri hos Aamot Forbruksforening og hos Torgersen like ved Engerkrysset.

SKREDDER OLAF GULBRANDSEN. SNIPPEN.

(Strandgt. nr. 11)

Huset blei bygd på 30-tallet. I 1. etg. virka skredder Olaf Gulbrandsen. Han hadde også en skreddersvenn, Mikkelsen, som holdt til i en liten bygning på øversida. Jeg husker at jeg som jente kom inn til Gulbrandsen. Da satt han på bordet i skredderstilling med plagget han sydde på liggende over knærne.

Urmaker Lars Jellum hadde butikken sin der til eget bygg var ferdig på midten av 50-tallet. Ella Sandum (g. Gulliksen) arbeidet i mange år i urmakerbutikken. Anders Dalen gikk i urmakerlære hos Lars Jellum.

I 2. etg. bodde Mimmi og Olaf Gulbrandsen.

I 3. etg. bodde familien Jellum til eget bygg var ferdig, ca. 1955.

E. ENGEBRETSEN OG SØNN. (Refsalveien nr. 2)

Metallstøperiet blei bygd på den andre sida av Breivikbrua. Grunnleggere var Eugen Engebretsen og sønnen Odd. Sønnen Per kom med seinere. Støperiet blei påbegynt i 1948.

Dette bygget kom rett over Simoa for mitt hjemsted. Jeg var da ei lita jente, men husker at bygget blei reist. En spennende opplevelse for meg.

Bedriften blei seinere flytta over på Gustadhøgda. Den fikk etter hvert navnet Johnson Metall.

KAFFESTUA - THON. (Strandgt. nr. 13)

I 1. etg. var det fram til tidlig 50-tallet kafé. Huset var da eid av Ella og Svern Enger. De bodde i 2. etg. sammen med sønnen Ole Svein. Ella dreiv også som frisørdame, med rom i 2. etg. Tidlig på 50-tallet bygde Enger nytt hus på øversida av Forbruker'n lenger opp i gata.

Trygve Thon kjøpte da bygget og starta rørleggerfirma. Trygve, kona og dattera Kjersti bodde i 2. etg.

MODUM SPAREBANK. (Dette bygget er i dag rivi.)

I 1. etg. hadde Modum Sparebank avd. Åmot og herrefrisør Sandum lokaler.

I 2. etg. bodde drosjesjåfør Sverre Markussen. Ekteparet Markussen hadde barna Åshild og Trond.

HUS MED GAVL MOT GATA. (Det lå på øversida, det er nå rivi.)

I 1. etg. hadde Modum Trygdekantor lokale. Det var åpent 1 dag i uka.

I 2. etg. bodde Nordbostad. Han var radio-/TV-reparatør i Åmot Installasjon.

RAMSTADS ETTERFØLGER. KOLBERG OG NYSTRØM. (Strandgt. nr. 2)

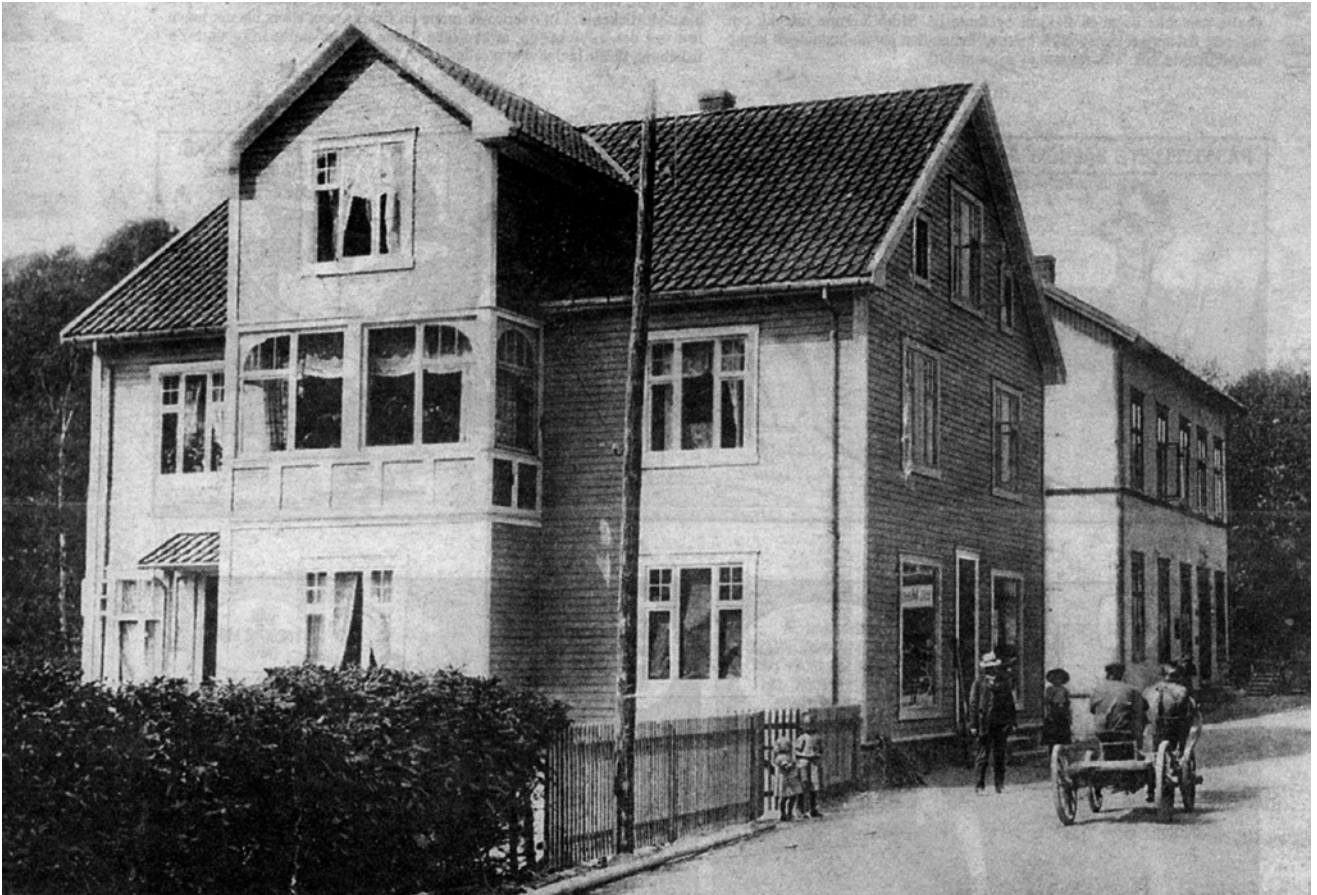
Firmaet blei drivi av Erik Nystrøm og Reidar Kolberg. De tok over etter Ramstad på 40-tallet. Butikken bar Ramstadnavnet til langt ut på 50-tallet. Etter hvert blei navnet Kolberg og Nystrøm. Butikken hadde alt du trengte av dame- og herreklær, sko, stoff, garn, gardiner og rekvisita for søm.

I 2. etg. bodde Ruth og Reidar Kolberg med barna Oddveig og Alf i den ene leiligheten, og Kirstine og Erik Nystrøm i den andre.

Ute var det en nydelig hage med blomster, epletrær, kjøkkenhage og plen. Ut mot gata var det hvitt stakittgjerde med port.

G. H. ØVERBY LANDHANDLERI. (Slik sto det på det gamle skiltet.) (Strandgt. nr. 4)

I en annonse fant jeg: Øverby: Ass. Landhandel. Bensinstasjon. Bensin, olje og luft.

Bygninger fra venstre: Kolberg og Nystrøm (kleshandler) og G. H. Øverby (kjøpmann).

Foto: Ukjent

Butikken var i huset ovenfor Kolberg og Nystrøm. I tillegg til bensinpumpe og lager på motsatt side av veien var det også et langt lagerbygg på øversida av butikkbygget. Butikken hadde som oftest to ekspeditører, og det kunne trenges. Dette var før selvbetjeningens tid, alt måtte finnes fram, eventuelt veies opp. Tørrvarene blei oppbevart i store skuffer i disken. I et lite rom ved siden av selve butikken var det kjøkkentøy som kopper, glass, kjeler o.l. Før jul var det et spennende rom, da kom julepynten fram. Det var like moro hvert år.

I 2. etg. bodde G.H. og kona. Barna var flytta ut. Tullemor var på Posthuset i en årrekke. Hans bodde i Geithusområdet.

På slutten av 50-tallet overtok Farmen. De hadde barna Gro og Ivar. Litt ut på 60-tallet overtok ekteparet Dahl.

BENSINPUMPE for G.H. Øverby. Det var BP stasjon.

Den lå på den andre siden av veien.

KAFE/LEILIGHET/LAGERBYGG. (Dette er rivi.) Også det lå på den andre sida av veien for butikken.

Lydia Tosterud dreiv kafé der til hun flytta ned i Jellumbygget. Hun bakte wienerbrød som var så gode at de smelta i munnen. Lydia og Nils med

barna Steinar, Solveig og Bjørg bodde bak kaféen og i 2. etg. Da Lydia flytta kaféen ned til Jellumbygget, blei det hattebutikk her. Den blei drivi av fru Jansen. I forlengelse av huset hadde Øverby lager.

MODUM SAMVIRKELAG avd. 4. Koperativen. (Strandgt. nr. 6)

Den lå i svingen mot elva. Der hadde de veldig gode brødvarer. Samvirkelaget hadde eget bakeri. Sverre Skretteberg var sjef. I 2. etg. bodde Sverre og Augusta Skretteberg. De hadde barna Magne, Rolf og Astrid.

WOLDHUSET. (Nå rivi.)

Det lå på snippen mellom veien til Vestre Spone og Strandgata. Her bodde foreldrene til Hans Wold. Moren Hansine hadde hatteforretning i underetasjen. På slutten av 50-tallet flytta Olaug og Hans Wold med døtrene Lillian og Bente hit.

ENGBRETSENUSET. (Strandgt. nr. 15)

Huset blei bygd tidlig på 50-tallet. Her bodde Gerd og Odd Engebretsen med døtrene Liv Marit og Grethe. Odd var en av eierne i Engebretsen og sønn.

SLAKTER Conrad Rypås. (Strandgt. nr. 17)

Rypås hadde både slakteri og utsalg. Conrad og Othilie og sønnene Kåre og Ove Conrad bodde

først i Steinroa, men flytta seinere inn i 2. etg. i Strandgata.

SVERRE HANSEN, tannlege Strand, tanntekniker Holmsen. (Strandgt. nr. 19)
I 1. etg. virket Hansen Isenkram, tannlege Tormod Strand og tanntekniker Olaf Holmsen. Isenkrambutikken hadde et spennende vareutvalg, også for oss ungene. Et besøk hos tannlegen var mer til skrekk og gru. Det var ikke vannavkjøling på borene den gang.

JELSTADBUTIKKEN. Dagligvarer. (Strandgt. nr. 21)
Gamle fru Jelstad var med til hun var godt over pensjonsalderen. Sønnen Kåre og kona Liv tok over og dreiv butikken videre. De fikk barna Torunn, Tor og Kari.

SKREDSVIGHUSET. (Det ligger på øversida av Jelstad.)
I 1. etg. bodde Mary og Arvid Skredsvik med barna Anne Karin, Laila og Berit.
I 2. etg. bodde Ingrid Larsen med de voksne barna Kai og Bodil.

GRØNLUND. (Strandgata nr. 25) og (Strandgata nr. 27)
I 1. etg. var det fiskeforretning drivi av Rolf Grønlund. Han kjørte fiskebil oppover Sigdal. Der var også Kristelig bokhandel drivi av broren Alf Grønlund. Der var det gitarer, bøker og skrivemateriell. Siden blei den flytta til bygget som kom opp på øversida.
I 2. etg. bodde Alette og Rolf Grønlund. De hadde barna Kari, Leif og Liv.

GARVERIET. (Strandgt. nr. 8)
Her bodde enka etter Aimar Olsen. Han var garver og døde i 1950. Garveriet var i et langt rødt hus som lå ned mot Simoa. Det trengtes mye vann til garvinga. I hovedhuset bodde også dattera Haldis, som var gift med Trygve Skretteberg, og deres døtre Bitta og Åsne. Trygve Skretteberg var sjåfør for Vinnords Bilruter. På den andre siden av veien hadde de en stor hage med epletrær. Hagen blei seinere tomt for Søderbergkaféen.

ARNESENUSET. (Strandgt. nr. 10)
Her bodde Bertha og Åge Arnesen med barna Harald og Jorunn. Åge Arnesen arbeidet på meieriet.

BLOMSTERBUTIKKEN. (Huset er nå rivi.)
Her blei det solgt blomster, leiker m.m. Det var en koselig butikk. Den blei drivi av Berit og Hermod Hansen. De bodde i 2. etasje.

MEIERIET med utsalg.
Meieriet blei flytta hit fra Vika nederst i gata da bygget blei ferdig i 1937. Det var meieri her til på 60-tallet, da alt blei sentralisert til Drammen.
På tidlig 50-tall husker jeg at lastebiler med melkespann på 50 og 30 l., kom inn fra Sigdal, Bingen og Vestre Spone. Men noen mindre leverandører i nærområdet kom med hest og kjerre. En fra Nordbråtan dro til og med spannet i ei melkekjerre.
I utsalget var Nelly Madsen og fru Røste. Inne på meieriet arbeidet Tora Lien som var meierske, Åge

Arnesen, Gunvor Vinnord og Hagen.
I utsalget blei melka lagra i en stor ståltank med tappekran for ½ og 1 liter. Når melka skulle fylles på melkespannet vi hadde med, var det handtak som kunne beveges begge veier som åpna for melka. På slutten av dagen var det fløtemelk vi fikk, fløten var flyti opp i løpet av dagen. Den var fin på rødgrøten. Det blei også solgt smør og ost, og på sommeren is.

GREEN. Sykkel, sportsforretning og verksted. (Gml. Haugsvei nr. 1)
Hovedhuset hadde sykkel- og sportsbutikk i 1. etg. I 2. etg. bodde familien.
I et hus ved siden av var verkstedet. I verkstedet blei det både reparert gamle sykler og satt sammen nye. Det var et spennende sted vi av og til fikk et glimt av.

BEKKENUSET. (Det er nå rivi.)
Et koselig lite, gammelt hus som lå på snippen mellom Strandgt. og Gml. Haugsvei. Der bodde Astrid og Torstein Bekken med datter Jorund.

NYLÆNDEHUSET. (Gml. Haugsvei nr. 2)
Bolidelen blei bygd ca. 1950. Underetasjen i mur var eldre. Den kan ha vært bygd til garasje i den tida Georg Nylænde kjørte Åmot-Eggedal. Han hadde passasjerbil i fast rute oppover dalen alt på 1920-tallet. I 2. etg. bodde familien. Det var 4 døtre: Brita, Guri, Rønnaug og Dagrøn.

AAMOT FORBRUKSFØRENING. FORBRUKER'N. (Strandgt. nr. 12)
Gamle Forbruker'n var en liten, koselig butikk full av varer. All plass var benyttet. Fra taket hang bøtter, baljer o.l. Nye Forbruker'n sto ferdig ca. 1953. Fra seinhøsten 1953 hadde de fryseri med utleie av frysebokser ferdig.
I 2. etg. var det regnskapskontor og leilighet for Helene og Harald Dokken og døtrene Tove og Ellen. Harald Dokken var bestyrer for Forbruker'n. I et lite hus ved siden av holdt salmaker Torleif Frydenlund til. (Dette huset blei rivi da nye Forbruker'n. blei bygd.)

KROHNHUSET. (Det er nå rivi.)
En stor staselig trebygning, med stor hage ned mot Simoa. Det lå også et lite, koselig tømmerhus der. Det het Bakkehuset og hadde tidligere vært bakeri.
I hovedhuset bodde dyrlege Krohn og hustru Ella Augusta. Deres datter Flora og ektemann Antonio Røgeberg, Grethe, Lullen og Yngve hadde kjøkken og stue i tømmerstua og soverom i hovedhuset. (Begge disse to bygningene er nå rivi.)

SVEN ENGER. (Strandgt. nr. 14)
Bygningen blei satt opp på tidlig 50-tall. Sven Enger dreiv bensinstasjon og godsruta som frakta gods og passasjerer oppover Sigdal. Godsruta hadde plass til passasjerer foran og gods bak i bilen. Men det gikk også lastebil med bare gods. Bilene var blå.

Foto: Modum kommunes fotoarkiv

(Vinnords Rutebiler kjørte også oppover Sigdal. De hadde langt flere avganger hver dag. Vinnord hadde utgangspunkt fra østsida, rutebilene deres var grønne.)

I 2. etg. bodde Ella og Svenn og sønnen Ole Svein. Ella dreiv også frisørsalong her.

KJEMPERUD. (Strandgt. nr. 18)

Her var det kiosk med ukeblader og godterier. Den var godt besøkt av store og små. Det gikk an å gå inn og kjøpe bare 1 karamell til 5 øre. Fru Kjemperud bodde i 1. etg.

I 2. etg. bodde Olaves og Jenny, Else Marie og Solveig Muggerd.

STRAND MØBELFORRETNING. (Strandgt. nr. 20).
(Huset er nå noe ombygd.)

Christian Magnus Strand hadde møbelforretning i 1. etg. I underetasjen blei det snekra kister. Der jobbet Jacob Hengsle fra Skotselva. Han var snekker. Kistene blei lagra i 1. etg. bak butikken.

I 2. etg. bodde Anna og Christian Magnus Strand og barna Torunn og Arve.

STRAND. Neste hus, (Dette er nå rivi.)

Her bodde foreldrene til Christian Magnus. De het Christian og Magda.

BERGANSMIA. (Strandgt. nr. 24)

Anders Bergan dreiv smie i eget bygg. Den gang var det to smeder i Strandgata, og begge hadde nok å gjøre.

I bolighuset bodde to familier. Annys og Anders Bergan med sønnene Rolf og Bjørn i 1. etasje. Rolf

og Bjørn dreiv smia videre. I dag er det Bjørns sønn Erik som er smed.

I 2. etg. bodde Signe og Hans Thorud. Hans Thorud var maler. De hadde barna Else, Sølve og Torill. Thorud bygde seg eget hus på østsida på 50-tallet.

HULBAK. (Strandgt. nr. 26)

Torstein Hulbak bodde i neste hus. Han kjørte drosje.

På 50-tallet var ordet sikkerhetssele ukjent, og antall plasser et tøyelig begrep. Engang var vi på dagstur med Hulbak, 4 voksne og 6 barn fikk plass i bilen hans.

STRANDGT. nr. 28.

Huset som står nå, er nytt. I det gamle huset som sto her, bodde på 50-tallet familien Karlsen. De hadde datteren Aud.

STRANDGT. nr. 30.

På 50-tallet bodde familien. Pettersen i 1. etg. I 2. etg. bodde Halldis og Trygve Skretteberg noen år før de flytta ned til hennes mor i Garveriet lenger ned i gata.

HANSEN (Strandgt. nr.32)

Brent ned.

Her bodde familien Hansen De hadde barna Oddbjørn, Asveig og Jan Didrik.

HARTZ (Strandgata nr. 35)

Her bodde Ågot og Erling Hartz med barna Inger, Reidun, Hilde, Anne og Ole Johan. Erling arbeidet på Forbrukeren, og Ågot var ei dyktig sydame.

17. mai 1958. Strand skole med ny fane. Lærerne Jacob Aamdal og Inga Saastad er med.
Bygninger fra venstre: Nils Kjemperud (kafé og kiosk), deretter Magnus Strand (møbelhandler).
Neste hus er hjemstedet til Magnus Strand.
Legg merke til Shell-skiltet.

Foto: Ukjent

STRAND SKOLE.

Den tronet øverst i gata. En staselig bygning, reist ca. 1910. Det var kretsens skole fram til høsten 1965. Det var da vi fikk den store skolesentraliseringa i Modum. Antallet skolekretser blei da redusert til 5.

Til Strand krets hørte elever fra Strandgata opp til Haugfoss, og Haug opp til Komperugrinda. Høsten 1956 var det 90 elever på Strand skole. Alle i gåavstand til skolen. 1. klasse for seg, 2. og 3. sammen, 4. og 5. sammen og 6. og 7. sammen. Det var 2 rom for klasseundervisning, et rom for sløyd og gymnastikk og et rom til hustellsundervisning for framhaldsskolen. Det var trangt, men det gikk.

I Strand skolekrets var det bare ett gårdsbruk, Breivik. Det var til gjengjeld stort. Flere gårdskarere hadde arbeidet sitt her. Eieren Ragnhild Langerud hadde voksne barn. Da jeg gikk på Strand skole, var det ingen av de 90 elevene som var fra gård. Det viser at de som bodde i kretsen, hadde livsgrunnlaget fra handel, industri og håndverksbedrifter.

Lærerne Inga Saastad og Jacob Aamdal var vel de to som hadde sitt virke lengst på Strand. Da

Aamdal gikk av til sommeren 1958, hadde han hatt 34 år på skolen.

Vi var glad i skolen vår. På dagtid var det skole, og ettermiddag en fin leikeplass. Det var få organiserte tilbud den gangen, men på skolen blei det sparka fotball, slått ball og hva vi ellers fant på. Skoleåsen blei flittig brukt.

BREIDABLIKK. (Breidablikkv.)

Forsamlingslokalet lå mellom Breivik gård og Strandgata. Det blei eid av Søndre Modum Bondelag. Det er i dag bygd om til leiligheter.

Vaktmestere på 50-tallet var:

Andersen: Aslaug og Birger.

De hadde barna Brit og Eirik.

Larsen: Håkon og Titti.

De hadde barna Unni og Tor Jacob.

Muggerud var også der i en periode.

På 50-tallet var lokalet mye brukt. Det var storesal, lillesal, kjøkken og garderobe. Det kunne være møter, fester og underholdning av forskjellig slag.

Da elevtallet på Strand kom opp i 90, blei det umulig å få plass til juletreffet i et klasserom, og festen blei flytta til Breidablikk.

Fløting i Simoa

Fra Haugfossen til Kongsfoss flyter Simoa stille. Elva er med og gir liv i landskapet sommer og vinter. I min barndom var det fløtinga i elva hver vår/forsommer som var aller mest spennende. Tømmeret kom elva nedover fra Sigdal. Det var bygd lenser som tømmeret passerte. Ei lense var som ei lita «bru» på tvers av elva med en åpning der tømmeret skulle passere. Tømmerfløterne sto med lange hakker og passa på at det ikke stoppa opp. Av og til kunne det bli ei floke. Da måtte fløterne balansere ut på de runde, glatte stokkene og løse opp floken. Det var ikke ufarlig.

I vårt nærrområde var det lense ved Warhuus. Ved Haugfoss var det lense og tømmerrenne. Det var lense ved Samvirkelaget i Strandgata og ved Kongsfoss, og så tømmerrenne ut i Drammenselva. Deler av tømmerrenna ved Haugfoss og Kongsfoss står ennå.

Fløterne hadde ei hvilebrakke ved Warhuus og ei i Strandgata.

Tømmerfløtinga i Simoa tok slutt på 60-tallet. Da tok tømmerbilene over. Det blei en del svinn ved fløtinga. Noe blei ødelagt, eller mista underveis, og en god del sank til bunns. Det var ikke uvanlig at bunntømmer blei tatt opp og brukt ved bygging av hus. Særlig ved lensene kunne det ligge mye bunntømmer.

Livet i gata

Det var folksomt i Strandgata. Nesten alle hus hadde jo butikk eller annen virksomhet i 1. etg. De som dreiv butikken, bodde i 2. etg.

Folk kom for å handle eller ordne andre ærend fra Simostranda, Sigdal, Vestre Spone, Nykirke og Bingen med rutebil om det gikk, eller med hest, på sykkel eller spark. Få hadde bil. Bare de som trengte bil på grunn av sitt yrke, f.eks. leger og dyrleger, kunne kjøpe ny bil. Andre måtte kjøpe brukt, som det var få av. Restriksjon på kjøp av bil var den siste restriksjonen etter 2. verdenskrig. Den blei opphevet i 1960.

Rutebilene gikk opp og ned Sigdal flere ganger om dagen. Det fungerte bra. Åmot stasjon var utgangspunkt og endepunkt for rutebilene. Hyppige togavganger brakte reisende til Drammen, Hønefoss og videre.

Jernbanen fraktet det meste av varene som trengtes. Godshuset på stasjonen kunne være et livat sted. Det var ikke bare varer til fabrikk, verksteder og butikker, men også til bøndene. Det var levende dyr som kyllinger og grisunger som blei sendt i kasser med lufting. På 50-tallet kom det mange «gråtasser» med toget.

Virksomheter som trengte mye arbeidskraft, var Embretsfoss, Spongo (svampefabrikk), Røste lampefabrikk og Engebretsen metallstøperi. Når arbeidstiden begynte, eller var slutt, var det en strøm av arbeidsfolk gjennom gata, på sykkel, spark eller til fots.

Ungene i gata var mye sammen. Alle måtte nok hjelpe til en del hjemme, men de fleste hadde noe fri. På vinteren var det ski, hoppbakke med elva som slette, skøyter eller spark på isen. Veiene var fine for spark og kjelke. Det var ikke så mange bilene, brøytinga var ikke så god og det var sjelden det blei strødd.

Gata fikk asfaltdekke rundt midten av 50-tallet, fram til da var det grusdekke. Det krevde stor innsats av veivokterne. Jeg husker ennå at de sykla rundt med spaden bindi fast på sykkelen for å jevne til så godt det lot seg gjøre.

På sommeren var å kaste på stikka, slå ball, sykle og bade kjære aktiviteter. Det blei bada fra lensa ved Samvirkelaget for de som kunne svømme, på Sand (Blåfarveværket) og i Drammenselva (Storelva) nedenfor lampefabrikken. Husene i Strandgata som lå ned mot elva, brukte elva som vaske- og skylleplass for klesvasken. De hadde bryggepanne til å varme vannet i, den blei gjerne brukt av flere. De hadde en flåte som de kunne stå på når klærne skulle skylles. Vannet i elva var reint. – Å fiske i elva var en kjær aktivitet for mange.

På 50-tallet var Strandgata ei grønn gate. Det var trær langs gata. Ved husene var det en hage eller grasbakke og blomster. De fleste hadde en potetåker og litt grønsaker. Mange hadde en gris om sommeren, og kanskje noen høner eller kaniner. Mødrene var stort sett hjemme. Få damer var i fast jobb. De kunne ha noen små jobber av og til, som skogplanting, vasking, søm, noen kjøpte seg strikkemaske og strikket for andre. Vi tiltalte mødrene i gata med fru.

Nederst i gata lå Brevik bru. Ved avkjøringa fra gata sto en veiviser på et støpt, trekanta fundament. På den var det anvist: Eggedal 60, Haugfoss 2,5, Drammen og Bingen. Etter hvert som bilene blei lengre, blei det veldig trangt for bilene å komme inn på brua. Veiviseren blei fjerna på slutten av 60-tallet. Ved veiviseren kunne det være mange, lange samtaler mellom barn og unge, sittende på sykkelen og med en fot på fundamentet. De dristigste av guttene forserte brua oppe på den buede jernkonstruksjonen på sidene. Det var ikke ufarlig, men jeg kan ikke huske at det skjedde noen uhell.

Brevik bru blei rivi i 2005, og erstatta av ei ny og breiere bru.

Aage Hansen:

Modum private realskole 1918–19

*Margrethe Christensen var bestyrer i 27 år.
Et nostalgisk tilbakeblikk*

Modum private realskole.

Foto: *Modums historie*

Modum private realskole avsluttet sitt første skoleår vinteren 1918-19, altså for 100 år siden. Et par år før det hadde foreldre på Vikersund, som ville gi sine barn videre utdannelse, foreslått at den måtte gis i Vikersund. Da skoleåret begynte, hadde man dannet en komité, som samlet inn den nødvendige kapital kr 5750 og ansatt lærere.

Det første styret besto av sogneprest Amlund, kjøpmann Grøterud og gårdbruker Kaggestad. I tillegg var det 26 bidragsytere. Et aksjeselskap eide skolen, som fikk navnet Modum private middelskole. Adjunkt Margrete Christiansen var med fra første stund, og i 1920 ble hun skolens bestyrer. Skolen hadde først lokaler i Drammen Meieris gård i Vikersund, men i 1932 kjøpte skolen eget hus. Det var to faste bidragsytere, staten og Modum Sparebank. I flere år fikk skolen bidrag fra Drammenselvrens papirfabrikker og Sveaas' legat.

Ved lov av 1935 ble realskolen opprettet og middelskolen nedlagt. På Vikersund skjedde det i 1938.

Navnet ble da Modum private realskole. Sammen med realskolen ble engelsk innført i byfolkeskolen, men ikke på landsbygda. Der måtte man ta forkurs i engelsk før opptak i realskolen. Da jeg begynte i 7. klasse, startet jeg på engelskkurs to ettermiddager i uken på realskolen. Det var flere kursdeltakere enn skolen kunne ta i mot som elever, så opptaksprøver i engelsk og norsk var nødvendig. I 1940 ble det opprettet gymnasieklasser for de to første årene, slik at man bare måtte ta det siste året i Drammen eller Hønefoss. Realskolen fikk eksamensrett i 1941.

Da Modum private realskole rundet 25 år i 1943, skrev jeg som fersk gymnasiast, et referat i Buskeruds Blad om den storslåtte jubileumsfeiringen på Modum Bad. Alene de vakre salongene i seg selv, med islett av gammel kultur, skapte feststemning. Alle tidligere og daværende elever samt de sistes foreldre og representanter fra Ringerike høyere allmennskole var invitert. Omkring 400 gjester hadde tatt plass da herr Sundhaugen ønsket velkommen.

Lektor Hauge fremførte en prolog og Katrine Simonsen ga en beretning om skolens virksomhet gjennom årene. Styreformannen, ingeniør Blyberg, talte om viktigheten av å ha en høyere skole i bygda og rettet en varm takk til lærerne, spesielt til Margrethe Christensen for hennes innsats som bestyrer gjennom 27 år. «Skolens og frk. Christensens navn er knyttet uløselig sammen. Ingen kan nevne det ene uten også å minnes det annet», sa han til slutt.

Lektor Weyergang Nilsen talte til elevene og nevnte at skolen like mye skulle være en oppdragelsesanstalt som en kunnskapskilde, og at selve karakteren som man ervervet seg, var like mye verd som eksamensresultatene. Sverre Therkelsen talte på vegne av elevene, og Margrethe Dahl overrakte en pengegave til bestyreren, innsamlet på skolen. Rektor Fonnum ved Ringerike høyere allmennskole sa at privatistene fra Modum som avla eksamen ved skolen, hadde vært dyktige, et bevis på utmerket undervisning. Margrethe Christensen grep så ordet og sa bl.a.: «Jeg må få takke for de ufortjent rosende ord jeg har fått. Det er ikke noe ualminnelig at man holder seg til og går inn for det man er glad i». Lærer Lauritz Kronen takket for maten, den eneste talen på landsmål. Han var i mange år leder for Modum Mållag, som eksisterte fra 1912 til 1975. Takketalen var rosverdig, full av humor og fremført på meget vakkert landsmål. Til slutt sa han: «Maten var god, men ikkje feit. Eg vonar han vert feitare neste gong».

Skolen hadde dyktige lærere og resultatene var gode, og det fikk allmenheten vite. Ved slutten av hvert skoleår lot bestyreren hovedkarakteren til alle elevene kunngjøres i Buskeruds Blad sammen med navnene på de elevene som rykket opp til neste klassetrinn. Margrethe Christensen underviste klassen i matematikk og religion. Hun hadde stor faglig kompetanse og en naturlig autoritet som det sto respekt av. Udisiplinerte bråkmakere ble satt på plass. Gerda Kure var en ypperlig tysklærer og inspirerte oss til å lære utenat flere av de tyske klassikers skjønneste dikt. Arthur Weyergang Nilsen var vår klasseforstander og hadde fagene norsk, historie og gymnastikk. Han var en stor pedagog og var sterkt opptatt av vår fysiske fostring. En vinter hadde klassen en skitur fra Geithus over Øståsen til Drammen, en 3 mils tur gjennom vakre landskaper. Det var godt vær og fint skiføre, men det var nok en lettelse at de siste kilometrene ned til Drammen var slake utforløyper. Tilbakereisen til Modum foregikk med tog i egen kupe. Vi var slitne, men fornøyde, og humøret og stemningen var strålende etter en minnerik dag. Det ble holdt både langrenn og hopprenn, og vi spilte fotball mot Øvre Eiker høyere skole på Hokksund. Weyergang Nilsen avsluttet sin karriere som rektor ved Oslo Katedralskole

Etter initiativ fra bestyreren lyktes det å få leid lokaler i et nabohus slik at vår klasse, som den eneste, kunne fullføre gymnasiet på Vikersund. Det mest

Margrethe Christensen, som var bestyrer ved realskolen i 27 år.

Foto: Modums historie

anstrengende i skoletiden var å tilbakelegge de fem kilometrene (fra Jelstad) til bussen i Geithus på vintertiden. Det var ingen bilvei, kun små kjerreveier og stier, opp og ned bratte bakker til gården Graven, hvor en smal hengebro førte over Snarumselven til Gravfoss. Krigsvintrene var snerike og kalde. Da jeg måtte gå hjemmefra ved 7-tiden, var jeg som regel først ute og måtte ofte vasse i sne til knærne. Det var lange kuldeperioder. I februar 1943 ble det målt 35 minusgrader ved Gravfoss. Da bussen kunne være forsinket på grunn av drivstoffvansker, fikk vi bruke gymnastikksalen på Stalsberg skole som venterom. I sommerhalvåret syklet jeg som regel tur-retur Vikersund, en strekning på 20 kilometer. Selv om skoleveien kunne være strabasios, ga den mye mosjon og frisk luft og bidro til god helse.

Våren 1946 tok vi examen artium. Jeg var den eneste fra den opprinnelige klassen som begynte i 1941. Av de øvrige hadde tre realskoleeksamen og en eksamen fra middelskolen. I siste skoleåret hadde vi Tormod Skagestad som norsklærer. Han ble senere sjef på Det norske teatret. Ved siden av å terpe gam-

melnorsk fikk vi også høre dikt fra hans første samling «Om fjellprofilen ligg ei gullrand spent». Aldersforskjellen var ikke stor, og guttene var flere ganger på hans hybel hvor interessante temaer ble diskutert. Et av dem var det evig kvinnelige. Skriftlig eksamen ble holdt i Vikersund, men i alle muntlige fag og gymnastikk måtte vi ta eksamen ved Ringerike høyere allmennskole i Hønefoss. En gang holdt det på å gå galt. Sykkelen punkterte etter en kilometer, og jeg måtte løpe de neste fire, men jeg var i god form og nådde stasjonen et par minutter før toget.

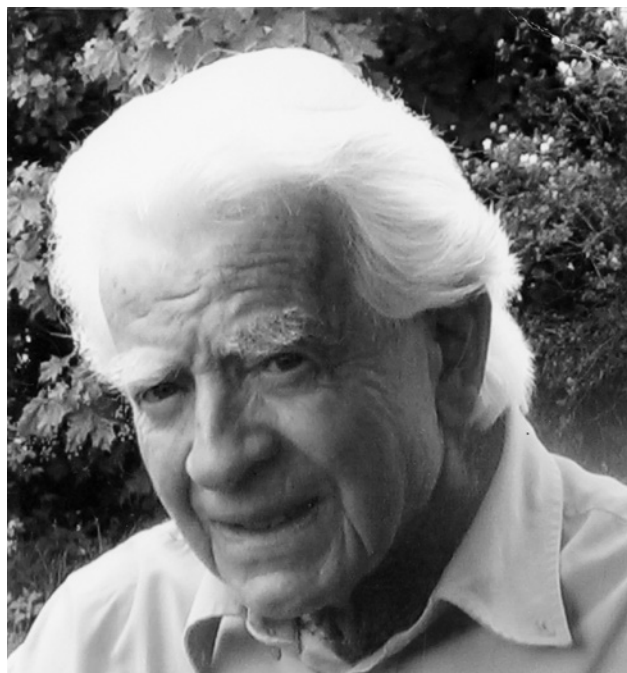
Det var en stor fordel at man kunne fullføre gymnasen på Vikersund. Den viktige bakgrunnen var at skolen i det hele tatt overlevde de harde trettiårene. Da var det arbeidsløshet, tvangsauksjoner og sirup på maten. Skolens økonomi var så vanskelig at selve eksistensen var truet. Men ved stort måtehold og effektivisering førte bestyreren skolen trygt gjennom krisen. For Margrethe Christensen var arbeidet med skolen en livsgjerning hun ofret all sin energi på. I historien om den høyere skole på Modum vil hennes navn lyse med gullskrift.

Et nostalgisk tilbakeblikk vil også berøre hendelser utenom skolelivet. Krigen i Norge sluttet under engelskkurset. Det var ingen krigshandlinger i Vestre Spone, men noen hadde sett luftkampen over Øståsen, da et engelsk fly ble skutt ned over Lier. Min onkel, fenrik Aslak Hansen, deltok i kampene ved Narvik. Han var også med i gjenerobringen av byen, Hitlers første krigsnederlag. Han var mektig imponert over de polske og franske soldaters formidaable innsats. De slåss med et fanatisk heltemot. Han hadde hørt at en polakk hadde fanget en håndgranat og kastet den tilbake.

Under okkupasjonen var det forbud mot offentlig dans. Et lite lysglimt i mørket var Furumo Sommerteater, som serverte god underholdning. Jeg besøkte teateret da Leif Juster opptrådte. Det var en glitrende forestilling. Velkomsttalen ble holdt av lærer Andreas Knive, som også var en glimrende konferansier. Jeg har ingen kilder utenom hukommelsen, men jeg mener at lærer Knive var en av ildsjelene bak hele arrangementet, og at overskuddet gikk til sosial hjelp. Etter krigen ble Andreas Knive ordfører i Modum.

Det var idrettsstreik under okkupasjonen som protest mot nazimyndighetenes inngripen, men det ble holdt illegale konkurranser. I 1942 ble det holdt hopprenn i Eikabakken på Sysle. Jeg kom ut høyt, og lengden, 37 meter, er min rekord. Jeg hoppet bedre med piggsko enn på ski. På Vestre Spone var det i 1943 løpsstevne med deltakelse fra hele distriktet. Et foto fra et av løpene er gjengitt i «Så vi vant vår rett. Frihetskampen 1940-45».

På Ramfoss ble det i 1944 avholdt et stevne med flere øvelser og med deltakere fra hele Buskerud. Der ble jeg kjent med Torleiv Kronen fra Vikersund og med Svein Lien fra Kongsberg. Jeg løp 100 meter i samme heat som Kronen. Han var en av fylkets beste

Forfatteren 80 år.

Foto: Budstikka

mangekjempere før krigen. Kronen var lektor ved Larvik gymnas. Jeg hadde lest hans hovedoppgave i norsk, en biografi over maleren Christian Skredsvig. Den var skrevet på landsmål. Det overrasket meg, for jeg hørte aldri et landsmålsord fra hans munn. Det var vel gjort til ære for hans far, den ivrige målmannen Lauritz Kronen. En fin gest. Kronen fikk i 1985 en høy fransk utmerkelse. Han ble utnevnt til offiser i «Palme Academique» for sin avhandling om fransk innflytelse på norsk kulturliv. Vi møttes tilfeldig i 1995. Han husket godt Ramfoss-stevnet for over 50 år siden. Torleiv Kronen døde i 2006, nær 96 år gammel.

Svein Lien konkurrerte jeg med i lengdesprang. Våre bestenoteringer var noe over 6,50 meter. Jeg traff han igjen i Holmenkollen i 1950. Da var han en kjent skihopper. Året før hadde han vunnet hopprennet i Lahti. Jeg ønsket å hilse på Birger Ruud, og det ble ordnet. Jeg sa til hoppkongen at det beste jeg hadde sett han prestere, var i Mælumbakken i 1939. Trygve Røste ledet etter et fint førstehopp, men Birger Ruuds lange, elegante annet hopp ser jeg ennå for meg.

Den siste krigsvinteren ble russiske sivilfanger innlosjert på lokalet Gimle på Vestre Spone for å hugge tømmer til militært bruk. Kommandanten som tilhørte organisasjonen Todt, rekvirerte rom hos Magnus og Randi Jelstad. Ingen av disse stedene hadde telefon, så telefonen på gården hvor jeg vokste opp, måtte stilles til disposisjon. Kommandanten var sympatisk. Han behandlet sine fanger som en ansvarlig og omsorgsfull arbeidsgiver. Jeg likte å snakke tysk, og jeg ble invitert til hans leilighet for å høre på BBC's

Klassen som avla eksamen i Vikersund 1946: Aage Hansen, Lillian Lorentzen (Grepne), Rolf Ravnsborg, Ingeborg Rishovd (Næss), og Tore Øhren.

Foto: Gerda Kure

nyhetssending på norsk kl 00.20. Jeg oversatte det viktigste til tysk. Våre nattlige møter ga oss begge en ajourføring av de alliertes syn på krigsutviklingen. To trekk ved russerne gjorde inntrykk, deres fingerferdighet og deres stemmeprakt. Av trevirke og annet tilfang laget de vakre gjenstander som nærmet seg brukskunst. Når fire-fem russere vandret syngende til Gimle etter gårdsbesøk, hørtes det som et stort mannskor.

Jeg fikk en russisk venn som het Pjotr Pevunov. Han var på min alder og snakket godt tysk. Han besøkte oss ofte, og vi gikk turer sammen. En gang gikk vi til Haugfossen. Fossen var enorm etter voldsomme regnskyll, vakker og skremmende. Pjotr var også med på møter med annen ungdom hvor det var

dans og moro. Han var hjemme hos oss 9. mai og hørte fredsfeiringen i Moskva på radio. På tilbaketurten til Sovjet fikk han sendt hilsener til meg, men så var det slutt. Sivilfangene var jo patrioter, men de var tvangsdeportert. Ved hjemkomsten ble de betraktet som overløpere og behandlet deretter.

Med det avslutter jeg mitt tilbakeblikk over min skolegang i fredstid og krigstid.

KILDER

Katrine Simonsen: *Beretning om skolens virksomhet i 25 år*

Aage Hansen: Referat fra skolens 25-årsjubileumsfeiring

Modums leksikon

Egne notater og erindringer

Barndom og naboskap

Jeg vokste opp på Gulsrud, ca en mil fra Vikersund. En mer spesifikk angivelse er ikke nødvendig, fordi det er fire «retninger» på Østmodum. Det er «innover» mot Sylling, «Utover» mot Vikersund, «Oppover» og «Nedover», de to siste er selvforklarende. Det meste av bebyggelse ligger langs «storveien», som egentlig ikke er så stor, men for drøye 50 år siden, svarte den til navnet.

Vi var en familie på fire, mamma, pappa, storesøster Turid og meg. I tillegg var det farmor som bodde i første etasje. Slike generasjonsboliger var vanlige den gangen, og farmor var en fast middagsgjest i andre etasje. Som «bidrag» til måltidet insisterte hun på å ta oppvasken. Den ordningen fungerte bra helt til hun ble eldre og fikk svekket syn. Da var det ikke uvanlig å finne gaffler med enkel sporing tilbake til gårsdagens middag. Ingen hadde hjerte til å fortelle den svaksynte oppvaskeren at hun burde overlate jobben til mer skarpsynte etterkommere. Løsningen ble å investere i oppvaskemaskin, sannsynligvis en av de første på Østmodum.

Naboene var enten bønder eller jobbet hos oss. Pappa drev en middels stor virksomhet innen møbel og trevare og sysselsatte på det meste 15–16 mann. Jeg skriver mann med overlegg, kvinner var hjemme og passet barn og hjem.

Mamma var hjemmeværende husmor og hadde full kontroll på hva avkommet drev med. Det var selvfølgelig litt frustrerende for en ung mann som hadde kreative gener fra farsiden. Mamma oppfattet «alt» som potensielt farlig. Jeg nevner noen eksempler: «Bygge flåte av drivtømmer så snart isen var gått», «Sykle på storveien», «Slå badminton i storveien», «Kjøre truck og traktor sorm 7–8 åring». Pappa derimot, lot meg prøve under tilsyn, og da det gikk bra, var aktiviteten «godkjent». Som 10-åring hadde jeg ansvaret for snørydding med traktor og truck-kjøring fra kalllager og inn i fabrikk.

En populær sommeraktivitet var å leke cowboy og indianer. Det foregikk i havnehagen til naboen.

Problemet var bare at «gamlefrua» på gården var overbevist om at vi tråkket ned gresset for kuene. Det var sikkert riktig at vi i årenes løp tråkket ned noen gress-strå, men i motsetning til kuene som lå og tygde drøv i solskinet midt på enga, tilbrakte vi våre timer inne under trærne, og der var det ikke et grønt strå. Spørsmålet ble da, hvem gjorde mest skade på enga, et par gutteføtter størrelse 40 som bar eierens matchvekt på ca 45 kg, eller ei rødkolle på 400 kg som lå og tygde drøv midt i matfatet. Konklusjonen gir seg selv, og det var sannsynligvis derfor pappa lot «nåde gå for rett» da gamlefruen troppet opp på kvelden og forlangte at de skyldige i nedtrækking av ca 2500 gresstrå ble straffet.

Kommet forbi gressgangen (og gamlefruen) lå en vidunderlig verden åpen for oss. Det var en jungel av løvtrær, som vokste som de ville. Midt inne i urskogen lå det ei lita slette, og midt på denne sletta sto det en diger «askekall». (Det er en ask som har fått grenene kappet mange ganger, for at avkappet skulle brukes til krøtterfor.) Askekallen passet ypperlig som «totempel». Siouxindianerne hadde etablert leir rundt denne, og alt var klappet og klart til cowboyenes angrep. Da de slo til, viste det seg at indianerne var tallmessig overlegne, og dessuten større og sterkere enn cowboyene. Den minste av dem ble surret fast til totempelen. Deretter la vi på sprang, for det nærmet seg middagstid. Først ved leggetid kom jeg til å tenke på stakkaren som sannsynligvis ville hjem. Jeg for på dør, og selv om det mørknet, fant jeg en stakkars, forkommen, sulten og strigråtende lekekamerat på «totemplassen». (Han var mørkeredd også, viste det seg.) Skal si han fikk fart på bena der han flyktet fra den lokale sioux-høvdingen.

Denne episoden gikk IKKE upåaktet hen, og Høvding «Sitting Bull» måtte love bot og bedring, samt at det aldri skulle bindes blekansikter til totempelen mer. Det holdt jeg ei ukes tid, men det skal sies at jeg passet på å løslate fangen til middag

Birger Hammerstad:

Plakatkunst 1957

Plakat: Vikersund ungdomskorps.

Vikersund ungdomskorps skulle høsten 1957 avslutte sesongen med en stor konsert- og underholdningskveld i kinolokalet i Vikersund 30. november. Vanligvis består slike konserter i at korpset har en egen avdeling avløst av en avdeling med gjester. Som gjester valgte man gjerne en eller flere som hadde markert seg i det siste. Hvem skulle man nå invitere?

Høsten 1957 var det en begivenhet som overskygget det meste, nemlig oppskytingen av den sovjetiske satelitten «Sputnik» den 4. oktober. Hvorfor ikke

invitere et orkester fra satelitten som gjester. Man diktet opp et firemannsorkester, «Sputnik-kameratene», som hadde dirigenten «Knideridebiatsjo».

Tegneren og designeren Birger Hammerstad utformet en plakat som vakte stor oppmerksomhet og gjorde folk nysgjerrige.

Hvem var «Sputnik-kameratene? Hvem var dirigenten Knideridebiatsjo? Det var opplagt et oppdiktet band og en oppdiktet dirigent, men hvem var de? (Innledning ved Asbjørn Lind.)

Terje Røste:

Skibakker i Søndre Modum og hoppmiljøet der

Skihistorikeren Thor Gotaas har skildret hoppmiljøet i Norge og overgangen fra folkesport til en høyst spesialisert idrett for de få i boken «Før og etter Wirkola» (Referanse 1). I boken filosoferer han en del over hva som egentlig skjedde med hoppporten. Før 1960 var det ikke så spesialisert utstyr. De støvlene man brukte til å gå på ski med, brukte man også til å hoppe med. Mange barn fant glede i å hoppe med løypeski fordi det var kandaharbindinger som kunne brukes til å gå med når stroppen var festet på utsiden av tåjernet, og til hopp og slalåm dersom man festet stroppet til en stroppholder på siden av skiene.

I 50-årene hadde de fleste familiene med barn som var glad i skihopp, råd til et par Hovde hoppski. Strekkbukse og skistøvler ble brukt i det daglige. De fleste bakkene var under 30 meter. Mange hadde derfor gode nok ferdigheter til å beherske et skihopp i en slik bakke. Skihopp hadde en solid plass som folkeidrett i Modum fra 30-årene og frem til ca. 1960. Det er denne tidsepoken vi skal konsentrere oss om. Det var et utall av skibakker og skirenn med mange deltakere i nesten alle aldersklasser.

Senere var det en oppblomstring i 70–80-årene. Mange gode løpere brukte Rypåsbakken på Nordbråten. Arne Oddvar Fidjestøl, Ole Bjørnsen og Arne Gulbrandsen var blant de mange ildsjelene.

Thure Lund har laget en imponerende oversikt over skibakker i Modum i *Gamle Modum* 1997. Han lister opp skibakker med bakkerekorder fra den minste på 15 m til Vikersundbakken, den gang 194 m (Referanse 2). Videre har Andreas Øvergaard skrevet om Mælumbakken (1938–1951) tilhørende Åmot idrettsforening i *Gamle Modum* fra 2006 (Referanse 3).

Jeg var selv en del av guttehoffmiljøet fra 1949 til slutten av 50-årene. I tillegg var min far Trygve Røste og mine onkler Odd og Walter Røste aktive skihoppere både før og etter 2. verdenskrig. Min far var også skidommer og var med i styret i Norges Skiforbund i 60-årene. Jeg var mye sammen med ham i skirenn i gutteårene, og senere i eliterenn i 60-årene i skibakker rundt om på Østlandet. I alt ga dette mange inntrykk som sitter i hukommelsen den dag i dag.

Jeg har valgt å fokusere på skibakkene i søndre Modum og Geithus samt skirennene og miljøet i disse. Mælumbakken, Gustadbakken og Vikersundbakken er nevnt, men det vises til andre artikler (re-

Gunnar Evje.

Foto: Terje Røste

ranse 1, referanse 2) om disse mest kjente skibakkene i Modum. Når det gjelder de mange bakkene nord i bygda, er ikke disse omtalt da dette blir for omfattende. Det er et håp at andre som kjenner dette, kan bli inspirert av denne artikkelen til å skrive tilsvarende om bakkene nord i Modum.

Jeg har hatt gleden av samtaler med Gunnar Evje (94), som har fortalt det han husker om de mange skibakkene. Jeg har også snakket med Frank Røste (90), som kjente til hoppbakkene og hoppmiljøet på Haugfoss. Videre har jeg snakket med Ingar Hellerud (81), som kjente hoppmiljøet og skibakkene som ble brukt av Vestre Spone IF. Når det gjelder den siste skibakken på Åmot som var i bruk, nemlig Rypåsbakken, har jeg snakket med Gudmund Berg (86) og Ole Gunnar Fidjestøl.

I beskrivelsene av bakkene fletter jeg også inn noen personlige minner.

Figur 1.
Skibakkene
på Haugfoss
og Åmot

Skibakkene i Søndre Modum

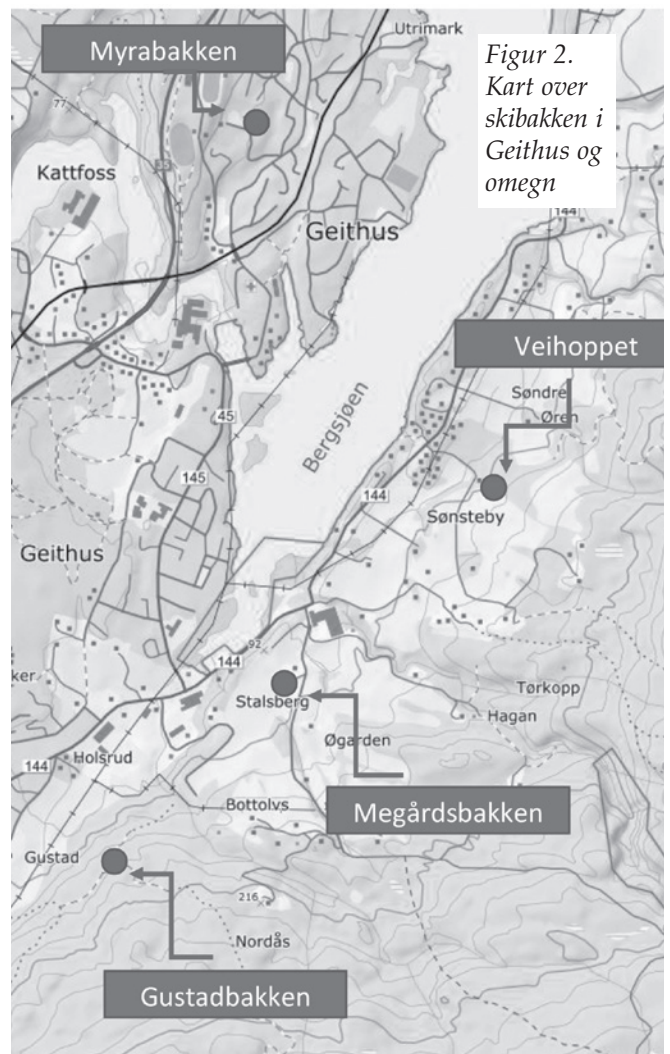
Skibakkene i Søndre Modum er inndelt i områdene tilhørende de ulike idrettsforeningene: Simostranda, Haugfoss, Åmot, Geithus og Vestre Spone. Skibakkene er plottet på kart fra Kartverket. Deretter vil de enkelte bakkene bli beskrevet. På kartene i Figur 1, Figur 2 og Figur 3 er skibakkenes beliggenhet plottet inn.

Haugkollen og Haugfossbakken lå under Haugfoss IF. Mælumbakken, Kongskollen og Sundbybakken lå under Åmot IF. Buskerudbakken ble brukt av studentene ved landbruksskolen og de som bodde der omkring. De andre bakkene var mer å regne som grendebakker som ble satt istand av de som brukte bakkene til lek og trening. Istandsetting eller «brøyting» av grendebakkene var alltid utført på dugnad. Bakkene som lå under foreningene ble satt istand med dugnad i foreningen og da oftest foran et skirenn.

I Gustadbakken, Myrabakken, Megårdsbakken og Vei hoppet arrangerte Geithus IL skirenn både landsrenn, kretsrenn og klubbrenn.

I Mobakken arrangerte Vestre Spone IF skirenn.

Simostranda IL arrangerte skirenn i Gunnerudbakken, og i Thingelstادتjern-bakken ble det arrangert renn av Strand Jæger & Fiskeforening. Hver av bakkene har sin historie, og disse vil bli gjennomgått i det følgende.

Figur 2.
Kart over
skibakken i
Geithus og
omegn

SIMOSTRANDA

Gunnerudbakken

Gunnerudbakken lå på jordet til gården Gunnerud på Simostranda. Her var det naturlig overrenn og skihopp. Bakken kunne tåle hopp på bortimot 25 meter. Det ble arrangert kretsrenn for gutter her i mange år. Det var 4 klasser: Under 11 år, 11–12 år, 13–14 år og 15–16 år.

Guttehopperne i Åmot IF møttes på Bårudskolen for å melde seg på skirenn, som oftest i Modum og omegn skikrets. Så kom søndag morgen en dag i januar. Gradestokken viser mellom 25 og 30 kalde grader, og jeg skulle til Gunnerudbakken i skirenn. Mutter'n og fatter'n diskuterte seg i mellom om de skulle sende gutten ut av huset. På Simostranda er det under 30, sa fatter'n. Det endte med at jeg dro med en ryggsekk med ekstra klær, og mange utgaver av «Busken» til å stå på under venting. En av dem var pakket rundt termosene med varm kakao i. En solid niste med eggeskiver lå også der.

Vinnord bilruter hadde en liten buss med tre seterader som kjørte guttene fra Åmot IF til skirenn. Leder for troppen var feier Amundsen, som så etter at alle guttene hadde det bra. På Gunnerudjordene var det kaldt. Snart var det min tur til å hoppe. Da var det å vrenge av seg jakka i siste liten og finne sin plass i hoppkøen i overrennet. I overrennet på veg mot hoppet, kjente jeg den iskalde luften trenge gjennom ull-

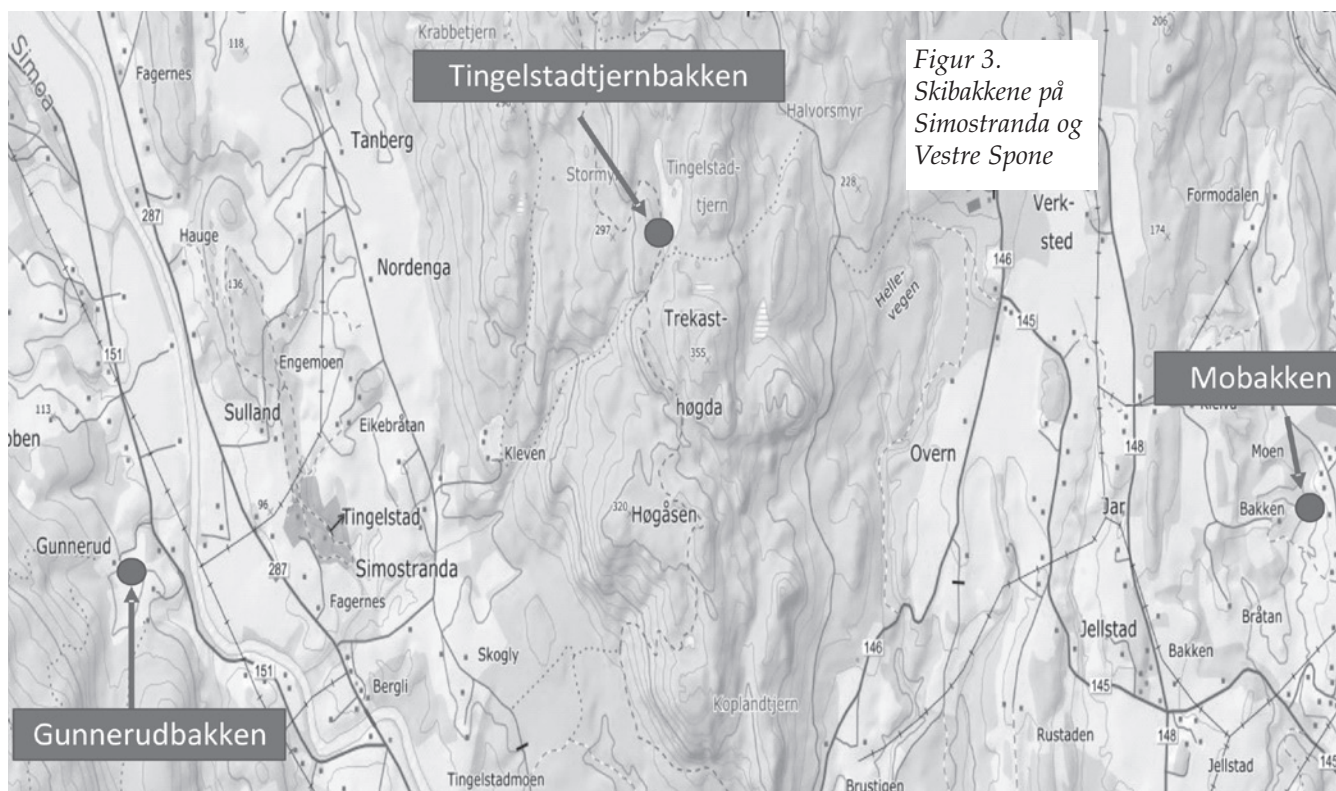
genseren, bomullskjorte og langarmet bomullstrøye. Men da jeg nærmet meg hoppkanten, var fokus fullt og helt på hoppkanten og det som måtte skje der for et vellykket hopp. Etter skirenn møttes dommerne på en av gårdene for å foreta utregning og lage premielister. Utregningene tok tid, men resultatene ble klare slik at de kunne komme i «Busken» eller «Fremtiden», helst mandag. I avisa kunne jeg lese at det ble en 5. plass. En liten teskje av sølv kom i posten en uke senere.

VESTRE SPONE

Mobakken

Ingar Hellerud forteller om Mobakken:

Det startet i 30-årene med hopprenn der. Hopplengdene var maks 25 m. Det var naturlig overrenn og snøhopp. Hvert år var det kretsrenn der for gutter opp til 16 år. Etter krigen ble det i noen år arrangert konkurranse mellom de 4 klubbene Vestre Spone IF, Nedre Sigdal IF, Haugfoss IF og Simostranda IL. Haugfoss IF gikk ut etter noen år, og Moingen IL kom inn. Det ble konkurrert i hopp, langrenn og kombinert. Konkurransen gikk på omgang i Mobakken, Bråtabakken i Nedre Sigdal og Gunnerudbakken på Simostranda. Disse skirennene fortsatte helt til ut i 80-årene.

Figur 3.
Skibakkene på
Simostranda og
Vestre Spone

Fra et guttehoffrenn i Mobakken i 1962.

Foto: Utlånt av Ingar Hellerud

Tingelstادتjernbakken

Denne bakken lå ved Tingelstادتjernet i Skuterudåsen på vestsiden av tjernet. Det var naturlig overrenn, snøhopp og unnarenn mot tjernet. Ingar Hellerud forteller om denne bakken:

Fra ca. 1930 og utover ble det arrangert hopprenn der. Det var alltid på vårparten, og folk tok seg dit til fots eller på ski. Isen på tjernet var sletta i bakken. Rennet var populært, og det var mange deltakere. Deltakerne var for det meste fra Åmot, Haugfoss, Sysle og Vestre Sponne. Arrangør av rennet var Strand Jæger & Fiskeforening. Anders Martinsen fra Strandgaten i Åmot dro med seg en kjelke med varer. Ved hjelp av

Dette fotografiet er tatt i 1935 og utlånt av Ingar Hellerud. På bildet fra venstre er: Ottar Hellerud, Tormod Skyliholt og Leif Hellerud.

Foto: Utlånt av Ingar Hellerud

primus ble det servert varm buljong og pølser ute på isen. Det var et hus like ved bakken, og der ble det servert kaffe, wienerbrød og vafler. Kaffen kostet 10 øre koppen. Fra kjøkkenet var det en luke inn i stua der gjestene kunne nyte godsakene. Begivenheten og de fristelser som arrangementet bød på, trakk alltid mange tilskuere. På den tiden var det bosetting på flere av plassene der, og huset der serveringen foregikk, ble senere flyttet til Butjern i 40-årene, og fungerte siden som hytte for Jæger- og fiskeforeningen.

Frank Røste ved Haugfossen ved Greteplassen. Han forteller at på nord og østsiden av Simoa og Haugfossen ved Blaafarøeværket var det mange skibakker både i de bratte jordene der og i dalene på nordsiden.

Foto: Terje Røste

HAUGFOSS IF

Haugkollen

Haugkollen lå i en av de små sidedalene på nordsiden av Haugfossen. For å komme dit må en passere Greteplassen og gå inn i sidedalen som ender opp mot den brå svingen på vegen opp til Overngårdene.

Frank Røste forteller:

Jeg mener bakken ble laget rett etter krigen i 1945–46. Bakkerekorden var på ca. 50 meter. Det var et lite stillas og ei bru over Overnbekken. Jeg husker jeg hoppet 50 meter der, men jeg slo gjennom og falt.

Gjennomslag er et meget kjent fenomen i de mange selvpreparerte bakkene rundt om i bygdene. Utgangspunktet var at bakkene ble «brøytet», som det het, ved at man trakk overrenn og unnarenn med skiene etter snøfall. Om det ikke var trehopp, ble det laget et snøhopp. Unnarennnet så tilsynelatende fint ut, men snøen under tråkkelaget var løst. Det var ikke noe problem med et kort hopp, men med et langt hopp

Bilde av Haugkollen fra vinteren 1947.

Foto: Utlånt av Frank Røste

med god høyde og landing nær overgangen, forsvant skiene gjennom det løse snølaget. Bena ble stående fast, og det ble et brutalt møte med bakken. De erfarne skiløperne beordret derfor alltid beintrækking av unnarennene før en trakk med ski. At man kviet seg, var naturlig. Beintrækking av f. eks unnarennene av Mælumbakken var en voksen jobb, men det måtte til.

Ludvig Presterud satte opp en fin pokal for beste skihopper fra Haugfoss. Min bror Leif vant den 3 ganger, sier Frank. Hoppere fra andre foreninger som hoppet bedre, måtte nøye seg med ordinær premie som ikke nådde samme prakt som pokalen til Presterud. Det var ikke alle som satte pris på denne diskrimineringen. Det ble arrangert kretsrenn i Haugkollen flere år, men den ble nedlagt ca. 1955. Det var en leirdal, og trolig var det et ras som satte punktum for skibakken.

Haugfossbakken

På begynnelsen av 60-årene gjorde Norges skiforbund en rekke tiltak for å vinne tilbake hopphegemoniet som hoppnasjonen. Norge tapte for finnene og senere østtyskerne. I Modum var det på den tiden ingen bakker av størrelse mellom 40 meter og 70 meter. Kongskollen på 50–60 m hadde rast ut.

Spranget til Vikersundbakken ble stort. Min far, Trygve Røste, fant et bra bakke-emne i dalen rett nordvest for Haugfossen. Han hadde besøk av Per Thyness, som var skiforbundets representant for støtteordningen, og han gikk inn for bakken som var en fartsbakke og med riktig bakkeprofil på den tiden. Tanken var at den skulle passe for hoppere fra Simostranda, Vestre Spone, Åmot og kanskje Geithus idet biltransport for å trene var blitt vanlig. Det ble ingen suksess, det var for dårlig rekruttering. Hoppmiljøet i Modum tapte seg på den tiden der som mange andre steder. Bakken ble senere nedlagt og stillaset revet.

Skibakkene omkring Nymoen

Frank Røste forteller:

Det var flere skibakker ved Nymoen. De som var mest i bruk, var Svarstadløypa, Fossumløypa og Røstebakken. Fossumløypa lå rett ved Ny-Fossum opp mot Jernkorset som står der. Røstebakken hadde hopp rett over vegen til Setersberg rett etter krysset på Nymoen. Svarstadløypa lå på jordene der den bratte bakken fra Nymoen opp mot Setersberg starter. Disse bakkene ble brukt av lokale utøvere. Småbrukerlaget arrangerte hopprenn og såkalte «gubberenn» både i Røstebakken og Svarstadløypa. Fossumløypa ble brukt av Hunstadbråten-brødrene som bodde på Ny-Fossum, og selvsagt andre i nærheten. I disse bakkene hoppet man ca. 15 m, maks 20 m.

Einar Røste, sønnen til Frank, hopper i Svarstadløypa. Legg merke til det enkle utstyret. For en skiglede!

Foto: Utlånt av Frank Røste

ÅMOT

Mælumbakken

Mælumbakken er som nevnt behandlet inngående i en artikkel av Andreas Øvergaard i *Gamle Modum* 2006. Jeg tar med noen korte fakta om bakken. ÅIF begynte planleggingen av bakken i 1935. Den var ferdig i januar 1938, men da ble det ikke noe renn på grunn av snømangel. Åpningsrennet ble da 21. januar i 1939. Mesteparten av norgeseliten deltok med Birger Ruud i spissen. Etter krigen ble det arrangert internasjonale renn. I 1951 deltok finnen Paavo Korhonen i kombinertklassen. Han ble senere VM-gullvinner i Lahti 1958 i kombinert. Norgesmesteren i 1951 fra Sigdal, Erling Kroken, deltok også. Mælumbakken var iferd med å bli en betydningsfull skibakke, og ble på den tiden regnet som en storbakke. Bakkerekorden er 75,5 m satt av Arnold Kongsgård. Antakelig var stillaset i overrennet for dårlig konstruert, for snøvinteren 1951 gjorde at den raste sammen.

Trygve Røste, Åmot, i Mælumbakken i 1939.

Foto: Terje Røste

Mobakken på Nordbråtan

Denne bakken lå på jordene til venstre like etter at man tar av til Nordbråtanvegen. Det var et lite stillas og et trehopp der. Bakken ble satt istand av Ole Bjørnsen. Sønnen, Bjørn Ole, hoppet mye der. Bakkestørrelsen var på ca. 15 m. Bakken ble brukt til skole-skirenn for Buskerud skole.

Jeg kan huske at fatter'n hadde engasjert Hilmar Myhra til å instruere guttehopperne på Åmot i 50-årene. Dette foregikk i Mobakken. Hilmar Myhra var kjendis og en glimrende skihopper med bakkerekord i Vikersundbakken før krigen på 86 meter. Han ble skadet av et spark i hodet på fotballbanen og ble dels lammet i et ben. Det var stor stas at kjendisen spiste middag hjemme hos oss etter instruksjonen.

Rypåsbakken

I jubileumsberetningen til Åmot IF fra 1979 står det:

«Som følge av det oppsving hoppporten fikk i Åmot IF i 1969, meldte behovet seg for guttebakker for alvor. Det ble nedsatt en bakkekomité til å lokalisere, prosjektere og kalkulere to egnede guttebakker, en liten og en stor. Konklusjonen ble utbygging av daværende Rypåsbakken.»

I beretningen står det at kritisk punkt i bakkene var henholdsvis 15 og 35 meter. Bakkene ble bygget ut videre. Gudmund Berg kunne fortelle at det ble arrangert kretsrenn og distriktsrenn der med stor deltakelse. En av ildsjelene for utbygging av bakkene var Arne Oddvar Fidjestøl, faren til Ole Gunnar Fidjestøl. Sistnevnte ble verdensmester i skiflyvning i Oberstdorf i 1987. Gudmund forteller videre at Arne Oddvar fant opp et sinnrikt system for øyeblikkelig utregning av hoppøng slik at resultatet ble tilgjengelig 5–10 min etter at selve hopprennet var ferdig. Systemet var så bra at Norges skiforbund tok det i bruk en tid.

Foto av Rypåsbakken ca. 1970 hentet fra Åmot Ifs jubileumsskrift fra 1979. Bakkene ble senere utbedret til et moderne hoppanlegg.

Ildsjeler var Ole Bjørnsen og Arne Gulbrandsen. Sistnevnte var også leder i hoppgruppa. Disse sørget for et moderne anlegg med trapper, vinsj, dommertårn og oppholdsrom. Det var et stort oppsving i hoppporten på Åmot i den tiden med mange gode

hoppere. Det ble arrangert store renn med deltakelse av opptil 600 hoppere. Det var både kretsrenn, distriktsrenn og landsrenn. Ildsjelene ga seg på slutten av 80-årene, og dette førte til at anlegget etterhvert sto ubrukt og ble nedlagt. Bakkerekordene er henholdsvis ca. 25 m i den lille bakken og ca. 50 meter i den store bakken.

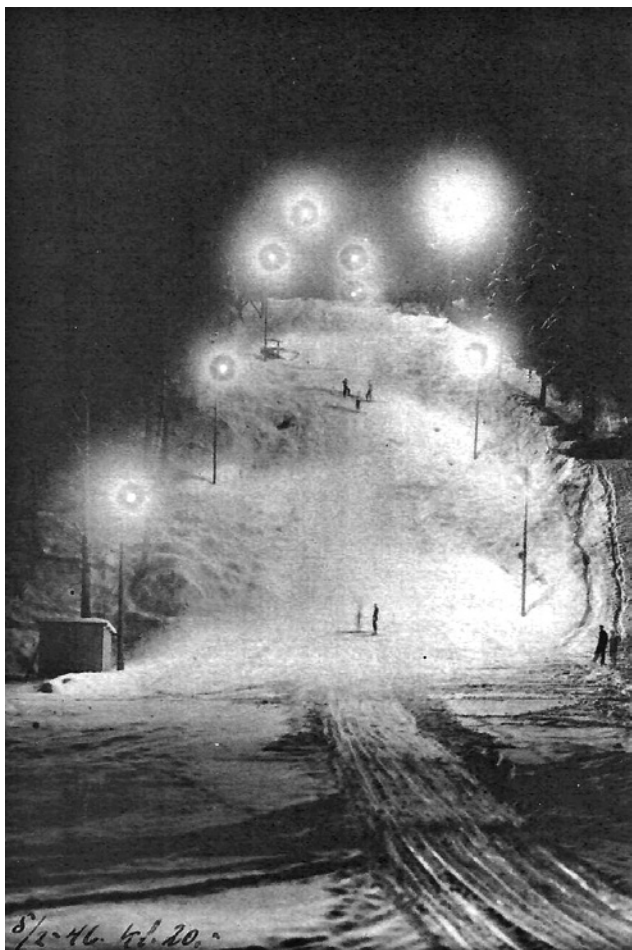
Kongskollen

Åmot AIL ble stiftet i 1935. Med dugnadsinnsats ble Kongskollen bygget ferdig med åpningsrenn i 1937 (Se referanse 5.) Gunnar Evje forteller at åpningsrennet ble vunnet av Magnus Løvstad, som satte bakker rekord på 57 m. Bakken gikk til ÅIF ved sammenslå-

Aftenhopprenn i flombelysning

arrangeres i Kongskollen lørdag 16. februar kl. 19.
Distriktets beste hoppere deltar. — Høyttaleranlegg i bakken.
Entre kr. 1,00. Barn 50 øre.
Etter rennet LØPERFEST med DANS i Folkets Hus. Entre kr. 2,00.
Åmot Idrettsforenings skigruppe.

Figur 4. Annonse i Fremtiden for aftenhopprenn i Kongskollen 16. februar 1946. Dagen etter var det hopprenn i Vikersundbakken.

Kongskollen i flomlys tatt 5. februar 1946.

Bildet er hentet fra Åmot Ifs jubileumsberetning 1979. (Referanse 6)

ingen av Åmot AIL og ÅIF den 3. mars 1940. Senere, etter krigen, ble bakkerekorden flyttet til 59 meter satt av Askerhopperen Leif Nygård. Gunnar hadde selv en 3. plass fra 1946. Bakken hadde et stort og høyt stillas. Videre ble det montert flomlys slik at man kunne arrangere kveldsrenn. Frank Røste og Odd Røste satte opp flomlys. Gunnar husker at Alf Skredsvik fra ÅIF vant 2 renn der. Det var også en mellomste Kongskollen der man hoppet ca. 30–35 m og i tillegg en liten bakke på ca. 20 m. Lørdag 16. februar 1946 ble det første kveldsrennet arrangert. Dette var dagen før hopprennet i Vikersundbakken. Det var gunstig å holde hopprenn lørdag kveld og samle hoppere fra distriktet, som også skulle være med i skirenn dagen etter. Da slapp man å konkurrere om de beste løperne. Legg merke til at det er løperfest med dans om kvelden. En kan undres om dette ville ha innvirkning på prestasjonen i Vikersundbakken dagen etter?

Aage Skredsvig fikk fulltreff i Aamots aftenhopprenn.

Åmot Idrettsforening har i vinter fått montert elektrisk lysanlegg i Kongskollen og lørdag ble det første renn i flomlys arrangert. Om lag 70 hoppere deltok.

Bakken besto prøven med glans og det var svært få fall. A-klassen ble vunnet av Victor Bunes, Gelthus, med Hakon Moen, Amot, hakk i hel. Sistnevnte hadde dagens lengste hopp på 51,5 m. Bakkerekorden er på 57,5 m. og holdes av Magnus Løvstad, Gelthus. I B-klassen ble det stor seier for Alf Skredsvig, Amot, som også ble dagens beste hopper. Han har hatt det med å falle i rennene i vinter, men denne gangen ble det fulltreffer, og særlig hans annet hopp var utmerket. Klubbkameratene Leif Røste og Gunnar Evje delte annenplassen.

I B-klassen deltok også en hopper fra Sulltjelma, Kåre Eriksen fra Malm. Han besatte 6. plassen og kan være vel fornøyd med sin innsats ukjent som han er med renn i flomlys.

Arrangementet ble som vanlig når Åmot IF står for det, hurtig og greit avviklet. Frammetet av tilskuere var godt.

Premielisten ble:

Kl. A. 20–35 år:

1 Victor Bunes, Gelthus	143,4
2 Hakon Moen, Amot	141,8
3 Hakon Moen, Amot	143,2
4 L. Asmundrud, Vikersund	142,1
5 Nils Bottegård, Gelthus	141,8
6 Arvid Pedersen, Amot	139,1
7 Odd Røste, Amot	138,9
8 Thoralf Hartz, Amot	138,9
9 Jonny Hovde, Vikersund	137,6

Kl. B. 20–35 år:

1 Alf Skredsvig, Amot	150,3
2 Leif Røste, do.	142,8
3 Gunnar Evje, Gelthus	142,8
4 Arvid Bjertnes, Gelthus	142,4
5 Kjell Gran, Amot	142,3
6 Kåre Eriksen, Malm	141,7
7 Gunnar Formodalen, V. Spone	141,1
8 Jan Tandberg, V. Spone	140,0
9 Olaf Hølen, Amot	139,6
10 Håvald Hære, Bakke	139,3

Kl. D. Over 35 år:

1 Trygve Røste, Amot	140,8
----------------------	-------

17–20 år:

1 Arne Dalby, Amot	142,9
2 Ove Hunstadbråthen, Gelthus	138,4
3 Gunnar Fossle, Eiker	137,8
4 Kjell Erlend Bache, Mif.	137,3
5 Arvid Skogheim, Vikersund	135,8
6 Sverre Lie, Gelthus	134,7

Fga.

Fantomet stivner til idet skringingen blir trukket ut på håndgransaten som er bundet til benet hans —

Resultatlisten fra hopprennet 16. februar 1946 (Kopi fra Fremtiden mandag 18. februar 1946). I overskriften er det en trykkfeil. Det skal selvsagt stå Alf Skredsvik som hoppet i B-klassen. Gudmund Berg var guttehopper og senere seniorhopper. Som 13-åring fikk han æren av å åpne kveldsrennet i Kongskollen i 1946. Han forteller at stillaset var skummelt og høgt i kveldsmørket, og at han ikke følte seg høy i hatten. Han satte ut, landet på kulen, og kjørte hele unnamrennet ned.

Gunnar forteller at Hilmar Myhra var i Kongskollen flere kvelder og drev med instruksjon. Frank Røste forteller at det hadde gått et leirras der, antakelig i krigsårene. Bakken fikk etter det en et bratt unnarenn etter kulen og en slakere overgang. Kom man først over kulen, bar det raskt ned til den slakere delen der overgangen begynte. Det var en slette som endte i Drammenselva. Som regel var det ikke noe problem å svinge på sletta i god tid før elva som gikk åpen om vinteren. Men det hendte at noen fikk problemer ved at de mistet en ski i et fall. En av skiene tok seg en gang en tur ut i elva og seilte med strømmen mot Døvikfossen. En snarrådig funksjonær sprang til og fikk buksert skien inn ved hjelp av en lang stake som lå der for slike tilfeller. Unnarennene raste ut i regnsommeren 1951, og det ble aldri aktuelt å gjenoppbygge bakken.

Buskerudkollen

Dette var en treningsbakke for studentene på Buskerud og de som bodde der. Erling Kroken var en av dem som var flittige brukere av bakken. Bakken hadde en størrelse på ca. 40 m. Det er ikke kjent om det ble arrangert offisielle skirenn der.

Muggerudbakken

Muggerudbakken lå rett overfor Steinbru på Åmot og hadde antakelig navn etter en plass der familien Muggerud bodde. I ÅIFs jubileumsberetning fra 1979 står det at det på Stenbro var en liten forening som het «Glomsrudkollen Idrettsforening», som hadde opparbeidet Muggerudbakken. Foreningen gikk inn i ÅIF med alle sine medlemmer, og skibakken fulgte med. Bakken hadde i upreparet stand en dårlig profil med en flat, lang kul fram til en brå overgang til et bratt unnarenn, og med en overgang til sletta som også var brå. Det kunne være en utfordring å holde seg på bena om man hadde et ustø nedslag.

Gunnar Evje forteller:

Det var Åmot AIF som hadde bakken, og den var i bruk før Melumbakken, som senere kom lenger syd. Det var et trehopp og i tillegg et lite snøhopp på kulen. Det var et naturlig overrenn. I Muggerudbakken ble det arrangert skoleskirenn for alle skolene i Modum, og det ble også arrangert et landsrenn for gutter der i 1939. Foran guttelandsrennet bygde man opp kulen og laget en mye bedre profil på unnarennene, slik at bakken var god å hoppe i. Det ble da hoppet ca. 40 meter der.

Figur 6. Birger Hammerstads tegning av guttehopper klar, eller nesten klar til å sette utfor.

Tegningen er utlånt av Øyvind Hammerstad.

Sundbybakken

Sundbybakken lå på jordene sørøst for Enger gård. Det var en populær bakke for smågutter, da størrelsen var passe, ca. 20 m, overrennet var greitt, og det skulle ikke mye snø til for at det kunne hoppes når snøen kom før jul. Det ble arrangert klubbmesterskap der, og jeg var selv med i 1958. Bakken ble brukt til ut i 70-årene, men så ble det laget slalåmbakke der, noe som var mer populært på den tiden. Sammen med tegneren Birger Hammerstad hadde Hans Langer Verp en rekke artikler i *Bygdeposten*. I en av disse artiklene beskrev han Sundbybakken. I Figur 6 er vist tegningen til Birger utlånt av Øyvind Hammerstad. Øyvind Hammerstad mener at han (til høyre) og vennen Ole Gunnar Fidjestøl var modeller.

Bårudåsbakken

Bårudåsen er en høyde i Åmot sentrum rett vest for idrettsbanen. Bårudåsbakken var ikke særlig kjent utover østsida på Åmot. Det var en bakke som guttehopperne fra Åmot preparerte og brukte i 50-årene fra ca. 1953. Den skal visstnok ha vært i bruk tidligere, for de eldre ungdommene på den tiden var kjent med bakken. Selve bakken var egentlig et gedigent misfosster, men det var morsomt og spennende å hoppe der. Overrennet var fra den øverste delen av Bårudåsen. På dager med dårlig glid tok man i bruk hele åsen og i tillegg staver for å pigge opp farten i det slakeste partiet øverst. Deretter suste man forbi furustammer ned en bratt helning og ut på en ganske lang slette, ca. 50 m, fram mot hoppkanten. På snøvintre hadde man bygget opp med snø på den lange sletta så man fikk en viss helning før hoppet. Ca 10 m før hoppkanten passerte man en solid bjørk ca. 70 cm fra løypetra-seen. Man hadde god tid til å forberede satsen på hoppet som var et spretthopp. Var det god gli, fikk en stor høyde. Hvis nedslaget var nær bunnen av bakken, var det et kollosalt trøkk i landingen på ca. 25–30 m.

Det var en betydelig innsats å preparere bakken for hopping, og det krevde 70–80 cm med snø. Ingen voksne var med på dette. Guttene som hoppet der, preparerte oppbygd snøbro før hoppet. Selve hoppet og unnarennene krevde flere kbm snø for å få en bra profil.

Det var mange timer dugnad av guttehopperne for å få gjort bakken klar. Foruten meg selv var, etter det jeg kan huske, de ivrigste i dugnadsgjengen Ole-Jan Hansen, Harald Bache, Roar Åmotsbakken, Arne Birger Kristiansen, Thor Kleppan (han hoppet ikke) og Andreas Øvergaard. Andreas hadde bodd i Oslo noen år og hadde brødrene Rolf og Fridtjof «Bassen» Prydz som nære venner. De var av og til på besøk på Åmot. Det kan nevnes at både Rolf og «Bassen» var på toppen av listene i Bekkelagsrennet. Andreas tok med Rolf og «Bassen» ned til Bårudåsbakken med hoppskiene på nakken for at brødrene skulle få prøve stedets skibakke. Jeg var selv til stede og husker hendelsen godt. «Bassen» tok fart fra Bårudåsens topp og passerte furuleggene i god fart. Den bratte nedfarten og den lange sletta før hoppet var uvant, og han falt før hoppet og for inn i bjørka med god fart, heldigvis med føttene først. Etter å ha børstet av seg snøen, tok «Bassen» ny fart, og hoppet bakken ned. Jeg hadde ikke sjanse til å følge ham på lengden. Ertertiden viste at det var en voksen konkurrent jeg hadde prøvd å «matche». Det ble med den ene gangen at brødrene Prydz hadde med seg hoppski til Åmot.

På Stubberud ved Breivik gård var det flere skibakker der en hoppet 15–20 meter. Bakkene lå rett ved Breivikjordene. Det er rester etter stillaset i skogen til den ene bakken som lå lengst nord på jordet og vestvendt. Det ble arrangert renn i bakkene for lokale

skihoppere i alle aldre og ferdighetsnivåer. Det var Strand Jæger & Fiskeforening som arrangerte rennet. I en samtale med Jan E. Skretteberg, som bodde på Stubberud som gutt, forteller han at Stubberudrennet var en videreføring av Thingelstadtjennrennet. Et år var bakken lagt slik at det var et overrenn som kryset fylkesveien mot Vestre Spone. Hopperne passerte vegen før de kunne ta sats på hoppet. En av funksjonærene hadde som oppgave å stoppe biler som ville passere. Det var ikke tvil om hvem som hadde retten på sin side. Bilene måtte vente.

Dette året hadde jeg meldt meg på, fristet av muligheten til å kapre en av de gjeveste premiene der, for premiebordet var rikholdig. Den dagen var det påskeføre. Fatter'n var en dreven skismører og visste hva som skulle til for få god glid på skiene på slikt føre. Her gjaldt ekte prafinvoks skåret av en blokk med fast parafin kjøpt hos kjøpmann Karsten Høklie på Åmot. Påsmøring av voksen ble gjort med en gjennomprøvd teknikk av fatter'n etter årelang erfaring som skihopper. Min venn Roar, derimot, hadde ikke en far som behersket dette så godt, så han hadde neppe annet under skiene enn en slitt tresåle som trakk vann. Vi tok skiene på nakken og ruslet over Nybrua over Drammenselva i solskinet. Roar satte ut først. Det var litt avstand over vegen fram til snøhoppet. Det så ikke bra ut. Gliden var foruroligende. Så skjedde det utenkelige at Roar stoppet på hoppet og måtte nennsomt løftes ned av en funksjonær. Det ble null stilpoeng og null lengdepoeng. Roar betegnet hendelsen som noe av det flaueste han hadde opplevd. Selv hadde jeg kjempegli og landet i begge omgangene langt nede i løs påskesnø og gikk overende. Det ble en mager premiehøst for oss begge, og vi tuslet ganske slukøret hjem med skiene på nakken.

GEITHUS

Gustadbakken

Denne skibakken er mye omtalt tidligere. Det vises f. eks. til artikkelen til Thure Lund, (Referanse 2). Imidlertid har Gunnar Evje noe å fortelle:

Det var ofte diskusjoner om hvordan profilen på hoppet skulle være. Noen ville ha spretthopp eller skyt på hoppet som det het, og noen ønsket å hoppe med helning alt etter hva de enkelte utøverne kunne dra fordel av. I Gustadbakken var Viktor Bunæs rennleder. Om noen hadde preparert hoppet med helning, eller såkalt hengehopp, så var han der med riva, tok tak i snøen innover hoppet og raket den ut mot kanten slik at det ble spretthopp. «Her skal det ikke være noen paradishopping», sa Viktor. Jeg mener å huske at Erling Kroken hadde spretthopp da han satte bakkerekord der i 1951 på 71,5 m i snøvær. (Anm.: Med «paradishopping» mente Bunæs det som barn drev med – å hoppe paradis)

Thore Lehne beste guttehopper på Geithus.

Geithus Idrettslags skigruppe holdt søndag distriktsgutteprenn i Veihoppet.

Premielisten ble:

Klasse 15—16 år.

1) Aasmund Pettersen, Geithus 145,5. 2) John Bjørgom, Vestfossen 144,6. 3) Torgeir Tærum, Elker 140,5. 4) Anders Madsen, Amot 138,5. 5) Per Saasen, Mjøndalen 137,7. 6) Karl Joh. Mortensen, Vestfossen 137. 7) Helge Kjemperud, Bakke 136,7. 8) Knut Johansen, Ljungen 136. 9) Ølvind Andersen, Mjøndalen 132,7. 10) Odd Bj. Eriksen, Ljungen 131,3. 11) Tormod Granbo, Amot 130,5. 12) Arne Pettersen, Funkis 129.

Klasse 13—14 år.

1) Thore Lehne, Geithus 149. 2) Nils H. Grøtterud, Vikersund 146. 3) Inge Nikolaisen, Geithus 145. 4) Alfred Andersen, Elker 138,3. 5) Svein Hølen, Amot 137,3. 6) Klaus Hegsbro, Ljungen 133,1. 7) Lars Seegård, Vikersund 132,1. 8) Bjørn Holck, Amot 132,1. 9) Arne Horne, Mjøndalen 131,4. 10) Magnar Haug, Mjøndalen 129,6. 11) John Tolpinrud, Vikersund 129,1. 12) Ivar Roden, Mjøndalen 126,6. 13) Arvid Larsen, Funkis 125,9. 14) Karl Ness Hilsen, Snarum 125,1. 15) Sølve Thorud, Amot 124,1.

Klasse 11—12 år.

1) Tor Ødegård, Tolpinrud pr. Hønefoss 136,5. 2) Kjell Andersen, Mjøndalen 134,3. 3) Finn Hansen, Amot 132,3. 4) Erik Haug, Geithus 126,1. 5) Egil Aulle, Mjøndalen 126. 6) Erik Braathen, Geithus 124,8. 7) John Berge, Vikersund 120,8.

Myrabakken

Gunnar forteller:

Modum skiklubb hadde bakken til å begynne med. Myrabakken lå ved Furumo og tilhørte etterhvert Geithus idrettslag. Bakken besto av et stillas og et hopp på sletta ved Furumo stadion (nå skøytebane), og unnarennet gikk ned mot plassen Myra på ned-siden. I bakken ble det arrangert kretsrenn. Jeg var med i guttehopprenn der før krigen. Bakkestørrelsen var på 40—50 m.

Megårdsbakken

Gunnar forteller:

Bakken lå ved Westad armaturfabrikk. Det var en guttebakke, og den hadde et lite stillas. Bakken tilhørte Geithus idrettslag. Hopplengdene var 30—40 m. Jeg hoppet der som gutt. Bakken ble laget under krigen. Etter krigen ble det arrangert både kretsrenn og klub-brenn der. Bakken var i bruk til tidlig i 50-årene, og da var det slutt.

Figur 7.
Resultatliste
fra gutterenn
i Veihoppet
3. februar
1946

Birger Ruud fikk revansje over Egil Lærum i Gustadrennet.

Guðbrand H. Baasen slo Ottar Hæhre i langrennet.

Gustadrennet på Modum i helgen hadde samlet 150 deltagere og som alltid tidligere ble det også i år et gjennom vellykket renn, sportelig såvel som arrangementmessig. Gustadbakken har gode tradisjoner og har gjennom årtier spilt en stor rolle i utviklingen av norsk skisport. Den gamle ærverdige bakke har alltid stått høyt i løpernes og publikums gunst. I 1902 ble bakken ferdigbygget og den var da en av verdens største bakker. Det var i det året Geithusguttene Nils Jensvang hoppet 41,5 m — en fantastisk prestasjon på den tiden. Nå er Gustadbakken akterutseilt som storbakke, men sin popularitet har den beholdt og Gustadrennet har gjennom tidene vært omfattet med den største interesse. Slik også denne gang. Langrennet gikk lørdag med start og innkomst ved Stalsberg skole. Omlag 25 mann deltok. Ottar Hæhre Sysle, stulle opp som favoritt og hadde den fordel å stille opp nummeret etter Guðbrand H. Baasen som tidligere i år har vist at han kan kunsten å komme fort fram på ski. Hæhre måtte denne gang se seg slått av Baasen som er debutant av året. Baasens tid ble 1.09.32, mens Hæhre fikk 1.09.55.

Resultater av langrennet ble:

Kombinert, klasse A:	
1. Guðbrand H. Baasen, Mørdal	1.12.42
2. Gunnar Haare, N. Sigdal	1.13.27
Kombinert, klasse B:	
1. Guðbr. H. Baasen, Eggedal	1.09.32
2. Johnny Hovde, Vikersund	1.16.41
Spesilt langrenn, klasse A:	
1. Ottar Hæhre, Sysle	1.09.55
2. G. Kallaak, Mørdal	1.12.42
Spesilt, klasse B:	
1. Karl Martinsen, Geithus	1.11.33
2. Tor Ulveland, Vestfossen	1.15.33

Fredelig skøyteeting.

Fort. fra 4 side.

Forsamlingen endes om å se et hilsningstelegram til H. M. Kongen, som det senere på kvelden innlapp svartetok på. Tinget vedtok etter endel debatt at man må gjøre alt for å få skaffet trenere til neste år. Helst burde dette være tidligere aktive løpere som kunne ofre seg helt for trenervirksomheten. Det ble nevnt at man hadde tenkt seg fire-fem stykker, men dette mente de fleste representanter ble for lite til å dekke behovet. Tveter nevnte i den forbindelse at han trodde inneværende sesong ville styrke forbundets økonomi så godt, og at de skulle gjøre alt for å løse spørsmålet.

Bemerkningen gikk greit utanna og regnskapet ble vedtatt uten debatt. Revisorene ga styret sin anerkjennelse for regnskapet som var meget godt og det er vel noe av en sjeldenhet i Skøyteforbundets historie.

Man vedtok at forbundet skulle avkreve en ekstra avgift på 10 pst. på alle internasjonale arrangement. Neste post på dagsordenen var forslag til nye lover. Her kom man bare til paragraf 1. Og så ble det pause til kl. 10. Etter pausen tok man igjen fatt på lovene og etter endel debatt ble disse vedtatt. Norgesmeesterskapet for 1947 ble etter avstemming henlagt til Trondheim med Trondhjems skøyteklubb som arrangør. Man gikk over til valgene. Ole Tveter, Asker, ble gjenvalgt med akklamasjon, og til 1. styremedlem Arand Carlsen, O.S.K., Oslo, 2. styremedlem ble Anders Margaard, O.I., Oslo. De øvrige styremedlemmer ble: Rolf Backe, Gjøvik, Karl Brechan, Trondheim, og Erling Popperud, Kongsberg. 1. varamann: Chr. Christensen, O.S.K., Oslo, 2. varamann: Olaf Guðbrandsen, Notodden.

Til slutt vedtok tinget å anerkjenne Charles Mathiesens tid på 500 m. 3,2 selt på Jordal i 1940 med flaggstart. Dette resultat tilfredsstiller kravet for gullmerket på distansen som da senere vil bli tildelt Mathiesen.

Spesilt, klasse O:	
1. Guðbrand H. Baasen, Eggedal	1.09.32
2. Ole Rypås, Båkke	1.13.07
3. Arne Hansen, Vestfossen	1.17.11
Spesilt, klasse D:	
1. Ole Hollerud, Eggedal	1.11.35
2. Olaf Hals, Vestfossen	1.15.17

HOPPRENNET

gikk i Gustadbakken søndag. Der er foretatt en endring med bakken siden siste renn. Hoppet er trukket endel tilbake slik at lengre hopp er mulig. Blant hopperne fant vi navn som hører til landets beste og tetgruppen i A-klassen viste oss førsteklassens sport.

Interessen samlet seg i første rekke om oppgjøret mellom Birger Ruud, Egil Lærum og Vidar Lindboe-Hansen. Egil Lærum vant som kjent i Mehlumbakken sist søndag, idet de to andre måtte overende. Kongsberg-guttene gikk inn for revansje og det lyktes Birger Ruud å vinne denne gang, men i hard konkurranse med Egil Lærum som god toer.

Det ble benyttet 3/4 fart i begge omganger. Birger Ruud hadde lengder på 58,5 og 61,5, mens Egil Lærum hadde 60,0 og 62. Det siste var dagens lengste hopp. Birger Ruud seilte imidlertid på sin gode stil, og særlig var hans siste hopp utmerket. Lindboe-Hansen besatte tredjeplassen og Reidar Bjerkebo fulgte dernest.

Georg Thrane, Asker, vant B-klassen med gode hopp på 58,5 og 59 m. Han fikk en overlegen seier idet nestemann, Sverre Kongsgård, Kongsberg, fikk 218 poeng etter hopp på 57 og 58 meter. Junorklassen gikk til Hans Løkka, Kongsberg, med Arne Dahlby, Amot, og Per Hanevold, Asker, på de neste plassene. Trygve Røste var i går den gamle gode og seilte i eldste klasse. Han hadde to bra hopp, ogge på 55,5 meter. I kombinert klasse A seilte Gunnar Haare, N. Sigdal, i B-klassen måtte Guðbrand H. Baasen overende og seilerne ble Johnny Hovde, Vikersund. Hovde vant også damens premie med 203,66 poeng. Birger Ruud fikk sitt annet napp i generalkonsul Sam. Eldes minnepokal, som skal vinnes tre ganger. Polar Tobakks vandrepokal til beste hopper innen Modum og Omegn ble vunnet av Egil Lærum. Han har tidligere ett napp i pokalen.

Geithus idrettslag har all ære av sitt vellykkede arrangement. Løperne ble etter rennet servert middag på Jokalet Folkvang, og det ble gitt en særlig middag for dommerne, pressen og er del av de øvrige funksjonærer ved rennet. En festlig avslutning på et vel gjennomført skirenn. Vi glæder oss til neste Gustadrenn.

Resultatene ble:

Spes. hopp, klasse A:	
1. Birger Ruud, Kongsberg	333,2
2. Egil Lærum, Vikersund	230,8
3. V. Lindboe Hansen, Kongsberg	228,8
4. Reidar Bjerkebo, Geithus	228,9
5. Roald Stendahl, Bærum	222,2
Spes. hopp, klasse B:	
1. Georg Thrane, Asker	223,3
2. Sverre Kongsgård, Kongsberg	216,5
3. Einar Wang, Amot	211,9
Klassen 17—20 år:	
1. Alf Løkka, Kongsberg	211,5
2. Arne Dahlby, Amot	205,8
3. Per Hanevold, Asker	203,3
Klasse D:	
1. Trygve Røste, Amot	212,1
2. Ivar Rendal, Bærum	207,4
Kombinert klasse A:	
1. Gunnar Haare, N. Sigdal	
Klasse B:	
1. Johnny Hovde, Vikersund	401,5

Utsørlig resultatliste i morgen. Ega.

Figur 8. Resultatliste fra hopprennet i Gustadbakken 3. mars 1946.

Vikersundrennet ble en opplevelse.

Strålende rekordhopp av Arnold Kongsgård på 87,5

Reidar Andersen splittet Kongsberg-gutta

Vi skrev at Vikersundrennet ville bli en skifest utenom det vanlige og sette alle tidligere renn i skyggen. Og la det være sagt med en gang: Forventningene ble ikke gjort til skamme. Det ble en skifest av de sjeldne. Og bakkerekorden ble flyttet. Det var Arnold Kongsgård som noterte seg for denne etter et enestående krafthopp på 87,5 m.

Etter lørdagens mildvær og kulda som satte inn natt til søndag, var vi redd det ville bli for skarpt og farlig føre i Vikersundbakken. Arrangørene hadde imidlertid utført et kjempearbeid fra morgenen av, og da rennet tok til var bakken i utmerket stand.

Været var strålende. Riktig et publikumsvær. Publikumsrekorden, som tidligere var 5000, ble også fryttet i går, idet hel-8000 overvar skifesten. — For løperne var imidlertid ikke været helt gunstig da det enkelte ganger satte inn med noen harde vindkuler. Rennet dro av denne grunn ut enkelte ganger. Men det var det eneste riktige av bakkeshjefen at han her først og fremst tok hensyn til de aktive, noe som en også fikk inntrykk av at tilskuerne var enlig i.

Rennet ble da også avvirket uten et eneste uhell.

Skigruppens formann, Ottar Grøtterud ønsket deltagere og publikum vel møtt i Vikersundbakken igjen etter fem års fravær. En særlig velkomsthilsen rettet han til representanten for vår store nabo i øst, russeren Andrejev, som var kommet for å overvære rennet — og til foreningens små danske gjester. Etter at «Ja, vi elsker» var splittet, satte så den første hopper, Ottar Høien, Amot, utor. Som tredjemann kom Ingvar Myhra, Bergkammeratene, med et nydelig hopp på 77 m. Dette hopp ga en pekepinn om hva en kunne vente seg, og stemningen kom straks på toppen.

Og så gikk de utor hoppet, slag i slag, og vi skal her nevne lengdene til de beste hopperne.

I A-klassen kunne ingen true Arnold Kongsgård etter hans strålende hopp, og på de neste lengdene var Reidar Andersen, Vidar Lindboe Hansen og Petter Hugsteds sikre. Petter Hugsteds siste hopp kan betegnes som et skoleeksempel på hvordan et hopp skal gjennomføres. Det var en opplevelse. Ellers nevner vi: Jens Østby, S. Land, 73 og 74,5. Per Sand, Vestheim, 75 og 73,5. Henry Amdahl (Brumunddal), 75 — 78,5. Rolf Korvold, K.F. 80 — 74,5. Vidar Lindboe Hansen, KIF, 81 — 76,5. Thorleif Schjelderup, Heming, hadde et flott hopp, men kom mye forover og måtte over ende. Gunnar Helgerud, Varg, 73 — 73. Henry Botnvann, Sultjelma, 75 — 78,5. Arne Ulland, KIF, 74 — 75. Arnold Kristiansen, Skeld, 72 — 78. Egil Lærum, Vikersund, 74 — 79. Petter Hugsted, KIF, 75 — 79. Helge Johansen, Liungen, 69,5 — 81. Arnold Kongsgård, KIF, 83 — 87,5.

Klasse B: Jan Tandberg, V. Spone, 73 — 73. Reidar Iversen, Leirsund, 76 — 72. Leif Kjemperud, Hen, 75 — 74. Gullik Bråthen, Frogner,

80 — 74. Harald Hauge, Sport, Oslo, 79,5 — 70,5. Kåre Eriksen, Sultjelma, 76,5 — 75,5. Svein Håkensen, Bul, 76 — 73. Alf Grefsvik, Amot, 72 — 76. Georg Trane, Asker, 75 — 78.

Junior: Hans Bjørnstad, Drafn, 75 — 76,5. Arne Nilsen, Lyn, 72 — 76. Torbjørn Bentzen, Nydalen, 77,5 — 80. Hugo Person, Bærum, 80,5 — 78,5. Arne Hoel, Varg, 81 — 80.

Rennets beste prestasjon.

Arnold Kongsgård gjennomførte et flott hopp på 87,5 m.

Rennets vakreste hopp

var Petter Hugsteds hopp i annen omgang.

Rennets overraskelse var den jevne og gode junior-klassen.

Klasse A.

1. Arnold Kongsgård, Kif.	227,33
2. Reidar Andersen, Ready	220,09
3. Vidar Lindboe Hansen, Kif.	219,12
4. Petter Hugsted, Kif.	217,05
5. Ingvar Myhra, Bergkam.	216,82
6. Henry Botnvann Malm, Sultjelma	213,55
7. Arne Ulland, Kif.	210,08
8. Per Dahlby, Søndre Land	207,11
9. Per Gunnar Sand, Vesth.	206,28
10. Henry Amdahl, Brumdal	206,25
11. Borger Borgersen, Jevnaker	205,01
12. Egil Lærum, Vikersund	204,45
13. Kristian Gårder, Skeld	204,08

Klasse B.

1. Georg Trane, Asker	213,45
2. Harald Hauge, Sport	209,28
3. Rolf Korvold, Kif.	208,62
4. Kåre Eriksen, Mal	208,38
5. Svein Håkensen, Bul.	205,58
6. Leif Kjemperud, Vem-	205,38

Arnold Kongsgård.

7. Gullik Bråten, Frogner	203,85
8. Alf Grefsvik, Amot	203,01

Klasse D.

1. Ottar Høien, Amot	177,59
----------------------	--------

Junior.

1. Arne Hoel, Varg	221,19
2. Hugo Person, Bærum	213,99
3. Kristian Moen, Heming	213,95
4. Torbjørn Bentzen, Nydalen	211,12
5. Hans Bjørnstad, Drafn	210,55
6. Arne Nilsen, Lyn	208,31
7. Arne Dalby, Amot	207,51
8. Alf Løcka, Kif.	204,28

Pokal til beste 3-mannslag tilfalt Kongsberg I.F. ved Arnold Kongsgård, Vidar Lindboe Hansen og Petter Hugsted med 663,50 poeng. Klingenbergers pokal for dagens beste hopper: Arnold Kongsgård, Kif.

Premie til beste hopper innen Vikersund I.F. tilfalt Egil Lærum.

Reidar Andersen i Vikersundbakken.

Figur 9. Resultatlistene fra Vikersundbakken 17. februar 1946. Det nevnes at skirennene i Gustadbakken var den 3. mars. Søndagen foran, den 24. februar, var det skirenn i Mælumbakken.

Veihoppet

Gunnar forteller:

Dette var en naturlig bakke med snøhopp og langt overrenn der en hoppet ca. 30 m. Hoppet var over en veg til Rishovdjordene ved Westad. Jeg husker at Hilmar Myhra var der en gang og instruerte lokale skihoppere i å innøve riktig sats. Det ble arrangert gutterenn der i 1946. I Figur 7 er det vist en resultatliste med Thore Lehne, Geithus, som vinner.

Mælumbakken, Gustadbakken og Vikersundbakken var landskjente

Av reportasjer i Fremtiden i 1946 fremgår at disse bakkene og skirennene der var betydningsfulle på landsbasis.

Reportasje i Fremtiden fra Gustad-rennet i 1946 er vist i Figur 8. I figur 9 er gjengitt reportasje i Vikersundbakken 14 dager før. Disse resultatlistene viser viktige ting om hoppidretten i Modum på den tiden.

De beste skihopperne i landet deltok. Flere av deltakere har OL-gull og VM-gull i skihopp. I reportasjen vises til at Birger Ruud fikk revansj i Gustadrennet for nederlaget mot Vikersundgutten Egil Lærum i Mælumbakken helgen før. Egil Lærum var nemlig en eminent idrettsutøver. Videre viser det

at de tre Modum-bakkene trakk til seg landets beste løpere og bakkene var betydningsfulle skiarenaer på den tiden. Reportasjene viser også at Modum hadde mange sterke hoppere, og publikum møtte frem i stort antall. Så legger vi merke til at rennet i Kongskollen den 16. februar var behendig plassert dagen før Vikersundrennet for å trekke til seg gode hoppere. Se reportasjen fra rennet i Kongskollen 16. februar samme år.

I denne artikkelen har vi sett at unge og voksne i søndre Modum har vært engasjert i hoppporten. De har bygd bakker av snø, noen ganger har de også brukt materialer. Selv på et lite sted som søndre Modum har mange deltatt. Det har vært et miljø, et hoppmiljø som preget den tidens idrettsliv både blant barn, unge og voksne.

REFERANSER:

1. Thor Gotaas: *Før og etter Wirkola. Norsk Hoppsport fra 1940 til 1990.* 2017.
2. Thure Lund: *Skibakker i Modum, Gamle Modum* 1997
3. Andreas Øvergaard: *Mælumbakken, Gamle Modum* 2006
4. Hans L Werp. *Erling Kroken. Storhopperen fra Vads Kroa.* 2014.
5. Thure Lund. *Dyktige idrettsutøvere i AIL, Gamle Modum* 2002
6. Åmot Idrettsforening. *Foreningens historie gjennom 60 år.* 1979

Erling Scheen:

Volvoeieren

På Østmodum bodde det et par som het Gunbjørg og Eilert. De drev gartneri på hjemgården og hadde blomsterforretning i Vikersund. Som om ikke det var nok, prøvde de seg en periode med å drive begravesbyrå. Det var ikke lenge de holdt på, men det var lenge nok til at de fikk oppdraget med å begrave min mormor, som døde i 1985.

For å kunne drive begravesbyrå hadde Eilert investert i en skinnende svart og ny Volvo 245, som var spesialtilpasset formålet. Privat kjørte han og fru en Datsun (Nissan), og datteren hadde fått en ny Mazda 323. Det hører med til historien at Pappa hadde kjørt Volvo i mange år.

Nå ble det en liten pause etter jordfestingen, og pappa ble stående ved siden av Eilert og Volvoen. Selv sto jeg litt lenger unna, men jeg hørte godt hva de snakket om. Pappa, som var glødende interessert i bil, innledet samtalen med en litt fleipende kommentar: «Jaså, du har fått deg en ordentlig bil du også Eilert?»

Eilert, som var en svært sindig kar og i tillegg nokså tørrvittig, tok pipa ut av kjeften, kikket på pappa og svarte uten å nøle:

«Ja, je har to, åsså har je denna!»

ISBN 9788299983761

9 788299 983761 >